

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Ústav pedagogiky a sociálních studií

KLÁRA ŠOFROVÁ
Obor: Pedagogika – sociální práce

**Komunikace školy a rodiny s ohledem na úplnost
rodiny**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D

Olomouc 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen uvedené pramenů a literatury.

V Olomouci dne 06. 04. 2010

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Vladimíře Kocourkové, Ph.D za rady, vstřícnost a čas, který ochotně věnovala vedení mé práce.

Poděkování patří také všem pedagogům a vedení Základní školy Náchod - Plhov za ochotu a umožnění realizace výzkumného šetření.

Úvod	- 6 -
------------	-------

TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA ÚPLNÉ RODINY..... - 8 -

1.1 POJEM RODINA	- 8 -
1.2 ZNAKY SOUČASNÉ RODINY	- 10 -
1.3 FUNKCE RODINY A JEJICH PORUCHY	- 12 -
1.4 ROLE RODIČŮ V RODINĚ	- 15 -

2 CHARAKTERISTIKA NEÚPLNÉ RODINY..... - 17 -

2.1 PŘÍČINY NEÚPLNOSTI RODINY A JEJICH DŮSLEDKY PRO DÍTĚ	- 19 -
2.1.1 <i>Rozvod</i>	- 19 -
2.1.2 <i>Úmrtí jednoho z rodičů</i>	- 22 -
2.1.3 <i>Svobodná matka</i>	- 24 -
2.2 REKONSTRUOVANÁ RODINA	- 25 -
2.3 PROBLÉMY OSAMĚLE VYCHOVÁVAJÍCÍCH RODIČŮ	- 26 -
2.4 DÍTĚ V NEÚPLNÉ RODINĚ.....	- 30 -
2.4.1 <i>Uspokojení potřeb dítěte v neúplné rodině</i>	- 30 -

3 ŠKOLA VE VZTAHU K RODINĚ..... - 34 -

3.1 ŠKOLA, JAKO INSTITUCE.....	- 34 -
3.2 PRÁVNÍ VYMEZENÍ VZTAHU OBOU INSTITUCÍ K DÍTĚTI	- 36 -
3.3 DŮLEŽITOST VZÁJEMNÉ SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY	- 37 -
3.3.1 <i>Nedůvěra rodiny a školy</i>	- 39 -
3.3.2 <i>Postoj neúplné rodiny ve vztahu ke škole</i>	- 39 -
3.4 TYPY VZTAHŮ MEZI RODINOU A ŠKOLOU	- 40 -

4 KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODINOU ..... - 43 -

4.1 KOMUNIKACE JAKO POJEM	- 43 -
4.2 MOŽNOSTI VZÁJEMNÉ KOMUNIKACE	- 44 -
4.2.1 <i>Školská rada</i>	- 45 -
4.3 KOMUNIKAČNÍ PLATFORMY	- 45 -
4.3.1 <i>Osobní komunikace školy a rodiny</i>	- 47 -
4.3.2 <i>Písemný kontakt školy a rodiny</i>	- 49 -
4.4 CHYBY VE VZÁJEMNÉ KOMUNIKACI	- 52 -
4.4.1 <i>Možné strategie řešení konfliktů</i>	- 53 -
4.5 ZNEVÝHODNĚNÍ RODIČŮ Z NEÚPLNÝCH RODIN	- 54 -

5	ZÁKLADNÍ ŠKOLA NÁCHOD–PLHOV	- 55 -
5.1	FORMY SPOLUPRÁCE S RODIČI, KTERÉ ŠKOLA VYUŽÍVÁ	- 55 -
	PRAKTICKÁ ČÁST	
6	ZAMĚŘENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	- 57 -
7	PEDAGOGICKÝ PRŮZKUM ZAMĚŘENÝ NA UČITELE	- 58 -
7.1	FORMULACE PRŮZKUMNÝCH OTÁZEK	- 58 -
7.2	POPIS POUŽITÝCH METOD	- 58 -
7.3	POPIS VÝZKUMU	- 59 -
7.4	CHARAKTERISTIKA VZORKU	- 59 -
7.5	VÝSLEDKY PEDAGOGICKÉ PRŮZKUMU	- 59 -
7.6	SHRnutí PEDAGOGICKÉHO PRŮZKUMU	- 73 -
8	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ ZAMĚŘENÉ NA RODIČE.....	- 74 -
8.1	FORMULACE PROBLÉMU	- 74 -
8.2	CÍLE A HYPOTÉZY	- 74 -
8.3	POPIS UŽITÝCH METOD.....	- 76 -
8.4	POPIS VÝZKUMU	- 76 -
8.5	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	- 77 -
8.6	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	- 78 -
8.7	STATISTICKÉ ZPRACOVÁNÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	- 107 -
8.8	SHRnutí VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	- 133 -
	ZÁVĚR.....	- 135 -
	SEZNAM PRAMENŮ.....	- 136 -
	SOUBOR PŘÍLOH	- 140 -
	ANOTACE.....	- 149 -

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila **Komunikaci školy a rodiny s ohledem na úplnost rodiny**. Toto téma jsem si vybrala hned z několika důvodů. Prvním z nich je fakt, že sama pocházím z neúplné rodiny a během svého života jsem se často setkávala s názorem (založeném na předsudku), že děti z rozvrácených rodin mají horší výsledky ve škole, větší výchovné problémy a celkově v životě hůře prospívají právě z důvodu nedostačující péče jejich rodičů, kteří na ně nemají tolik času. Osobně si myslím, že tento názor nelze paušalizovat, a proto bych si chtěla toto své tvrzení ověřit výzkumem. Druhým důvodem, proč jsem se rozhodla pro volbu tohoto tématu je skutečnost, že jsem během svého studia měla několikrát možnost realizovat svou praxi na základní škole po boku výchovného poradce. A v současné době sama pracuji jako třídní učitelka na základní škole. Tato praxe mi umožnila všimnout si, kolik žáků na základní škole má problémy s učivem nebo kázní. Pro vyřešení těchto potíží, ale i pro celkové zvládnutí školní docházky dítěte je pro učitele nezbytná kvalitní komunikace s rodinou. Tato spolupráce je však někdy velmi obtížná, proto mne zajímalo, zda tyto problémy mohou mít původ ve ztížených podmínkách neúplné rodiny. Myslím si, že v dnešní době je toto téma velmi aktuální, protože dětí z neúplných rodin je dnes na našich školách poměrně velké množství.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí, a to na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám vymezením základních kategorií, jako je rodina úplná a neúplná, škola, komunikace, spolupráce rodiny a školy a její formy, ale také analýzou možností, které škola může využívat při komunikaci s rodiči. Cílem této části je poukázat na složitost dané problematiky a širší okolnosti, které s ní souvisí.

Druhá praktická část práce je založena na explorativní metodě dotazníkového šetření, realizovaného mezi pedagogy a rodiči žáků Základní školy Náchod-Plhov. Cílem praktické části je potvrzení či vyvrácení domněnky, že rodiče, jež vychovávají dítě nebo děti bez pomoci druhého partnera, hůře spolupracují se školou než rodiny úplné.

Poněvadž se tématem rodiny a také školy zabývá velké množství autorů, měla jsem během tvorby práce možnost opřít se o velké množství odborné literatury. Nezanedbatelný byl také přínos mé osobní zkušenosti, kterou jsem získala v rámci působení na Základní škole Náchod-Plhov jako zastupující třídní učitelka v 5. ročníku. Měla jsem příležitost vyzkoušet si organizaci a vedení třídních i konzultačních schůzek a individuálních setkání s rodiči. Právě díky osobní zkušenosti s touto konkrétní školou jsem se rozhodla realizovat dotazníkové šetření právě zde. Byla jsem dobře obeznámena s možnostmi, které škola rodičům nabízí a také jsem znala osobní přístup jak pedagogů, tak vedení školy.

Jelikož je téma rodiny velmi široké a lze na něj nahlížet z mnoha hledisek, bylo pro mne velmi zajímavé se seznámat s různými pohledy autorů jednotlivých oborů, a to jak pedagogických, tak psychologických či sociologických.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Charakteristika úplné rodiny

1.1 Pojem rodina

„Rodina je určitě nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla nejen z přirozeného pudu pohlavního, ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat a připravovat pro život.“¹

Vymezit pojem rodina je velmi obtížné, jelikož na něj můžeme nahlížet z mnoha hledisek. Pro každého z nás má toto slovo svůj význam a většinou si pod ním představíme svou vlastní rodinu. Stejně tak je tomu i v odborné literatuře, jinak pojem rodina chápe sociologie, psychologie, jinak pedagogika či právo. Vymezení pojmu je odlišné dokonce i u autorů jednoho vědního oboru. Psychologický slovník definuje rodinu jako „společenskou instituci založenou na sexualitě a rodičovských tendencích. Její forma je odlišná podle kultury (monogamní, polygamní, polyandrická atd.).“²

Definice dle pedagogického slovníku vysvětluje rodinu jako „nejstarší společenskou instituci, která plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu.“³

Dle pohledu sociální pedagogiky je rodina „malá, primární, neformální sociální skupina, kterou tvoří jedinci spojení pokrevními, manželskými a adoptivními vztahy. Je to specifická biosociální skupina, ve které se uskutečňují některé společensky i osobně potřebné činnosti a vztahy, které nemohou v plné míře přebírat jiné instituce.“⁴

---

¹ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 15.

² SILLAMY, N. *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2001, s. 182.

³ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008, s. 202.

⁴ KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: UP Olomouc, 1996, s. 27.

Petrusek (1996) uvádí, že rodina je původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, jejíž hlavními funkcemi jsou reprodukce, výchova, socializace a přenos kulturních vzorů a také začlenění jedince do sociální struktury.⁵ Možný (1990) nahlíží na rodinu jako na nejsoukromější lidskou instituci. „Svět naší rodiny je světem naší suverénní kompetence. Právo na rodinné soukromí patří mezi základní práva kulturního člověka.“⁶

Josef Výrost (1998) uvádí v knize *Aplikovaná sociální psychologie* definici J. Langmaiera a M. Kňourové. Rodina je podle nich „institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořená přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistuje pokrevní pouto, a z jejich dětí.“⁷ Dále Výrost (1998) zmiňuje definici J. Odehnala: „Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.“⁸

Právní řád České republiky rodinu jako takovou přesně nedefinuje. Můžeme však říci, že za ni pokládá především rodinu založenou manželstvím. „Manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.“⁹ Matějček (1986) zmiňuje, že zejména z pohledu dítěte je rodina často vnímána jako synonymum slova domov. Tím je především místo, kde se dítě cítí v bezpečí, protože je chráněno před vším neznámým a nebezpečným. Jsou tu lidé, na které je spolehnoutí. Pro dítě je to též místo, které velmi dobře zná, je mu blízké, kde cítí, že tam patří. Domov tedy nevzniká bezděčně, ale vytvářejí jej především lidé, zpravidla rodiče.¹⁰

---

⁵ MAŘÍKOVÁ, H., et al. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996.

⁶ MOŽNÝ, I. *Moderní rodina*. Brno: Blok, 1990, s. 9

⁷ VÝROST, J. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998, s. 304.

⁸ Tamtéž., s. 304.

⁹ § 1 odst. 1,2 zákona č. 94/1963 Sb., *Zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů*.

¹⁰ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

V závěru této části o rodině bych ráda uvedla, že „rodina pochopitelně není jedinou institucí, která bude ovlivňovat vývoj dítěte, ale jako jediná má jedinečnou možnost dítě formovat od samého začátku v jeho nejcitlivějších fázích života.“¹¹

Přehled definic rodin je opravdu rozsáhlý, stejně jako pohledy na ně. Jelikož je charakter této práce pedagogický, přikláním se také k vymezení pedagogickému, které vymezuje rodinu jako socializační jednotku, která plní celou řadu funkcí, o nichž se zmíním později.

1.2 Znaky současné rodiny

Pro úplné přiblížení pojmu rodiny bych se ráda v následující kapitole zmínila o současných nejvýznamnějších rysech rodiny, které se vyčlenily v průběhu jejího vývoje a kterými se odlišuje od rodiny dřívější.

Současnou rodinu si můžeme přiblížit několika pojmy, které dobře vystihují její rysy. Především je rodinou nukleární (jádrovou), ono jádro tvoří partnerská/manželská dvojice. Dále je rodinou manželskou v tom smyslu, že manželé jsou otcem a matkou svých či přisvojených dětí nebo dětí z předešlých manželství. Z toho vyplývá, že současná rodina je dvougenerační - sestává se z generace otce a matky a generace dětí. Další charakteristikou současné nukleární rodiny oproti tradiční velké rodině je to rodina intimně vztahová. Velkou roli zde hrají city, láska, starost vyvolaná společnými problémy, empatie, poskytování si citové podpory apod. Posledním pojmem, který nám pomáhá porozumět současné rodině je privátní individualizace. „Jde o vymanění z pout tradice, historicky předávaných zvyků a závazků, majetkových a profesních předurčeností.“¹²

Rodina v dnešní době pozbyla řadu svých dřívějších funkcí, které v dnešní době přebírá stát a sociální instituce. Rodina také ztrácí svou ritualizovanou podobu. Legalizace partnerského soužití již není nutnou podmínkou rodinného života. Celkově se mění struktura rodiny, klesá počet dětí v rodině a stejně tak ubývá nechtěných těhotenství díky rozvoji antikoncepce a plánovaného rodičovství. Těž se omezuje vícegenerační soužití a narůstá počet lidí žijících v jednočlenných domácnostech. K proměnám dochází také v organizačním rodinném cyklu. Lidé se

---

¹¹ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 16.

¹² HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007, s. 137-139.

stávají rodiči ve vyšším věku, děti se začínají rodit teprve po určité době trvání manželství či partnerského soužití. Díky vyšším nárokům na rodiče v pracovním procesu se zkracuje čas, který tráví s dětmi.¹³ Často se snaží tuto situaci kompenzovat nadměrným materiálním přísunem. To ovšem nutně poznamená hodnotový systém dětí a jejich charakterové vlastnosti.¹⁴

Zásadní změnou prošly hlavně role rodičů v souvislosti s procesem demokratizace uvnitř rodiny. Dochází k vymizení autority, a to hlavně otce jako jejího představitele. Muž ztratil dominantní postavení a řadu jeho povinností i práv převzala žena. Změn dostalo i postavení dětí v rodině. Ty získaly nový pocit, že dítě je „na stejné úrovni“, že je rovno dospělým a musí tedy mít stejná práva.¹⁵ Děti se stále více podílejí na organizaci rodinného života a jejich vztah s rodiči je partnerský. Snaha uniknout tlaku přetechnizovaného a medializovaného života a také slábnoucí význam sousedských vztahů vede k určité izolovanosti rodiny od okolního světa.¹⁶

Jako podstatný znak dnešní rodiny se ukazuje její velikost. Rodina se postupem času výrazně zmenšila. Pro dnešní společnost „je charakteristickou, přirozenou a převládající formou rodiny párová monogamická rodina, tedy domácnost tvořená párem muže a ženy a jejich dětmi.“¹⁷ Roste počet osob žijících v jednočlenné domácnosti a počet osamělých žen s dětmi. To v souvislosti se zmíněnou izolovaností rodiny vede k menší stabilitě rodin, které se stávají citlivější.¹⁸

V neposlední řadě je nutné zmínit skutečnost, že v českých rodinách dochází stále častěji k rozvodům. Převážně o ně žádají ženy, které se již zjevně neobávají dříve hanebného postavení rozvedené ženy ani ekonomických následků. Většinou jde o ženy ekonomicky aktivní a finančně nezávislé. Rozvod už není považován za ztroskotání, ale spíše za osvobození.¹⁹ Této problematice se budu podrobněji věnovat v následujících kapitolách.

---

¹³ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001.

¹⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

¹⁵ SULLEROTOVÁ, E., *Krize rodiny*. Praha: Karolinum, 1998.

¹⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

¹⁷ MOŽNÝ, I. *Moderní rodina*. Brno: Blok, 1990, s. 18.

¹⁸ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

¹⁹ SULLEROTOVÁ, E., *Krize rodiny*. Praha: Karolinum, 1998.

1.3 Funkce rodiny a jejich poruchy

Jak již vyplývá z výše zmíněných definic, rodinu lze též vymežit dle jejích funkcí. V následující části se zamyslím nad nejdůležitějšími funkcemi rodiny, „jejichž realizace má zásadní význam pro zdravý vývoj dítěte, pro jeho úspěšnou socializaci a kvalita jejich naplňování ovlivňuje další vývoj jedince.“²⁰ Je nutné též podotknout, že důsledkem zvýšených požadavků a nároků na rodinu v dnešní společnosti dochází často k tomu, že rodina své funkce neplní, nebo je plní nedostatečně. V takovém případě hovoříme o poruchách funkcí rodiny, o nichž se též ještě zmíním.²¹ „Jako poruchy rodiny označujeme situace, kdy rodina z nějakého důvodu a v různé míře neplní své funkce a základní požadavky dané společenskými a právními normami. Poruchy rodiny se nejčastěji projeví jako selhání jednoho nebo více členů rodiny, což vede k nedostatečnému plnění některých nebo všech funkcí.“²²

Kraus (2008) uvádí následující funkce rodiny:

Biologicko reprodukční funkce rodiny má význam pro celou společnost, stejně tak i pro jedince, kteří tvoří rodinu. Společnost pro svůj rozvoj potřebuje reprodukční základnu, proto je také v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní. Neopomenutelné jsou také biologické a sexuální potřeby jedince, stejně tak jako potřeba zachování rodu.²³

Současný trend ve světě však vnímá dítě jako překážku v profesním růstu a seberealizaci rodičů. Pro rodiče s nižšími příjmy je pak dítě chápáno jako přepych. V posledních letech proto dochází k úbytku dětí. Dalším trendem je též odsouvání rodičovství do pozdějšího věku.²⁴ Mezi poruchy biologicky reprodukční funkce dále řadíme neplánované rodičovství, velký počet dětí, zvláště pak těch, které se rodí do nepříznivých životních podmínek. Dalším problémem je v současné době zvyšující se počet párů, které nemohou mít děti, či se jim narodí dítě nějak postižené, ať již tělesně, duševně či smyslově. To přináší řadu problémů nejen pro jednotlivé členy rodiny, ale i pro fungování rodiny jako celku. Další

---

²⁰ HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007, s. 149.

²¹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

²² KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: UP Olomouc, 1996, s. 28.

²³ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. , et al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001.

²⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

skupinou jsou páry, které dítě z nejrůznějších nebiologických důvodů mít nechtějí.²⁵

Z hlediska *sociálně-ekonomické funkce* je rodina chápána jako významný činitel v rozvoji ekonomiky společnosti. Rodina je významným spotřebitelem a zároveň se zapojuje v rámci výkonu povolání do výrobní i nevýrobní sféry, a tudíž je na ní trh závislý.²⁶ Poruchy ekonomické funkce mají za následek hmotný nedostatek rodin, což je často důsledkem nezaměstnanosti nebo zvyšování životních nákladů. Taková rodina je poté závislá na systému sociálních dávek a neplní tím pádem svou sociálně-ekonomickou funkci.²⁷

Funkce ochranná (zaopatřovací) zahrnuje zajišťování potřeb (biologických, hygienických, zdravotních) všech členů rodiny. Před r. 1989 tuto funkci do značné míry přejímal stát. Po r. 1990 je rodina znovu v této otázce více zainteresována.²⁸ S poruchou ochranné funkce se nejčastěji setkáváme v podobě domácího násilí, zneužívání, zanedbávání, nebo dokonce týrání dětí.

Významnou roli hraje také *socializačně-výchovná funkce*. Rodina je pro člověka první sociální skupinou, která ho učí přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování. Hlavní úlohou rodiny je socializace a příprava dětí na vstup do reálného života. Mnohdy se rodina snaží přenést odpovědnost za výchovu na školu a očekává, že učitelé jakožto profesionálové napraví jejich výchovné chyby.²⁹ Porucha socializačně-výchovné funkce má zpravidla tři příčiny. V prvním případě se rodiče nemohou o dítě starat. Nejčastějším důvodem je smrt jednoho nebo obou rodičů, nemoc, invalidita apod. Ve všech těchto případech jsou nedostatky péče o dítě doprovázeny zájmem o dítě. Ve druhém případě se rodiče nedovedou o dítě starat. Obvykle lze důvody hledat především v rodinném systému a v rodičích samých. Rodiče nedovedou zabezpečit dětem přiměřený vývoj a uspokojit jejich základní potřeby. Tato situace nastává často u rodičů velmi mladých, závislých, či v rodinách s handicapovaným dítětem apod. Zájem o dítě v těchto rodinách je buď velmi nízký, nebo pouze formální. Poslední skupinu tvoří rodiče, kteří se o své děti starat nechtějí. Tito rodiče odmítají z nejrůznějších

---

²⁵ DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986.

²⁶ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001.

²⁷ DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986, s. 14.

²⁸ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

²⁹ Tamtéž.

důvodů plnit rodičovské role a úkoly. Zájem rodičů o dítě je v těchto případech minimální nebo žádný.³⁰

Rodina by též měla pamatovat na *rekreaci, relaxaci a zábavu*. Aktivity tohoto typu mají největší význam pro děti. Míra realizace této funkce se projeví např. ve způsobu trávení volného času rodiny.³¹ Porucha této funkce je nejčastěji důsledkem velkého pracovního vyčerpání rodičů, kteří nemají na své děti dostatek času. Dalším problémem je způsob trávení volného času. Do popředí zájmů rodiny se velmi silně dostává sledování televize a aktivní odpočinek ustupuje stranou.

Zásadní a nezastupitelná je pochopitelně i *emocionální funkce* rodiny. Je to instituce, jejíž podstatou je zabezpečení potřebného citového zázemí, pocitu lásky, bezpečí a jistoty. Můžeme však pozorovat, že přibývá rodin, které tuto funkci (z důvodu rozvodu, dezintegrace, zaneprázdněnosti atd.) plní jen s velkými obtížemi, resp. neplní téměř vůbec. Porucha emocionální funkce zasahuje do všech ostatních sfér rodinného života. Poruchy emocionality jsou obvykle průvodním jevem většiny rodinných poruch. Vlivem rodinného rozvratu, rozchodu rodičů, nedostatečným zájmem rodičů, či dokonce týráním a zneužíváním je dítě připraveno o klidnou a vyrovnanou rodinnou atmosféru. Je poté narušen celý socializačně-výchovný proces v rodině a dítě je poznamenáno ztrátou citového zázemí a pocitu bezpečí a jistoty.³²

V souvislosti s výše zmíněnými poruchami rodiny můžeme vyčlenit čtyři pásma funkčnosti rodiny:

1. Rodina funkční - zajišťuje dobrý vývoj dítěte.
2. Rodina problémová - vyskytují se poruchy některých funkcí, které však vážněji neohrožují rodinný systém a vývoj dítěte v něm. Rodina je schopna vlastními silami řešit či kompenzovat situaci.
3. Rodina dysfunkční - vyskytují se poruchy všech funkcí, které bezprostředně ohrožují celou rodinu, zvláště však dítě. Rodina vyžaduje soustavnou péči.
4. Rodina afunkční - poruchy jsou takového rázu, že vůči sledovanému dítěti rodina přestává plnit svůj základní účel. Sanace funkcí rodiny je

---

³⁰ DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986.

³¹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

³² DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986.

bezpředmětná, dítě je třeba umístit do náhradní rodiny, nebo zajistit jinou péči.³³

1.4 Role rodičů v rodině

Dříve, než začnu s vymezením neúplné rodiny, bych se ráda pozastavila nad charakteristikou rolí obou rodičů. Objasnění jejich postavení a funkcí ve výchově dítěte nám totiž může pomoci při snaze o pochopení důsledků, které přináší absence některého z nich. Následující kapitola by tudíž měla odpovědět na otázku: „Proč děti potřebují oba rodiče?“

Dítě potřebuje pro svůj vývoj vzor mužský a ženský. „Každý z rodičů se stává pro své dítě modelem jedné poloviny lidstva.“³⁴ Význam potřeby vzoru druhého pohlaví je rozdílný u dívek i chlapců. Stejně tak je odlišný dopad toho, zda v rodině chybí mužský nebo ženský vzor. Každý člen v rodině zastává své specifické a často i nenahraditelné místo, a tím dítěti předkládá množství vzorů. Díky tomu má dítě možnost budovat svou osobnost a sociální vztahy s okolím. Chybí-li v rodině některý člen, může docházet k ohrožení vývoje dítěte, jelikož ne vždy lze chybějící roli v rodině adekvátně nahradit. Člověk od ranného dětství až do dospělosti buduje svou genderovou roli a příslušnost k danému pohlaví. Výchova a vzory předkládané rodiči by tedy měly směřovat k tomu, aby dítě bylo schopné zdravě přijmout svou ženskou nebo mužskou roli.³⁵

Význačným pojmem v souvislosti s důležitostí vzorů je vědomí identity, vlastního „já“, to se začíná formovat v průběhu druhého a třetího roku věku dítěte. Toto „já“ se nejlépe vyvíjí, žije-li dítě ve vztahu trojstranném (já-ty-on). Dítě je v takovém případě ovlivňováno nejen vztahem mezi sebou a matkou nebo sebou a otcem, ale také vztahem mezi matkou a otcem. Zatímco v neúplné rodině zažívá dítě pouze dvojstranný vztah (já-ty).³⁶ Z toho vyplývá, že významná je přítomnost obou rodičů, kteří se ve svých rolích komplementárně doplňují. Matka i otec se stávají pro dítě představiteli možného partnerského vztahu, na kterém se dítě od

---

³³ KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: UP Olomouc, 1996, s. 29.

³⁴ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 50-51.

³⁵ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

³⁶ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994.

dětství učí, jak partnerský vztah vypadá a jak funguje.³⁷ Sledování vztahu matky a otce přispívá také k tomu, že se dítě učí, jak řešit konflikty a napětí v partnerském nebo jiném mezilidském vztahu. V tomto ohledu může úplná harmonická rodina dítěti do budoucna ulehčit jeho orientaci v jeho vlastních partnerských vztazích.³⁸

Role matky

Vztah matky a dítěte je od počátku velmi intimní, jelikož matka se s dítětem sžívá již v době těhotenství. Matka je pro dítě jakousi jistotou, která ho chrání před neznámým, nepřátelským, cizím světem a zajišťuje mu pocit bezpečí.³⁹

Role otce

Otcova pozice vůči dítěti je od počátku trochu jiná. Nepocítil nic zvláštního na svém těle, a proto se musí se svou novou funkcí sžít až po narození dítěte.⁴⁰ Jeho vztah k dítěti je také jiný. Otcové na dítě mluví jinak než matky, jiné věci nosí do bytu, dívají se na jiné televizní programy, věnují se jiným činnostem apod. Otec je pro dítě symbolem vůdce a ochránce. Hledají v něm především autoritu, vzor a jistotu. To je způsobeno jak tělesným vybavením, psychikou, tak i postoji. Otec vnáší do rodiny mužský prvek.⁴¹ „Dívka potřebuje zkoušet své probouzející se ženství a chlapec potřebuje napodobovat otce, aby dotvořil své mužství.“⁴²

Pro děti obou pohlaví obecně platí, že „ve srovnání s dětmi vyrůstajícími v rodinách s oběma rodiči mají v průměru více poruch chování, více příznaků psychického stresu, horší výsledky ve škole, nižší sebevědomí a víc obtíží ve společenském přizpůsobení.“⁴³ Doufám, že jsem touto závěrečnou větou podtrhla a zdůraznila význam přítomnosti obou rodičů při výchově dětí.

---

³⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

³⁸ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. , et al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001.

³⁹ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994.

⁴² MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P., *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 65.

⁴³ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P., *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 65.

2 Charakteristika neúplné rodiny

V kapitole o rodině úplné jsem přiblížila pojem rodina jako takový, především objasnila to, jak by měla rodina správně fungovat, jaké funkce by měla plnit a také jak jsou důležité role obou rodičů, a to nejen pro dítě. Následující kapitola bude zaměřena na nevýhody a překážky, které jsou před rodinu kladeny, pokud je neúplná.

Stejně tak jako rodiny úplné, tak i rodiny neúplné existují od nepaměti. Důvodů, proč se rodina stane neúplnou, je celá řada. Jeden z rodičů zemře, odejde od rodiny, dítě se narodí jako nemanželské atd. Můžeme však říci, že především v posledních desetiletích je nejčastějším důvodem vzniku neúplné rodiny vysoký počet rozvodů v naší společnosti. Důsledkem toho dochází k situaci, kdy výchova a další zabezpečení potomků zůstává pouze na tom, kdo v rodině zůstal.⁴⁴ Dle kritérií Českého statistického úřadu je neúplná rodina taková, kdy s dětmi zůstává pouze jeden z rodičů, zatímco druhý rodič není v rodině hlášen k trvalému pobytu.⁴⁵

Tato tvrzení dokládá Možný (2002) ve své knize *Česká společnost*. Uvádí, že za posledních padesát let se u nás rozvodovost zvýšila na čtyřnásobek a současně také dochází k poklesu sňatečnosti. Též zmiňuje, že dvě třetiny rozvádějících se manželství jsou manželství s nezletilými dětmi. Asi 20 % dětí v České republice žije v domácnosti jen s jedním z rodičů, jen v 5 % takových domácností nestojí v jejím čele matka.⁴⁶

Výstižnou definici neúplné rodiny podává Radvanová (1975). Za neúplnou rodinu se pokládá taková rodina, kterou tvoří jen jeden z rodičů spolu se svými nezletilými dětmi nebo dítětem. Takový typ rodiny vznikne za těchto předpokladů:

1. Úplná rodina nikdy nevznikla, s dítětem žije neprovdaná matka sama.
2. Úplná rodina přestane dočasně nebo trvale plnit svou funkci, např. v situaci, v níž je jeden z rodičů dlouhodobě pracovně mimo rodinu, je

---

⁴⁴ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S., *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: SPN, 1975.

⁴⁵ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

⁴⁶ MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. Praha: Portál, 2002.

ve výkonu trestu, rodinu opustil, odstěhoval se, žije s jiným partnerem apod.

3. Úplná rodina zanikne rozvodem a tím přestane plnit svou funkci.
4. Úplná rodina zanikne přirozenou cestou – úmrtím jednoho z rodičů.⁴⁷

Zdeněk Helus (2007) hovoří o absenci jednoho z rodičů, přičemž spíše jde o absenci otce a o možnost kompenzovat tuto absenci jinými muži. Nejčastěji jde o dědečka, strýce nebo matčina přítele. S tím souvisí i pojem „překompenzace“, jenž Helus zmiňuje ve spojitosti s chováním rodiče, který z obavy, že dítěti musí vynahradit druhého chybějícího rodiče, jej zahrne přehnanou péčí, až rozmazlováním. S takovýmto chováním se lze setkat i u matčina nového partnera/otcovy partnerky, kteří se snaží přehnanou péčí a pozorností dítěti i sobě dokázat, že jsou lepší než původní rodič.⁴⁸ Touto problematikou se však budu podrobněji zabývat v kapitole Rekonstruovaná rodina.

Neopomenutelným pojmem je také tzv. funkční/skrytá neúplnost rodiny. Rodina v tomto případě zvnějšku vypadá jako úplná, tzn. jsou přítomni všichni její členové, ale jeden z nich neplní svou funkci. Důvodem může být duševní onemocnění, alkoholismus, nezáměr o dítě atd. Takováto funkční neúplnost rodiny vede často k napjatým rodinným vztahům. Dítě se často snaží provokací, neposlušností, agresivitou a jinými prostředky rodiče aktivizovat. Rodič obvykle takové chování dítěte identifikuje pouze jako neposlušnost a reaguje tresty a zvýšenou lhostejností vůči dítěti.⁴⁹

Na závěr bych ráda doplnila tuto část údaji Českého statistického úřadu. O neúplných rodinách v ČR se vyjadřuje takto: „Více než půl milionu - 576 tisíc představují v současnosti neúplné rodiny tvořící ze všech rodin a domácností téměř jednu sedminu. Neúplná rodina se vyznačuje především tím, že v čele domácnosti je žena, podle údajů za rok 2001 se jedná o celkem 85 % těchto rodin. Nejvíce je z těchto žen rozvedených (221 tis. - 45,2 %), za kterými následují ovdovělé (24,6 %).⁵⁰

---

⁴⁷ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S., *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: SPN, 1975.

⁴⁸ HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ ČSÚ. *Rodiny a domácnosti v ČR - Neúplné rodiny*. [online].

2.1 Příčiny neúplnosti rodiny a jejich důsledky pro dítě

V této kapitole bych se ráda zmínila o jednotlivých příčinách vedoucích ke vzniku neúplné rodiny. Mezi tyto příčiny pochopitelně patří rozvod manželství, úmrtí jednoho z rodičů, nebo úplná rodina nikdy nevznikla – tedy rodina svobodné matky. Je pochopitelné, že různé příčiny mají i různé následky pro rodinu, a především pro dítě, o příčinách a následcích se v této části také zmíním.

2.1.1 Rozvod

V úvodu této kapitoly bych ráda podotkla, že i když se pochopitelně v následující části budu zabývat rodiči, kteří vychovávají své dítě sami, z hlediska pohlaví je jasné, že řeč bude převážně o ženách-matkách. Samozřejmě, že mezi námi žijí i muži, kteří vychovávají své děti sami a starají se o celou domácnost, těchto případů je však nepoměrně méně. „V současnosti u nás 94 % dětí zůstává po rozvodu s matkami, o zbylé děti pečují otcové a jiní příbuzní.“ Tento způsob rozhodování soudů se v posledních letech stal terčem kritiky zastánců otcovských práv. Tento trend rozhodování však vychází ze zvyklostí, které mají své kořeny už v druhé polovině 19. století. Jde o takzvaný kult mateřství jenž pramení z předpokladu, že žena je od přírody lepším rodičem. A také, že matka je pro dítě důležitější než otec. Ani jeden z těchto předpokladů však dnešní věda nepotvrzuje.⁵¹ Je to možná způsobeno tím, že „naše společnost je stále ještě do jisté míry v zajetí starých předsudků - zůstane-li s dětmi muž, jeho čin je hodnocen nesmírně kladně, zůstane-li s nimi žena, je to považováno za naprostou samozřejmost a její povinnost.“⁵²

Rozpad rodiny vzniklý rozvodem manželství není v dnešní společnosti nijak neobvyklý jev, spíše naopak. Počet rozvádějících se rodin se drží na vysoké úrovni. „V České republice je v poslední dekádě téměř stabilní počet rozvodů, který nepodstatně osciluje kolem hodnoty 30 tisíc za rok (při stále klesajícím počtu sňatků). V součtu téměř polovina manželství končí u nás v současnosti rozvodem. Dlouhodobě více návrhů na rozvod podávají ženy než muži. Počet rozvádějících se

---

⁵¹ MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 118.

⁵² MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S., *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: SPN, 1975, s. 11.

manželství je zhruba stejný jako počet dětí v těchto manželstvích.⁵³ Toto období většinou ovlivňuje všechny jeho účastníky po celý zbytek života.

Rozvod je v současné době v České republice jediným právním prostředkem zániku manželství. Je upraven zákonem o rodině, tj. zákonem 94/1963 Sb. Soudem uznávané příčiny rozvodu jsou:⁵⁴

- neuvážený sňatek;
- alkoholismus;
- nezájem o rodinu, opuštění soužití;
- zlé nakládání, trestný čin;
- rozdíl povah, názorů a zájmů;
- zdravotní důvody;
- sexuální neshody.

„Rozvod manželství můžeme zařadit mezi projevy tzv. sociální patologie. Rozvod má četné rozporné charakteristiky, protože může být považován za určité základní společenské sanační opatření, které má zamezit nesouladu a těžkým konfliktům mezi manželi, má skončit problematické spolužití a umožnit další životní perspektivy. Tyto základní předpoklady, pro které je rozvod obecně akceptován, se však ne vždy naplňují a očekávané pozitivní změny se neobjeví, naopak dochází k další frustraci, stresu a konfliktům i v době po rozvodu. V této souvislosti je nutné si uvědomit, že vedle rodin s rozvedenými manželi existuje značný počet nepříliš dobře zjištělných rodin, které žijí v trvalém rodinné rozvratu s výrazným narušením rodinných funkcí, ale o rozvod z nejrůznějších důvodů nepožádají. Někdy hovoříme o rozvodu nedeklarovaném.“⁵⁵

M. Černá (2001) uvádí jisté charakteristické znaky současné české rodiny bezprostředně související s problémem rozvodovosti:

- zaměřenost na zájem jednotlivce;

---

⁵³ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P., *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 57.

⁵⁴ Zákon č. 94/1963 Sb., *Zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů*.

⁵⁵ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: GRADA, 2002, s. 39.

- chybí očekávání trvalosti vztahu, jednatel se nechce obětovat zájmu rodiny, nechává si prostor pro změnu na základě svého svobodného rozhodnutí;
- zralost partnerů při první intimní zkušenosti je často pouze biologická a ne psychologická;
- omezování bezprostředních kontaktů mezi partnery a mezi dětmi a rodiči je následkem celkového životního stylu;
- vysoká celospolečenská tolerance vůči rozvodům - rostoucí liberalizace postojů k rozvodům v současné době posiluje představy, že rozvod je vhodným řešením nespokojenosti s momentálním manželstvím;
- absence protirozvodových bariér.⁵⁶

Je prakticky nemožné, aby, pokud dochází v rodině k rozvodu, touto situací nebylo ovlivněno i dítě. Výzkumy ukazují, že neexistuje věk, ve kterém by dítě netrpělo rozvratem rodiny. Reakce dítěte na tuto situaci se však liší v závislosti na věku a také na pohlaví. Dítě je během rozvodu vystaveno psychické zátěži.⁵⁷ „Rozvod je pro dítě otřesem a jeho následky se mohou projevit bezprostředně i mnohem později.“⁵⁸

Ve většině případů atmosféra plná napětí a stresu nekončí samotným rozvodem. Dítě je i nadále frustrováno v opakujících se soudních řízeních. Tato situace má pro dítě celou řadu následků. Dlouhodobý stres, úzkost a napětí vede ke zhoršené koncentraci, což může způsobit zhoršení školní výkonnosti. Dítě je za špatné školní výsledky trestáno a rodiče si často vyčítají, že špatné výsledky jejich dítěte jsou vinou jednoho či druhého. Dítě proto ztrácí zájem o školu a zhoršuje se jeho výkonnost.

Další stránka života dítěte, která je ovlivněna rozvodem rodičů, je potom vztah k širší rodině. Rozvodem rodičů jsou totiž vazby k babičkám, dědečkům, tetám, strýcům a jiným členům rodiny často také přerušeny. Dítě však tyto vazby potřebuje k identifikaci s dospělými. Někteří prarodiče buď ztratí o své vnouče

---

⁵⁶ ČERNÁ, M., *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 21.

⁵⁷ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: GRADA, 2002.

⁵⁸ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S., *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: SPN, 1975, s. 13.

zájem, nebo o něj zájem mají, ale rodič jim ve styku s ním brání. Dítě by mělo po rozvodu jasně vědět, jaká je jeho pozice a co může od rodiny očekávat. Bude-li se dále stýkat s rodiči odcházejícího, zůstanou-li pro něj dále babičkou a dědečkem, zda je bude dále navštěvovat a pokud ne, tak proč. Stejně tak by mělo vědět, za jakých okolností se bude stýkat s druhým rodičem. To vše může přispět k tomu, aby se dítě s rozvodem lépe vyrovnalo.⁵⁹ V neposlední řadě je důležité zmínit stres, který dítěti často přináší příchod nového partnera matky, či partnerky otce do rodiny. Dítě je často nuceno k vytváření nepřírodných vazeb s (pro něj cizí) osobou, ke které necítí alespoň z počátku žádné city. Všechny výše zmíněné stresové situace spojené s rozvodem rodičů mohou vést k poruchám osobnosti dítěte nebo k antisociálnímu chování.⁶⁰

Problematice rozvodu jsem věnovala poněkud větší prostor než příčinám ostatním, a to z toho důvodu, že poměr ostatních příčin neúplnosti rodiny je v poměru s rozvodem zanedbatelný. Statistiky uvádějí, že pouze 1,5 - 1,8 % dětské populace žije do 15 let v rodině, jejíž neúplnost je způsobena jinou příčinou než rozvodem nebo odchodem jednoho z rodičů.⁶¹

2.1.2 Úmrtí jednoho z rodičů

„Ztráta některého z rodičů rozvodem je v dnešní době natolik častým jevem, že ostatní „ztráty“ z obecného povědomí lidí takřka mizí. Úmrtí jednoho nebo obou rodičů – osiření dítěte – je dnes relativně vzácné.“⁶² Tím ovšem nelze závažnost této situace zlehčovat, proto se v následující kapitole pokusím přiblížit důsledky úmrtí jednoho z rodičů pro dítě.

Postavení smrti jako takové se v naší společnosti výrazně změnilo. Tato změna je opravdu znatelná a snad ji nelze ani dost dobře zdůraznit. „Lidská obeznamenost se smrtí byla od nepaměti velmi důvěrná. Především v tom, že se umíralo doma a mnohem častěji než dnes.“⁶³ Lidská smrt se posunula do vyššího věku a v podstatě se institucionalizovala, tím se prakticky ztratila z našeho dosahu.

---

⁵⁹ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S., *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: SPN, 1975.

⁶⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: GRADA, 2002.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² MATĚJČEK Z., *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992, s. 139.

⁶³ MOŽNÝ, I., *Moderní rodina*. Brno: Blok, 1990, s. 31.

Na druhou stranu se smrt stále častěji objevuje na obrazovkách televizorů, kin, v počítačových hrách, na internetu a tím je její obraz dostupný i dětem všech věkových kategorií.⁶⁴ Jde však o smrt poněkud zkreslenou, nerealistickou, převážně o smrt násilnou, v níž zpravidla zemře jen ten špatný násilník, dobří lidé vždy přežijí. Stejně tak na televizních obrazovkách zcela schází přirozený rituál truchlení. Smrt je zde předkládána spíš jako podívaná a zábava.⁶⁵

„Psychologickou charakteristikou ztráty rodičovské osoby úmrtím je definitivnost a neodvolatelnost této události na rozdíl od rozvodu a jiných ztrát.“⁶⁶ Další odlišností je to, že smrt zpravidla u rodičů, jejichž věk není tak pokročilý, přichází náhle bez možnosti se na ni nějak připravit. Ovšem, že nastávají i případy, kdy smrti předcházela dlouhodobá nemoc, avšak i tak je pozdější ztráta definitivní. Tato varianta je ještě ztížena úzkostným napětím, strachem, bolestným očekáváním, které vyplývá z láskyplného vztahu k nemocnému rodiči.⁶⁷

Podívejme se nyní na soubor příznaků, které se mohou u dítěte, jež utrpělo ztrátu rodiče prožívat. Jelikož je prokázáno, „že akutní truchlení při ztrátě osoby, k níž byl vytvořen specifický citový vztah, lze běžně zaznamenat již u dětí staršího kojeneckého věku.“ Nejčastějšími příznaky jsou dle Matějčka (1992): „uzavřenost do sebe, skleslost, apatie, nechutenství, vývojová regrese, fobie různého druhu, neurotické obtíže, lpění na někom z dospělých, ale také předvádění nebo provokativní chování, zdánlivě nesrovnatelné s prožívaným smutkem.“⁶⁸ Tyto projevy se pochopitelně u jednotlivých dětí liší, stejně tak jako délka jejich trvání. Období truchlení je také různě dlouhé a má různou intenzitu.

U většiny dětí se objevují čtyři klasické fáze:

1. Šok neboli ohromení, kdy si dítě uvědomí, že milovaná osoba se neobjevuje.
2. Protest, který nastupuje jako obranná reakce a který by měl věci vrátit do dřívějších kolejí.
3. Beznaděj či zoufalství, když protest nefunguje a ztráta se jeví jako definitivní.

---

⁶⁴ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

⁶⁵ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: GRADA, 2002.

⁶⁶ MATĚJČEK Z., *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992.

⁶⁷ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: GRADA, 2002.

⁶⁸ MATĚJČEK Z., *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992, s. 140.

4. Proces vyrovnání, uklidňování, smíření a hledání nových východisek.

„Délka i intenzita těchto poruch je individuální – „u některých dětí se objeví třeba velmi silné citové poruchy, avšak trvají jen krátce – u jiných naopak poměrně nevýrazné obtíže přetrvávají měsíce nebo i léta.“⁶⁹

Na závěr pouze zmíním, že pro správné překonání smutku dítěte je dobré dopřát mu dost času, aby mohlo svůj smutek dobře prožít.

2.1.3 Svobodná matka

Další skupina neúplných rodin je poněkud odlišná od předchozích, jelikož v tomto případě jde o svobodnou vůli žen stát se svobodnými matkami. S tímto trendem se nově setkáváme v posledních letech, avšak jde o jev stále častější, a proto ho zařazuji i do tohoto výčtu příčin neúplnosti rodiny.

Svobodné matky můžeme rozdělit do třech základních skupin. První skupina je tvořena velmi mladými svobodnými matkami, které přišly do jiného stavu často neplánovaně. Většinou je to důsledkem selhání nebo zanedbání antikoncepce, tyto ženy se ale rozhodly si dítě ponechat a nepodstoupit umělé přerušování těhotenství. Většinou nemají trvalý vztah a jejich známosti jsou spíše příležitostné. Druhá skupina je tvořena ženami staršími, kolem třiceti let věku. Tyto ženy měly trvalého partnera a rozhodly se mít dítě. Po jeho narození nebo už po početí však partner přestal projevovat o rodinu zájem a opustil ji. Jelikož v našich podmínkách ženy dávají přednost stavu manželskému můžeme chápat fakt, že si dítě ponechaly jako pokus přimět partnera k sňatku.⁷⁰ Poslední třetí skupinu tvoří ženy většinou zralého věku. Tyto ženy středního věku jsou obvykle zajištěné, úspěšné ve svém povolání, ale touží po dítěti. I když nepotkaly vhodného partnera, přejí si přivést na svět dítě, dokud je čas. U této skupiny žen můžeme sledovat určitou výhodu oproti předešlým skupinám. Tyto ženy totiž neprožívají dramatickou ztrátu v podobě smrti partnera ani konflikty kolem rozvodu a tím jsou méně zranitelné.⁷¹

Pokud bych měla zmínit důsledky starání se svobodné matky o dítě, musela bych opakovat věci zmíněné v předešlých kapitolách. Jistá rozdílnost tu ale přeci jen je. „Dítě svobodné matky skoro nikdy nemá sourozence, protože skoro žádná

---

⁶⁹ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: GRADA, 2002.

⁷⁰ MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.

⁷¹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001.

svobodná matka nemá za svobodna více dětí a jen velmi málo svobodných matek se později vdá a přeje si mít další děti – to platí především u třetí zmíněné skupiny žen. Z toho vyplývá, že vazba mezi svobodnou matkou a jejím dítětem je silnější.⁷²

Svobodné matky však můžeme chápat ještě z jiného úhlu pohledu, jak uvádí Sobotková (2001). „Rozhodnutí stát se svobodnou matkou může být ovlivněno mnoha faktory, např. reakcí na nejisté vyhlídky do budoucna, protože nároky na individuální štěstí v dnešní společnosti jsou vysoké, náročné je také vybudování a udržení stabilního vztahu. Pro některé svobodné ženy je potom narození dítěte určitou jistotou nového nadějného blízkého vztahu. Takové ženy můžeme chápat jako průkopnice nového způsobu rodičovství, které vytváření otevřenější rodinu.“⁷³

Nyní jsem se snažila shrnout všechny možné příčiny toho, proč může být rodina neúplná. Tyto příčiny a zároveň i ostatní činitele, jako např. „skutečnost, kdo chybí v rodině, jak dlouho chybí, od kterého věku dítěte chybí, jaká byla osobnost chybějícího rodiče, jaký je rodič, který zůstal, jakým způsobem je ztracený rodič nahrazován, jaká je osobnost dítěte, jaké je sociální zázemí neúplné rodiny (materiální zajištění, pomoc prarodičů), ovlivňují vyrovnávání dítěte se situací.“⁷⁴

Na tuto kapitolu naváží částí o rekonstruovaných rodinách. Domnívám se, že tato problematika je v tomto tématu neopomenutelná.

2.2 Rekonstruovaná rodina

Rekonstruovaná rodina je taková, kterou tvoří jádro původní rodiny (obvykle matka a její děti) a nový partner matky. Tento partner buď přivádí do rodiny své vlastní děti z předešlého manželství, nebo za nimi do původní rodiny alespoň dochází.⁷⁵ Rekonstruovaná rodina bývá často označována jako nevlastní a zároveň bývá opředena řadou mýtů a předsudků. Tyto mýty mohou být příčinou vzniku řady problémů s přijetím nového člena rodiny, zejména u dětí. V první řadě jde o mýtus zlé macechy, nevlastní matky, s níž se dítě setkává již v pohádkách, a tím je tento předsudek v něm silně zakořeněn. Dalším mýtem je potom představa

---

⁷² MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.

⁷³ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001.

⁷⁴ GRECMANOVÁ, H., [et al.] *Obecná pedagogie II*. Olomouc: Hanex, 2000.

⁷⁵ MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.

okamžité lásky rodiče k nevlastnímu dítěti a též opačně lásky dítěte k nevlastnímu rodiči. Toto očekávání je však zdrojem stresu jak pro děti, tak pro nevlastní rodiče, kteří často trpí ambivalentními pocity vůči nevlastním dětem. Nevlastní rodiče mohou trpět nejistotou ohledně vlastních rolí v rodině, jelikož v naší společnosti neexistuje dostatek jasných pravidel a očekávání vymezujících postavení nevlastních rodičů. To je často příčinou zvýšeného stresu v těchto rodinách.⁷⁶

Matějček (2002) uvádí, že nového partnera lépe přijímají mladší děti než starší a lépe dívky než chlapci. Nejvíce těžkostí se potom objevuje u dětí středního školního věku. Dítě často v novém partnerovi rodiče spatřuje konkurenci. Dále potom uvádí nejzávažnější okolnosti, které mají vliv na přijetí nového partnera některého z rodičů:

- věk dětí;
- pohlaví;
- spokojenost rodiče v novém partnerském vztahu;
- osobnost nového partnera;
- doba od odchodu (ztráty) biologického rodiče;
- postavení nevlastního rodiče k dítěti.

Tyto faktory se pochopitelně v různé míře doplňují, kombinují a vzájemně umocňují. Každá situace je tudíž naprosto individuální.⁷⁷

2.3 Problémy osaměle vychovávajících rodičů

V samém úvodu této kapitoly bych se ráda pozastavila nad vymezením pojmu osamělý rodič. Můžeme říci, že za „osamělého rodiče se považuje rodič, který je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený a má v péči nezaopatřené dítě nebo děti, ale fakticky sem patří i početná skupina rodin, v nichž jeden z rodičů s rodinou nežije, ale k rozvodu nedošlo.“⁷⁸ Sobotková (2001) dělí problémy osamělých rodičů do třech skupin. První oblastí jsou „praktické otázky života jako finance, zaměstnání, vedení domácnosti apod. Druhou oblastí jsou osobní problémy - emoční stres, změny v sebepojetí a ohrožení osobní identity. Třetí skupinou jsou vztahy

---

⁷⁶ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001.

⁷⁷ MATĚJČEK, Z., DÝTRYCH, Z., *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: GRADA, 2002.

⁷⁸ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P., *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 43.

- problémové interakce s dětmi, konfliktní vztah s bývalým partnerem.“ Neopomenutelnou skutečností je fakt, že „to, co bylo dříve záležitostí obou rodičů, je pouze na nich samotných.“⁷⁹

Dále bych ráda zmínila, že pokud chceme hovořit o problémech osamělých rodičů, je nutno nahlížet zvláště na situaci osamělých žen a osamělých mužů, jelikož jejich specifické problémy spojené s výchovou dětí budou určitě v určitých bodech rozdílné. Ovšem bude zde platit to, co jsem již zmínila v předešlých kapitolách, a to že ve větší míře se tato problematika týká matek, jimiž se proto budu zabývat podrobněji.

Matoušek (2005) uvádí, že „neúplné rodiny jsou na rozdíl od úplných častěji ohrožené nezaměstnaností, nedostatečným přístupem k přiměřenému bydlení, sociální izolací, chudobou či sociálním vyloučením.“⁸⁰ Podívejme se nyní na nejzávažnější rizika podrobněji. Je pochopitelné, že pro trh práce je osaměle vychovávající rodič neatraktivní, a to tím spíše čím je dítě v jeho péči mladší. Riziko *nezaměstnanosti* je pro tuto skupinu velmi značné. Důvodem onoho nezájmu o tuto skupinu, zejména matek po mateřské dovolené, je fakt, že mají často nedostatečnou nebo žádnou praxi. Dalším důvodem je právě to, že pečují o dítě bez pomoci druhého rodiče a tím je větší riziko časté absence v zaměstnání z důvodů ošetřování. Velmi často jsou tudíž tyto rodiny závislé na příjmu ze sociálních dávek.⁸¹

S vysokou mírou nezaměstnanosti přímo souvisí *nebezpečí chudoby* neúplných rodin. I přes systém státní sociální podpory, kterou se „stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin“⁸² je toto riziko značné. To dokládá i zpráva Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (2009), jež uvádí, že „podle typu domácnosti je nejvyšší podíl ohrožených chudobou mezi neúplnými rodinami s dětmi.“⁸³ Významným problémem je v tomto případě také problém nedobytnosti výživného. Jak uvádí Matoušek (2005) „v roce 2003 bylo pro

---

⁷⁹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001, s. 132.

⁸⁰ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P., *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 44-46.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² § 1 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., *Zákon o státní sociální podpoře*.

⁸³ ŠŤASTNÁ, A. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. Praha: VÚPSV, 2009, s. 26.

neplacení výživného trestně stíháno 12 600 osob (s tím, že řada neplatičů vůbec stíhána není).⁸⁴ V tomto ohledu mají jistou „výhodu“ rodiny, kde jeden rodič zemřel, jelikož takovéto děti mají nárok na pobírání sirotčího důchodu, jenž jim garantuje stát. Z chudoby též pramení celá řada dalších problémů, které ovlivňují kvalitu péče o dítě. Rodič často nemá tolik času pomáhat dítěti se školními povinnostmi a též si nemůže dovolit platit drahé knihy, školní exkurze nebo hodiny doučování, které by dítěti pomohly ve vzdělání. Následkem toho může dítě ve škole zaostávat a nemusí získat potřebnou kvalifikaci pro další vzdělávání, což pro něj do budoucna znamená, že získá jen nekvalifikovanou práci. Chudoba se pak stává prvkem koloběhu nevýhod, které poškozují jak rodiče, tak především dítě.⁸⁵

Další problém neúplných rodin, který přímo souvisí s chudobou, je **problematika bydlení**. Mnoho bývalých manželů je nuceno pod vlivem nepříznivé finanční situace setrvat i po rozvodu v jednom bytě. Tento problém by měla řešit bytová politika státu, která by měla pomoci znevýhodněným rodinám získat odpovídající bydlení, zejména s ohledem na možnost zdárné výchovy dětí.⁸⁶

V neposlední řadě je důležité zmínit ohrožení **sociální izolací** rodičů. Jelikož rodič je nucen zastávat obě rodičovské role, nezbývá mu tolik času pro jeho vlastní volný čas a jeho sociální kontakty se omezují na pracovní proces či okruh rodiny. Další překážkou je již zmíněný nedostatek finančních prostředků.⁸⁷

Dále je nutné zmínit i problém ohrožení **sociálním vyloučením** (exkluzí) neúplné rodiny, která může být de facto následkem všech výše zmíněných faktorů. „Jde o komplexně podmíněnou, nedostatečnou účast člověka na životě celé společnosti, resp. nedostatečný přístup ke společenským institucím zajišťujícím vzdělání, zdraví, ochranu a základní blahobyť.“⁸⁸

Na závěr bych se přeci jen podívala na některá specifika **problémů osaměle vychovávajících otců**. Mezi nejzávažnější problémy mužů, kteří sami vychovávají své děti, je možné zařadit skloubení práce a péče o děti.⁸⁹ „Otec nemá možnost se

---

⁸⁴ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P., *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 45.

⁸⁵ SMITH, H., *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004.

⁸⁶ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P., *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008, s. 205.

⁸⁹ SMITH, H., *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004.

s dítětem tolik intimně sžít jako matka během těhotenství, neprožívá porod a bezprostřední kontakt s dítětem po něm, neprožívá intimitu kojení atd.“⁹⁰ Chybí mu tudíž zkušenosti ženy, které pramení z tohoto biologického soužití dítěte a matky. Muž také mívá menší praxi se zvládáním domácích prací, jako je příprava jídla, úklid, péče o šatstvo, příprava dětí do školy apod. Otec se také často musí potýkat se zakódovanou představou společnosti, že péče o děti je spíše ženskou doménou. V těchto oblastech bývá muži často nápomocna širší rodina – rodiče, sourozenci či jiné ženy, které mu s péčí o děti pomáhají. U mužů můžeme spatřovat výhodu v ekonomickém zabezpečení rodiny. Jejich příjmy totiž bývají vyšší, což je také důvodem, proč osamělí otcové častěji využívají placených služeb pro domácnost či k dětem, protože se sami na ně necítí dostatečně kompetentní.⁹¹

Jako zakončení této kapitoly bych ráda zmínila záměr Ministerstva práce a sociálních věcí, který byl zveřejněn v *Národním konceptu rodinné politiky* (2005). Jako jeden z cílů je zde uveden požadavek na „vytvoření a garanci podmínek, které umožní členům neúplné rodiny čelící zvýšenému riziku chudoby prožívat stejně kvalitní a spokojený život jako v úplné fungující rodině.“ Tento požadavek stojí především na principu pomoci širší rodiny. V případě, že tyto mechanismy selžou, stát bude rodině garantovat podporu a zabránění sociálnímu vyloučení a ekonomickému nedostatku. To se uskuteční především prostřednictvím zabezpečení nabídky sociálních služeb a finanční podpory neúplných rodin, která eliminuje důsledky nižších příjmů.

Koncept dále uvádí, že v rámci neúplných rodin je nutné se zaměřit na tyto oblasti:

- zmírnění rizika chudoby, neúplných rodin;
- podpora slučitelnosti profesí a rodinné role samoživitelky/e;
- péče rodičů, kteří spolu trvale nežijí, o dítě;
- účelově nesezdaná soužití.

Těchto cílů by mělo být dosaženo především pomocí efektivního zajištění výživného pro děti od povinné osoby, zmapování aktuálních potřeb neúplných

---

⁹⁰ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986, s. 66.

⁹¹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001.

rodin, podpory a rozvoje služeb pro neúplné rodiny a pomocí propracování úpravy rodinné mediace jako možnosti dohody rodičů.⁹²

2.4 Dítě v neúplné rodině

Pojetím neúplné rodiny jsem se již zabývala dost obšírně, proto bych se nyní chtěla podívat na místo dítěte v tomto typu rodiny. Jako dítě chápu pro potřeby této práce jedince již od doby před jeho narozením, tj. v prenatálním období vývoje člověka, až do jeho 26 let věku v případě soustavné přípravy na budoucí povolání.

Čáp (1993) uvádí, že neúplná rodina je horším předpokladem pro vývoj dítěte než rodina úplná.⁹³ Toto podporuje i Matějček (1986) tvrzením, že „nejlepší předpoklady pro výchovný proces jsou zajištěny tam, kde rodina je úplná“. Na druhou stranu však podotýká, že „úplnost rodiny sama o sobě není rozhodně žádnou zárukou štěstí a výchovného úspěchu. Znamená to pouze poněkud lepší výchovné předpoklady.“⁹⁴

2.4.1 Uspokojení potřeb dítěte v neúplné rodině

Člověk má již od počtů určité potřeby, na základě jejichž uspokojení se odvíjí kvalita jeho života. Míra uspokojení těchto potřeb závisí na mnoha faktorech. V následující kapitole se zaměřím na to, zda jsou tyto potřeby u dítěte v neúplné rodině naplňovány stejně kvalitně jako v rodině úplné.

Potřeby jsou stavy určitého nedostatku nebo nadbytku, jde tedy o stav odchylovající se od životního optima člověka. Potřeby aktivizují jedince k vykonání činnosti, která vede k jejich uspokojení. Množství a různorodost potřeb závisí na úrovni vývoje člověka a na podmínkách jeho života. Nejrozšířenější dělení lidských potřeb v současnosti nabízí americký humanistický psycholog A. Maslow.⁹⁵

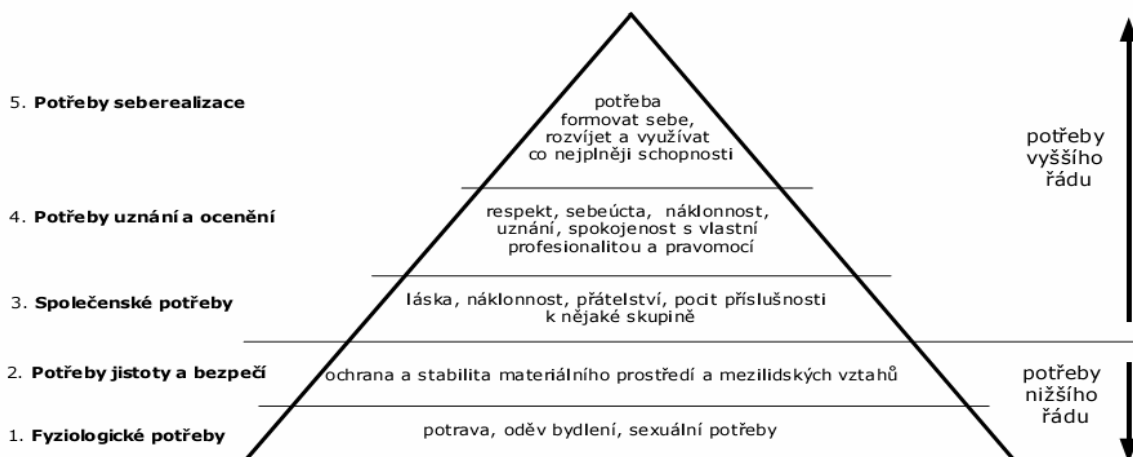
⁹² Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní koncepce rodinné politiky*. 2005, s. 43-45. [online].

⁹³ ČÁP, J., *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova, 1993.

⁹⁴ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986, s. 60.

⁹⁵ PAULÍNOVÁ, L., *Psychologie pro tebe*. Praha: Informatorium, 1998.

Maslowova pyramida potřeb a hodnot

Obrázek č. 1. Maslowova pyramida potřeb a hodnot.⁹⁶

Ve vztahu k dětem zmíníme celkem pět okruhů základních duševních potřeb, které by měly být dobře uspokojeny, aby nedocházelo k poruchám vývoje dítěte.⁹⁷

V první řadě jde o **potřebu náležitého přísunu podnětů zvenčí**. Dítě potřebuje pro správnou funkci centrálního nervového systému množství podnětů.⁹⁸ Nedostatek těchto podnětů se nazývá psychickým strádáním (deprivací).⁹⁹ Osamělý rodič se však často potýká s nedostatkem času vlivem velkého pracovního vytížení a zaujetím osobními problémy, a proto nemá tolik času poskytovat dítěti potřebnou stimulaci.¹⁰⁰

Za druhé je tu **potřeba vnější struktury** (potřeba učení), tj. potřeba struktury podnětů. Navazuje na potřebu stimulace. Dítě potřebuje mít v předkládaných podnětech postižitelnou strukturu proto, aby se z nich na základě uspořádání podnětů mohly stát zkušenosti.¹⁰¹ Ohrožení naplnění této potřeby spočívá v tom, že u dětí z neúplných rodin je větší šance, že se dítě dostane v dřívějším věku do jeslí

⁹⁶ Maslowova pyramida potřeb a hodnot. [online].

⁹⁷ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

⁹⁸ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994.

⁹⁹ ŠIMÍČKOVÁ, ČÍŽKOVÁ, J., [et al.] *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: UP Olomouc, 2005.

¹⁰⁰ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

¹⁰¹ ŠIMÍČKOVÁ, ČÍŽKOVÁ, J., [et al.] *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: UP Olomouc, 2005.

či mateřské školky, kde se mu nedostává takové individuální péče jako od matky.¹⁰²

Další v pořadí je **potřeba životní jistoty**, ta je naplňována v citových vztazích k lidem kolem nás. Nenaplnění této potřeby vyvolává u dítěte úzkost, kterou jedinec často překonává nějakým společensky nežádoucím způsobem, nejčastěji v podobě agresivního chování k okolí.¹⁰³

Následuje **potřeba společenského zapojení**. Jedná se o vytvoření vlastní identity, tedy vědomí vlastního já, neboli sebevědomí. S tímto může mít dítě z neúplné rodiny problémy zvláště proto, že k vytvoření správné identity je potřeba vzorů obou pohlaví, jak již bylo zmíněno v kapitole o rolích rodičů.

Pátou a poslední je **potřeba „otevřené budoucnosti“** neboli životní perspektivy. Tato potřeba nám umožňuje prožívat běh života, mít se na co těšit, k čemu směřovat. Nenaplnění této potřeby směřuje k zoufalství.¹⁰⁴

U osamělých rodičů se můžeme často setkat s tím, že díky ztížené životní situaci, kdy všechny povinnosti spojené s výchovou jsou pouze na nich, nemají dostatek času na své děti. Důsledkem toho je, že někdy nedokážou naplnit potřeby svých dětí tak, jak by si sami přáli.

V této kapitole bylo zmíněno značné množství pohledů na neúplnou rodinu, pro potřeby této práce budu však vycházet z následující definice: *Za neúplnou rodinu se pokládá taková rodina, ve které žije jen jeden z rodičů spolu se svými nezletilými dětmi nebo dítětem. Druhý biologický rodič není v rodině přítomen. Za neúplnou se tedy pro potřeby této práce považuje i ta rodina, kde má jeden z rodičů nového partnera, který však není biologickým rodičem dítěte nebo dětí.*¹⁰⁵

Důvodů, proč jsem vybrala toto vymezení jako nejvhodnější pro tuto práci, je hned několik. Většina z nich je podrobněji rozebrána v předešlé kapitole. V první řadě je definice jasná a výstižná i pro potřeby dotazníku pro rodiče. Argumentů pro pojetí rodiny s novým partnerem jako neúplné je také celá řada. I rodina, ve které je přítomen nový partner si musela projít některou z příčin jejího rozpadu (rozvod,

---

¹⁰² MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

¹⁰³ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S., *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: SPN, 1975.

úmrtí apod.) a tím byla rodina poznamenána. Nevlastní rodič má pochopitelně na dítě jiný vliv, nároky a jiné vazby než rodič biologický, i když v rodině žije od útlého věku dítěte. Dalším důvodem je, že dítě často nepřijme nevlastního rodiče jako vzor. Dítě také často udržuje alespoň úzký kontakt s biologickým rodičem, a tudíž nelze rodinu rekonstruovanou považovat za totožnou s rodinou úplnou. Ohledně spolupráce rodiny a školy je zásadní fakt, že nový partner jednoho z rodičů není zákonným zástupcem dítěte, a tudíž by se o školní záležitosti měl starat rodič biologický.

3 Škola ve vztahu k rodině

V předešlých dvou kapitolách jsem se zaměřila na popis dvou typů rodin, a to rodiny úplné a neúplné. Srovnání obou rodin nám pomohlo přiblížit se k pochopení rodinného zázemí žáků, ale i rodičů, a k lepšímu porozumění jejich problémů. Ty se pochopitelně mohou přenášet i do prostředí školy jak skrze žáka a jeho potíže se zvládnutím rodinné situace, tak skrze rodiče a jejich možnosti spolupráce se školou. Následující kapitola tudíž bude věnována škole jako instituci a jejímu vztahu k rodině žáka.

3.1 Škola, jako instituce

Pedagogický slovník (Průcha, 2008) definuje školu jako „společenskou instituci, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům, příslušníkům věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů.“¹⁰⁶ Ve vztahu k rodině uvádí, dle mého názoru, výstižnou definici Helus (2007): „Škola využívá socializačních výdobytků rodiny, či koriguje a kompenzuje její limity a nedostatky tak, aby dopomohla svým žákům k co nejlepším vyhlídkám dosahovat vzdělávací úspěšnosti.“¹⁰⁷

Z hlediska cílů a funkcí školy je vhodná definice, která vidí školu jako „sociální instituci účelově vytvořenou k realizaci svého základního úkolu - tj. k zajišťování řízení a systematické edukace. Specifickým posláním školy je realizace různých edukačních funkcí.“¹⁰⁸ Tyto funkce podrobněji rozpracovává Kořa (2008), jenž též uvádí, že úlohou školy je především zpřehlednění a zdůraznění očekávání, která společnost spojuje s činností školských institucí. Škola je prostřednictvím funkcí legitimizována na veřejnosti a také prostřednictvím nich vyjadřuje, čím je pro společnost užitečná a co od ní mohou lidé vyžadovat.

1. **Výchovná funkce** spočívá v převodu kulturních vzorců chování a hodnot z jedné generace na druhou. Zaměřuje se především na formování vlastností, které se projevují v jednání a chování, jako je cit, vůle nebo charakter. Obecně se vztahuje ke kultivaci osobnosti jako takové.

---

¹⁰⁶ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2008, s. 238.

¹⁰⁷ HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007, s. 181.

¹⁰⁸ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2005.

2. V procesu osvojování kultury (jazyka, vědy, umění) má nejvýznamnější úlohu *vzdělávací funkce*. Vzdělání představuje jak osvojené vědomosti, tak dovednosti, jak nové poznatky využít.
3. *Funkce kvalifikační* směřuje k rozvoji schopností a dovedností požadovaných pro výkon zaměstnání, nejen k osvojení vědomostí.
4. Podporou postojů, které umožňují sociální styk a komunikaci nejen uvnitř školy, ale i v širší společnosti škola realizuje *integrační funkci*. Zároveň škola učí respektu k odlišnostem a individualitě lidí.
5. Nejméně probádaná, avšak významná je *funkce selektivní*. Selektce je prováděna takřka na všech úrovních školství. První selektce probíhá již na začátku školní docházky a dále při přechodu mezi jednotlivými školními stupni. I závěrečná vysvědčení a diplomy naplňují selektivní funkci.
6. Již v zákonech je zakotvena *ochranná funkce* školy a často je považována za samozřejmou. Jde o zachování tajemství, zneprístupnění důvěrných informací, ale i o ochranu před sociálně-patologickými jevy apod.
7. Hlavní náplní některých speciálních školských zařízení je *funkce resocializační*. Patří sem zařízení vznikající při věznicích pro mladistvé při nemocnicích apod.¹⁰⁹

Jak uvádí Klapilová (1996) „naplňování jednotlivých funkcí školy ve vztahu k jednotlivým žákům závisí na jejich celkovém sociálním a především rodinném zázemí.“¹¹⁰ Pro úplné dokreslení významu pojmu škola je nutné ještě uvést fakt, že škola se stejně jako rodina v průběhu času vyvíjela. Podívejme se nyní ve stručnosti alespoň na změny, které se udály v nedávné době a tím pádem ještě stále ovlivňují pohled, kterým nahlízejí rodiče dnešních žáků či studentů na školu.

Češi narození v prvních desetiletích 20. století prošli na svou dobu velmi dobrým školstvím. Důvodem byl rozmach národního sebevědomí spojeného s koncem Rakousko-Uherska. Hlavní hodnotou tehdy bylo vzdělání dětí, které měly přinést jistotu do budoucna. Poté ale přišlo období velké stagnace a úpadek

¹⁰⁹ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.

¹¹⁰ KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: UP Olomouc, 1996, s. 27.

českého školství. V době normalizace se děti staly rukojmími, skrze které byli vydíraní rodiče. Tyto události nutně musely zanechat jisté následky. Nejvýznamnějším pozůstatkem je nejspíš pohrdavý postoj ke vzdělání, který je nadále zakořeněn v některých rodičích dnešních žáků.¹¹¹ Osobně se však domnívám, že tento postoj je postupem času vytlačován a váha vzdělání v naší společnosti opět roste.

3.2 Právní vymezení vztahu obou institucí k dítěti

Tato kapitola bude započata zmínkou o povinnostech rodičů. Podle zákona o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.) „mají rozhodující úlohu ve výchově dětí rodiče.“¹¹² Tentýž zákon upravuje rodičovskou zodpovědnost jako souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, která zahrnuje zejména péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Rodiče jsou též povinni chránit zájmy dítěte a vykonávat nad ním dohled.¹¹³ Dle školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.) mají zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků povinnost zajistit, aby dítě řádně docházelo do školy, aby se na vyzvání školy osobně zúčastnili projednání závažných otázek týkajících se dítěte. Dále má povinnost informovat školu o zdravotních a jiných důležitých skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání, dále dokládat důvody nepřítomnosti dítěte ve škole.¹¹⁴

Stejně jako povinnosti mají však zákonní zástupci žáků i žáci samotní určitá práva. A to právo na vzdělávání a školské služby, právo na informace o průběhu výsledků vzdělávání, právo volit a být voleni do školské rady, právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajících se jejich vzdělávání, právo na informace a poradenskou pomoc školy atd.¹¹⁵ Ze školského zákona též vyplývá povinnost ředitele školy vydat školní řád, který obsahuje podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, žáků, studentů a jejich zákonných zástupců ve škole

---

¹¹¹ MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. Praha: Portál, 2002.

¹¹² § 32 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., *Zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů*.

¹¹³ § 31 odst. 1, 2 zákona č. 94/1963 Sb., *Zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů*.

¹¹⁴ § 22 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů*.

¹¹⁵ § 21 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů*.

a podrobnosti o pravidlech jejich vzájemných vztahů s pracovníky.¹¹⁶ Povinností školy je též zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním souvisejících činnostech.¹¹⁷

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že vytvoření kooperujícího vztahu mezi rodinou a školou je nezbytné proto, aby rodiče mohli naplnit svou zákonem danou úlohu ve výchově. Požadavek na spolupráci rodiny a školy je jasně zakotven i v právním řádu, a je tudíž závazný.

3.3 Důležitost vzájemné spolupráce rodiny a školy

O významnosti dobrých vzájemných vztahů mezi školou a rodinou žáka se zmiňuje již J. A. Komenský v rámci zásad o výchově, které formuloval. Především v zásadě jednotnosti neboli v zásadě spolupráce všech vychovatelů se zmiňuje o potřebě vzájemné kooperace profesionálních vychovatelů a rodiny.¹¹⁸ Přátelský vztah mezi těmito institucemi je základnou pro vybudování kvalitní výchovy. Rodina je místem, kde vznikají první návyky dítěte a kde se formuje jeho osobnost. Škola poté přispívá svou odbornou péčí k tomu, aby se dítě mohlo dále rozvíjet. Rodiče by proto měli k učiteli přistupovat jako k příteli, který jim chce být nápomocný při výchově jejich dětí. Učitel potřebuje pro svou kvalitní práci znát také atmosféru, v níž dítě žije, i podmínky, za nichž se učí apod.¹¹⁹

Vztah v této podobě je typický teprve od nedávna. „Rodiče se dříve dle svých zkušeností snažili vyhovět nárokům školy ve smyslu péče o dítě tak, aby bylo ve škole včas a připraveno. Škola převzala dítě a se svými profesionálními postupy pracovala na jeho intelektuálním rozvoji, ale také na jeho ukázkování. Toto rozdělení kompetencí většinou fungovalo dobře, a pokud ne, tak měli její účastníci tendenci brát ji spíše jako fakt vypovídající o nerovném rozložení sil mezi těmito institucemi.“ V dnešní době je však situace jiná, o rodičích se dnes mluví jako o partnerech, spolupracovnících či klientech a jsou neopomenutelnými aktéry

---

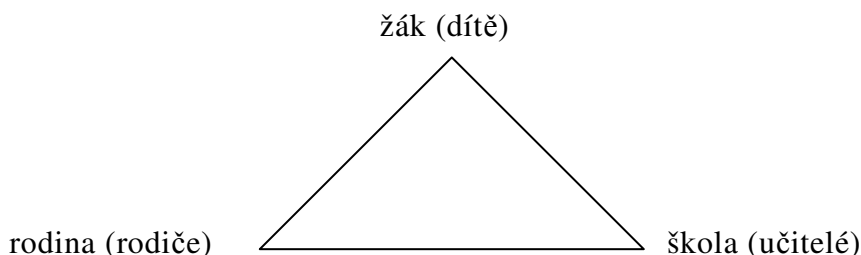
¹¹⁶ § 30 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁷ § 29 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁸ GRECMANOVÁ, H., [et al.] *Obecná pedagogiky I*. Olomouc: Hanex, 2002.

¹¹⁹ KRÁLÍKOVÁ, M., SINGEROVÁ, J. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. Praha: SPN, 1985.

při vzdělávání svých dětí.¹²⁰ „Tím vzniká nové pojetí tzv. výchovného trojúhelníku, kdy v jednom vrcholu stojí žák (dítě) a další dva vrcholy představují rodina (rodiče) a škola (učitelé, stát). Přitom žák není prostředníkem v dialogu škola - rodina, ale je součástí vzájemných vztahů.“¹²¹

Havlík (2002) uvádí, že vztah rodiny ke škole vyplývá již ze socializační a výchovné funkce rodiny, která přenechala škole jako instituci řadu svých úloh. Z historického hlediska škola pomohla dítěti vymanit se z předčasné ekonomické aktivity, zdůraznila potřebu dítě chránit a svým způsobem prodloužila jeho dětství a mládí. Škola vysokou měrou také ovlivňuje život rodiny po stránce organizace času, ale i působením na její hodnotový systém, protože v mnohých rodinách je úspěšnost dítěte ve škole jednou ze základních hodnot. Celkově lze říci, že je součástí životního stylu rodiny. Škola často doplňuje nebo napravuje nedostatky ve funkčnosti některých rodin.¹²²

Významnou roli ve vztahu škola-rodina hrají také vzájemná očekávání obou subjektů. Učitel obvykle představuje pro rodiče reprezentanta školy jako instituce a také autoritu, která má určitou moc v rámci rozhodování o dítěti. Očekávání rodičů jsou často nereálná, a proto mohou učitele považovat za viníka problémů jejich dítěte. Negativní informaci o svém dítěti často ztotožňují s kritikou celé rodiny.¹²³

---

¹²⁰ RABUŠICOVÁ, M., [et al.] *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 5.

¹²¹ JANIŠ, K. *Rodina a škola*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus: 2001, s. 6-7.

¹²² HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.

¹²³ VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum: 2005.

3.3.1 Nedůvěra rodiny a školy

Grecmanová (2000) zmiňuje různé důvody nezájmu rodiny o školu. „Rodiče často vyjadřují nedůvěru ke škole a neochotu ke spolupráci, též se neúčastní na tvorbě pedagogického prostředí a objevuje se nepochopení potřeby spolupodílet se na rozvoji dětí.“ Autorka míní, že „toto je způsobeno velkou zaměstnaností rodičů, někdy nevědomostí, jak by mohli škole pomoci a jindy opravdu nechutí spolupracovat.“¹²⁴

O vlivu spolupráce či spíše nespolepráce školy a rodiny na dítě z hlediska psychologie se zmiňuje také Kubička (1963). Dle něj je nutné si uvědomit, že dítě tráví od začátku své školní docházky ve škole značnou část dne. Jelikož škola chce na dítě působit plánovitě, má na něj mnohdy větší nároky než doposud rodiče. Život dítěte je tudíž s nástupem do školy spjat s řadou povinností. Dítě se s těmito změnami pochopitelně snáze vyrovná, pokud mu škola i rodina jsou nápomocné. Obě instituce však často přistupují k dítěti odlišným způsobem. Rodiče často škole nedůvěřují zvláště proto, že jsou přesvědčeni, že pouze oni znají své dítě a škola mu tudíž dostatečně nerozumí. Naproti tomu učitelé se domnívají, že na základě své dlouholeté praxe mají oprávnění učinit si o každém dítěti vlastní úsudek, v tom mnoho rodičů vidí necitlivý přístup učitele. Učitel však vidí citový vztah k dítěti jako překážku v objektivním posouzení jeho schopností a možností. Oba tyto postoje jistě mají své opodstatnění, ale pro dítě je nejvíce prospěšné, aby si obě strany vyšly co nejvíce vstříc.¹²⁵

3.3.2 Postoj neúplné rodiny ve vztahu ke škole

Nyní naváží na poznatky o neúplné rodině, které jsou uvedeny ve druhé kapitole této práce. Velká časová zaneprázdněnost osamělých rodičů vyplývající z jejich pracovního vytížení, které je nutné k zabezpečení chodu domácnosti, může být zdrojem pocitů nejistoty v oblasti výchovy dětí. S tím je spojená jistá snaha částečně se zbavit tohoto břemene, jak uvádí Janiš (2001). „Osobní problémy rodičů mohou vést také ke vzniku prostředí chudého na kontakty s atmosférou přílišné volnosti, nejistoty, lhostejnosti apod. Jde tedy o prostředí nepříliš vhodné

---

¹²⁴ GRECMANOVÁ, H., [et al.] *Obecná pedagogiky II*. Olomouc: Hanex, 2000, s. 21.

¹²⁵ KUBIČKA, L., *Psychologie školního dítěte a jeho výchova v rodině*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963.

pro zdárnou výchovu. A tudíž není divu, že se rodina snaží od úkolu výchovy dětí osvobodit a přenést odpovědnost jinam.¹²⁶ Především u rodičů, kteří vychovávají své dítě sami, se objevují nereálná očekávání vzhledem ke škole. Pravdou však je, že učitelé mohou nejlépe pomáhat těm žákům, kteří mají oporu ve své rodině.¹²⁷

3.4 Typy vztahů mezi rodinou a školou

V první části této podkapitoly se zaměřím na vývoj vztahů mezi rodinou a školou, jak je popsala Birte Ravnová (in Rabušicová 2004). Na základě výzkumů lze ve druhé polovině 20. století identifikovat čtyři typy vztahů mezi rodinami/rodiči a školami/učiteli:

Východiskem *kompenzačního modelu* (60. a 70. let) bylo tvrzení, že některé skupiny rodičů nemají takové předpoklady být dobrými rodiči, aby mohli podporovat rozvoj svých dětí. Škola jim tudíž musela být nápomocná a kompenzovat jejich nedostatečnost. Rodiče měli v tomto modelu roli spolupracovníků ve výchově a vzdělání dětí. V 70. letech se začal prosazovat *konsensuální model*. Důraz v něm byl kladen hlavně na informovanost rodičů, v níž hrála hlavní roli komunikace, převážně však jednostranná. Učitelé byli vedeni k získávání informací o svých žácích proto, aby mohli provázat učení dětí doma a ve škole. Rozdíl mezi domácím a školním vzděláním postupně mizel. *Participativní model* sílí v 80. a 90. letech pojímá rodiče žáků, jako aktivní aktéry, kteří mají hlavní úlohu v procesu rozhodování. Zároveň se rodina o svou socializační a výchovnou funkci začíná ve velké míře dělit s jinými institucemi (vrstevníky, médii apod.). V současné době je aktuální *model sdílené odpovědnosti*. Dochází k většímu podílu rodičů na rozhodování a zdůrazňuje se v něm společná odpovědnost rodičů a učitelů. „Smyslem tohoto modelu je zainteresovat rodiče do aktivit, z nichž budou mít prospěch jejich děti. V souvislosti s tímto modelem vyslovuje autorka obavu, zda se tato sdílená odpovědnost do budoucna nezmění spíše v odpovědnost rozdělenou.¹²⁸

Dále bude zmíněn Štech (in Havlík, 2002) typologie stylů, jimiž rodiče koordinují působení ostatních aktérů výchovy:

---

¹²⁶ JANIŠ, K. *Rodina a škola*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus: 2001, s. 15-16.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ RABUŠICOVÁ, M., [et al.] *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 11-12.

1. **Opozice** - rodina přiznává ostatním činitelům výchovy jen malé kompetence.
2. **Delegování** - funkce ostatních činitelů není přesně definována a obvykle zahrnuje i to, co by se v jiných rodinách řadilo pod kompetence rodiny.
3. **Mediace** - rodina přesně vymezuje ostatním institucím jejich kompetence a současně se sama aktivně zapojuje do vzdělání svých dětí.
4. **Kooperace** - rodina rozvíjí a podporuje úsilí ostatních výchovných činitelů.¹²⁹

Jako poslední kategorizaci uvádím čtyři základní varianty rolí, v nichž mohou rodiče vůči škole vystupovat a jejichž autorkou je Šed'ová (in Rabušicová, 2004):

Rodiče jako klienti - zákazníci

Tento model vidí rodiče ze dvou možných perspektiv. První chápe učitele jako odborníky, kteří poskytují služby a vědí nejlépe, jak dělat svou práci. Druhá vidí rodiče jako odborníky na výchovu vlastních dětí, kteří vědí nejlépe, kterých služeb školy využívat. Postoj školy je ovlivněn tím, zda vnímá rodiče jako nejdůležitější osoby v životě dítěte a zda je ochotna podrobit se kritice a požadavkům rodičů a zároveň na ně reagovat. Rodiče mají obvykle možnost vybrat si z několika možností participace:

- zapojit se aktivně do managementu školy a tím ovlivňovat rozvoj školy;
- vyslovovat své potřeby a objednávky jako řadový rodič;
- přijímat to, co je nabízeno, a odevzdat se do rukou odborníků;
- poslední možností je přihlásit dítě do jiné školy.

Tento koncept pochopitelně vychází z možnosti svobodného výběru školy rodiči. To staví školy do pozic soupeřů a tím tvoří tlak na nabídku jednotlivých škol. Svobodná volba školy má dopad i na spolupráci rodičů se školou, jelikož se rodičům nabízí možnost ovlivnit kvalitu „kupovaných“ služeb. Od školy se v tomto modelu očekává, že bude pravidelně rodiče informovat o výsledcích jejich dětí.

---

¹²⁹ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.

Rodiče jako partneři

Tento vztah se vyznačuje rovnoprávným postavením rodiny i školy. Učitelé se snaží potlačit svou roli odborníků a přijímají informace týkající se dítěte jako přínos pro svou práci. Uvědomují si, že rodiče své děti znají nejlépe a jejich pomoc jim tudíž může být přínosná. V mnohých případech je tento vztah spíše ideálem, a proto je mnohdy vhodnější hovořit pouze o snaze vytvářet partnerství s rodiči.

Rodiče jako občané

Jde v podstatě o typický vztah mezi občanem a státní institucí. Rodiče jako občané zde uplatňují svá práva a odpovědnost vůči škole. Rodič buď vystupuje jako individuální ekonomicky nezávislý subjekt, který uzavírá kontrakt na konkrétní vzdělávací službu, nebo vystupuje jako subjekt, který má přístup ke státem poskytované vzdělávací službě.

Rodiče jako problém

Tento typ se dále člení na tři skupiny. V první řadě jde o rodiče „nezávislé“, kteří udržují se školou minimální kontakt. Důvodem jsou obvykle jiné hodnoty rodiny než ty, které uznává škola. Tito rodiče plní své povinnosti dobře, ale v rámci svých vlastních představ. Druhý typ rodičů můžeme označit jako rodiče „špatné“. Většinou nemají o školní záležitosti dítěte zájem a ani je ve studiu nepodporují. Často jde o rodiny, které nenaplnují své funkce. Posledním typem jsou rodiče „snaživí“, kteří také mohou být pro školu jistým problémem, i když v jiném ohledu než skupiny předešlé. Jde o rodiče, kteří mají velký zájem o spolupráci se školou. Účastní se všech akcí týkajících se školy a dítěte, ale také požadují časté a přesné informace jak o dítěti, tak o rozvoji školy jako takové. Tato spolupráce je v první řadě velmi časově náročná a v druhé řadě se někteří učitelé pod tlakem takovýchto rodičů mohou cítit profesionálně ohroženi.¹³⁰

---

¹³⁰ RABUŠICOVÁ, M., [et al.] *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

4 Komunikace mezi školou a rodinou

4.1 Komunikace jako pojem

Na začátek této kapitoly vymezím pojem komunikace jako takový. Můžeme říci, že „komunikace je proces, jímž lidé předávají informace, ideje, postoje a emoce jiným lidem.“¹³¹ Etymologie slova komunikace uvádí, že termín je odvozen ze slova *communicatio* (neboli vespolné účastnění) a *communicare* (neboli činit společným, společně něco sdílet). Na základě těchto pojmů je komunikace některými autory vymezována nejen jako sdělování informací, ale také jejich sdílení. Jako komunikující jsou tudíž chápáni i ti, kteří např. ve vícečlenné skupině pouze přihlížejí výměně informací mezi dvěma členy skupiny.¹³² Toto pojetí je pro potřeby této práce významné, jelikož chápe jako aktéry komunikace i třetí a další osoby. Např. během třídních schůzek nebo jiných akcí školy, kde se uskutečňuje komunikace s rodiči, je tudíž i rodič, který momentálně aktivně nekomunikuje, také významný, protože sdílí informace předávané mezi jinými rodiči. „Komunikace obsahuje určitý úmyslný či neúmyslný přenos informací určených k poučení nebo ovlivnění jedince nebo skupiny, kteří je přijímají. Ale neomezuje se jen na to. S přenosem informace dochází k působení na přijímající osobu, ale zároveň i ke zpětnému účinku na osobu vysílající, která je také ovlivňována.“¹³³

V souvislosti s komunikací školy a rodiny nás pochopitelně bude zajímat především sociální komunikace. Ta je specifickou interakcí mezi lidmi a projevuje se předáváním informací od člověka ke člověku a jejím prostřednictvím je možné sociální jednání. Během komunikace můžeme sdělovat zprávy a informace, jak chápeme to, co říkáme, jak se cítíme, jaké máme názory k předmětu komunikace nebo k druhé osobě, co požadujeme, co si přejeme, co očekáváme apod. Komunikace jako taková je tvořena systémem vzájemně sdílených znaků, který tvoří následující formy komunikace:

- verbální, slovní (sdělení pomocí slov v podobě mluvené nebo písemné);

---

¹³¹ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999, s. 158.

¹³² VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000.

¹³³ SILLAMY, N. *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2001, s. 100.

- nonverbální (vzdálenost mezi komunikujícími - proxemika, hmatový kontakt - haptika, výrazy tváře - mimika, posunky a pohyby rukou - gestika a gestikulace, pozice těla - posturologie, pohyby hlavy končetin, těla - kinezika) ;
- paralingvistické projevy (síla, barva a výška hlasu, intonace, rychlost a objem řeči, plynulost mluveného projevu, frázování, ventilové zvuky apod.).¹³⁴

4.2 Možnosti vzájemné komunikace

Jak jsem již zmínila v předešlé kapitole, každou situaci, v níž je přítomen více než jeden aktér, můžeme označit za komunikaci. Tudiž i veškerý kontakt, ke kterému dochází mezi školou a ostatními institucemi (v tomto případě rodinou), je považován za komunikaci. Tato komunikace, a zejména, když dobře funguje, je základem pro vybudování vztahu mezi školou a rodinou. Je pochopitelné, že obě tyto instituce mají ohledně vzájemné komunikace rozdílná očekávání. Pohled na podobu, formu, množství a způsob vzájemného kontaktu je mnohdy rozdílný u učitelů i rodičů. Avšak rodina i škola mají společné cíle, a to sice co nejkvalitnější rozvoj dětí, a tudíž by se obě strany měly snažit své vztahy rozvíjet a posilovat.¹³⁵ „Komunikace mezi rodinou a školou se formuje postupně od počátku školní docházky, nejvýrazněji právě během první třídy. Rodiče si musí najít a strukturovat (případně při změnách reformulovat) svoje místo ve škole a podobu vlastního komunikování se školou. Hlavní role je ovšem na straně školy, která jako první určuje pro rodiče formy a obsah možných kontaktů. Těm se do jisté míry rodiče musí naučit, přizpůsobit se jim a pohybovat se v nich, i když je zachována jistá možnost vlivu ze strany rodiny.“¹³⁶

Jednou z tendencí dnešního školství u nás je snaha o individuální přístup ke každému žákovi a též snaha vytvářet příznivé sociální a emocionální klima založené na účinné motivaci žáků. To vše by dle *Rámcového vzdělávacího*

---

¹³⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, I. Sociální komunikace. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2008.

¹³⁵ RABUŠICOVÁ, M., [et al.] *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

¹³⁶ DĚTI A MY. 2/2002 *Komunikace mezi rodinou a školou*. [online].

programu základního vzdělávání mělo být realizováno za pomoci výrazné spolupráce s rodiči žáků.¹³⁷

4.2.1 Školská rada

Mnohokrát jsem se již setkala s názorem, že škola je v dnešní době uzavřenou a neprůhlednou institucí a že rodič prakticky nemá možnost do ní hlouběji proniknout a už vůbec ne mluvit do jejího chodu. Proti tomuto názoru však stojí fakt existence školské rady, jejíž postavení je zakotveno ve školském zákoně. Školská rada se zřizuje při základních, středních a vyšších odborných školách. Je to orgán umožňující zákonným zástupcům žáků podílet se na správě školy. Třetinu jejích členů volí zákonní zástupci žáků. Tato rada zasedá nejméně dvakrát ročně. Školská rada zasahuje do fungování školy následovně:

- vyjadřuje se k návrhům a uskutečňování školních vzdělávacích programů;
- schvaluje výroční zprávu školy, školní řád a pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků;
- podílí se na zpracování koncepčních záměrů rozvoje školy;
- projednává návrh rozpočtu, vyjadřuje se k hospodaření;
- projednává inspekční zprávy České školní inspekce;
- podává podněty a oznámení řediteli školy, zřizovateli a ostatním orgánům.

Ředitel školy je povinen poskytnout radě přístup k informacím a dokumentaci o škole.¹³⁸ Jak vyplývá z výše uvedeného, rodiče mají ze zákona možnost zapojit se a ovlivňovat chod školy prostřednictvím zvolených zástupců ve školské radě. Otázkou je, do jaké míry jsou rodiče o této možnosti informováni a jak ji využívají.

4.3 Komunikační platformy

Jako komunikační platformy označujeme „ustálené aktivity školy, jejichž cílem je umožňovat komunikaci.“¹³⁹ O různých komunikačních platformách realizovaných v českých školách hovoří Rabušicová (2004). Na základě dotazníku,

---

¹³⁷ Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online].

¹³⁸ § 167 – 168 zákona č. 561/2004 Sb., *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁹ RABUŠICOVÁ, M., [et al.] *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 72.

který byl předložen ředitelům základních škol, byla vytvořena následující tabulka, která zachycuje seznam komunikačních platform. Dle četnosti jejich využití jsou jednotlivé způsoby označeny hodnotami 1 až 3, tedy jako platforma organizovaná v posledních dvou letech pravidelně (hodnota 1), občas (hodnota 2), nikdy (hodnota 3). Tabulka zachycuje průměrné hodnoty.¹⁴⁰

Tabulka 1: Komunikační platformy.¹⁴¹

Platforma	Průměr
Třídní schůzky	1,0
Připravenost vedení školy poskytnout rodičům informaci kdykoliv na požádání	1,0
Informace podávané na začátku školního roku	1,1
Záznamy v žákovských knížkách	1,1
Pracovní sešity dítěte a ukázky jeho práce	1,3
Konzultační hodiny učitelů	1,4
Nástěnky pro rodiče u vchodu do školy	1,4
Časopisy, bulletiny, informační letáčky, občasníky	1,8
Dny otevřených dveří	1,8
Písemná zpráva o dítěti s hodnocením jeho výsledků, snahy, chování	1,8
Konzultační hodiny vedení školy	1,9
Možnost přítomnosti rodičů při vyučování	1,9
Ankety pro rodiče zjišťující jejich názory na chod školy	2,3
Videonahrávka seznamující s chodem školy	2,6
Videozáznam dítěte při práci ve vyučování	2,8
Videozáznam průběhu vyučovacího dne v konkrétní třídě	2,9

Zmíněná tabulka ukazuje, že nejčastěji využívanými formami komunikace na všech školách jsou třídní schůzky a připravenost vedení školy poskytnout rodičům informace kdykoliv na požádání. Jako spíše pravidelné jsou potom platformy v rozmezí mezi 1,1 a 1,4. Mezi občasně potom ty vyjádřené hodnotami mezi 1,8 a 1,9. Spíše nerealizované jsou formy s hodnotou pod 2,3. Z toho vyplývá, že většina škol spoléhá na tradiční komunikační platformy.¹⁴²

¹⁴⁰ RABUŠICOVÁ, M., [et al.] *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 72.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² RABUŠICOVÁ, M., [et al.] *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

V následující části se podívám podrobněji jak na tradiční způsoby komunikace, tak na méně používané formy, které řada škol nevyužívá. V budoucnu by však jejich zařazení mohlo být přínosem jak pro školy, tak pro rodiče a jejich děti. Pro lepší přehlednost rozdělím jednotlivé způsoby komunikace do dvou kategorií:

- osobní komunikace školy a rodiny;
- písemný kontakt školy a rodiny.

4.3.1 **Osobní komunikace školy a rodiny**

Osobní kontakt zařazuji do svého výčtu záměrně na první místo, jelikož je všeobecně známé, že většina problémů se nejlépe řeší osobně. Na druhou stranu si však myslím, že řada rodičů a možná i učitelů se často osobnímu kontaktu vyhýbá a volí spíše možnost písemnou, jelikož je to pro obě strany méně časově i psychicky náročné. Více či méně používaných variant osobního kontaktu rodičů se školou je mnoho, některé jsou běžnější a některé se zatím rozvíjejí.

První návštěva ve škole

Je pochopitelně prospěšné, pokud se rodič, ale i dítě seznámí se školou ještě před samotným nástupem do ní. K tomu nejčastěji slouží dny otevřených dveří, kdy je rodičům představena budova školy, její vybavení, pomůcky a celkové prostředí. Někdy bývá možnost nahlédnout přímo do vyučování a udělat si představu o metodách, formách práce apod. Na základě této návštěvy se rodiče mohou rozhodnout, zda si vyberou tento či jiný typ školy. Tento systém jakéhosi „představování“ školy veřejnosti se v posledních letech značně rozvinul, zejména díky vzniku *Školních vzdělávacích plánů*, které umožňují školám upravit do určité míry dotaci různých předmětů a tím se např. specializovat na matematiku, cizí jazyky, sport apod. Rodiče tudíž vybírají školu, která se jim pro jejich dítě zdá nejvhodnější.

Orientační setkání

Toto setkání je nejčastější v případě, kdy dítě nastupuje do 1. třídy základní školy, ale je možné se s ním setkat i při zápisu do vyšších ročníků. Setkání slouží k seznámení rodičů a žáků s jejich třídním učitelem, ale i k seznámení rodičů mezi

sebou. Učitel získává od rodičů potřebné informace o dítěti. Mohou si vzájemně sdělit své představy o budoucí spolupráci. Součástí setkání může být i seznámení rodičů s požadavky, které bude škola uplatňovat vůči nim, a též seznámení se školním řádem apod.¹⁴³

Čas příchodu a odchodu dítěte ze školy

Tento neformální způsob komunikace bývá značně oblíbený, zejména u rodičů mladších žáků. Díky velkému pracovnímu vytížení má řada rodičů jen velmi málo volného času. Proto je pro ně doba, kdy přivádějí či vyzvedávají dítě ze školy vhodná pro rozhovor s učitelem.¹⁴⁴

Návštěva učitele v rodině

I přes to, že jde dnes o netypický způsob komunikace, může mít domácí návštěva velkou cenu jak pro učitele, tak i pro rodinu. Bližší seznámení s rodinou učiteli pomůže pochopit vývoj dítěte, jeho chování a reakce. Hlavním motivem této návštěvy bývá bližší seznámení se s dětmi a jejich rodinami, prostředím, ve kterém žijí. Tento způsob navázání komunikace mezi rodinou a školou bývá nejefektivnější.

Telefonický rozhovor

Narozdíl od předešlé formy bývá tato možnost v poslední době velmi oblíbená, avšak je otázkou, do jaké míry je vhodná a efektivní. Pochopitelně v situacích, které jsou naléhavé a vyžadují neodkladné řešení, je použití telefonu velkou výhodou. Méně vhodné je však jeho užití k řešení hlubších problémů nebo snad jeho chápání jako jedinou formu komunikace s vytíženými rodiči.¹⁴⁵ „V rámci usnadnění komunikace např. mezi třídním učitelem a rodičem je dobré, aby na sebe měli telefonní kontakt. Přitom je nutné dohodnout se na pravidlech komunikace (v jaký čas nás mohou rodiče kontaktovat apod.) Pomocí krátkých

---

¹⁴³ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.

¹⁴⁴ KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Začít spolu, metodický průvodce pro I.stupeň základní školy*. Praha: Portál, 2003.

¹⁴⁵ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.

textových zpráv lze domluvit i omlouvání chybějících žáků ze strany rodičů. Musíme však vždy následně vyžadovat i písemnou omluvu.“¹⁴⁶

Třídní schůzky

Třídní schůzky zaujímají v českých školách dominantní pozici v komunikaci mezi školou a rodinou. Jde o tradiční akci, jejíž podoba se během let v základu nemění. V širokém povědomí rodičů jsou tyto schůzky tradovány jako povinná akce a neúčast rodičů je spojována s nezájmem o vzdělávání svých dětí. Časová dotace třídních schůzek je poměrně malá a jejich termíny jsou vázány na uzavírání klasifikačních období. Z toho vyplývá, že ve většině případů slouží k informování o prospěchu žáka a na výraznější budování vzájemných vztahů mezi školou a rodiči nezbývá mnoho času.¹⁴⁷

Konzultační schůzky

Tyto schůzky jsou obdobnou klasických třídních schůzek a na některých školách je alespoň částečně nahrazují. Rodiče mají v předem stanovený den a čas možnost navštívit třídního učitele, který je individuálně informuje o prospěchu, případně o jiných záležitostech týkajících se jejich dítěte.

Třídní a školní projekty

Vzájemné komunikaci a spolupráci může pomoci zapojení rodičů do samotných třídních či školních projektů. „Asi neexistuje nic lepšího, než když rodiče necháme alespoň malou měrou podílet se na vzdělávání žáků. Naprostá otevřenost je na místě. Pro začátek je vhodné pozvat rodiče na již probíhající projekt, aby viděli, jak může taková realizace vypadat. Při plánování dalšího projektu je možné oslovit rodiče s tím, zda by se na něm nechtěli určitou měrou podílet.“¹⁴⁸

4.3.2 Písemný kontakt školy a rodiny

Je pochopitelné, že ne vždy je možno vše řešit osobně, a proto přichází na řadu komunikace písemná. Způsobů písemné komunikace je celá řada a míra jejich

---

¹⁴⁶ HOŠTIČKA, J., *Komunikace mezi školou a rodiči žáků*. [online].

¹⁴⁷ RABUŠICOVÁ, M., [et al.] *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

¹⁴⁸ HOŠTIČKA, J., *Komunikace mezi školou a rodiči žáků*. [online].

použití je individuální pro každou školu. Zmíním se tedy o nejpoužívanějších formách.

Žákovské knížky, notýsky

K nejčastěji používané formě písemné komunikace mezi školou a rodiči patří pochopitelně žákovské knížky či různé notýsky žáků. Tento způsob zná řada rodičů již ze svých školních let na rozdíl třeba od webových stránek, proto je řada rodičů, ale i učitelů s oblibou používá. Žákovské knížky obsahují zpravidla všechny důležité údaje o žákovi prospěchu a chování ve škole. Obvykle je zde i prostor pro další sdělení obou stran pomocí, nichž si rodič a učitel předávají další informace. Mnoho rodičů se s tímto typem informace spokojí a nemá potřebu hlouběji se školou komunikovat.

Zprávy o dítěti

Některé školy mají zavedené speciální formuláře zaměřené na různé oblasti sdělení rodičům. V období uzavírání klasifikace rodič dostává arch se známkami žáka v písemné podobě, pokud se nedostaví na třídní či konzultační schůzky. Jiné typy formulářů jsou zaměřené např. na výchovné a jiné problémy.

Neformální zprávy

Mezi neformální zprávy řadíme tak jako v jakémkoli jiném typu komunikace běžnou korespondenci, díky níž se škola může s rodičem nebo rodič se školou dorozumět. Kromě klasické tištěné podoby do této kategorie můžeme zařadit i emailové zprávy, které často nahrazují klasickou poštu.¹⁴⁹

Letáky, brožury, příručky

Mají informační charakter. „Pomáhají rodičům lépe poznat školu a seznámit se s jejím programem. Dále mohou poskytovat informace o učitelském sboru, mimoškolních aktivitách a dalších možnostech školy. Často obsahují i rady pro rodiče vztahující se např. ke způsobu omlouvání absence žáků či seznam

---

¹⁴⁹ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.

plánovaných akcí, rodičovských schůzek, a jiných aktivit.“¹⁵⁰ Dále mohou mít metodický charakter, např. v oblasti rozpoznávání šikany, poruch učení apod.¹⁵¹

Neopomenutelným důvodem využití tohoto způsobu komunikace školy s okolním světem je reklama. Škola stejně jako ostatní instituce o sobě potřebuje dát vědět, nabídnout své služby a tím se dostat do povědomí široké veřejnosti. Poté má mnohem větší šanci k získání různých sponzorů, dobrovolníků a tím zkvalitnit výuku pro své žáky.¹⁵²

Webové stránky

Obdobnou funkci jako výše zmíněné letáky a brožury splňují také webové stránky školy. Jejich výhodou pro rodiče je jejich snadná dostupnost a z hlediska školy je přínosem snadná možnost aktualizace obsahu či přidávání fotografií. Na webových stránkách je také možno v zabezpečené sekci zveřejnit prospěch jednotlivých žáků či zprostředkovat možnost objednávky školní stravy. Toto všechno rodičům mnohdy ušetří mnoho času.

Nástěnky

Obdobou webových stránek mohou též být nástěnky, např. u vchodu do školy nebo na jiných místech, kudy rodiče často procházejí. Je zde také možnost zveřejnění důležitých zpráv týkajících se školy či úspěchů žáků, fotografií z akcí nebo výrobků dětí.

Zpravodaj, školní noviny

Tvorba školních novin obvykle patří do oblasti zájmové tvorby žáků, i přes to mohou být nástrojem komunikace mezi rodinou a školou. Škola je může distribuovat na různá místa v obci, např. do knihoven, obchodů aj. Rodiče i široká veřejnost tak mají snadný přístup k informacím o škole a náplni činnosti žáků.

Řada škol též vydává jakési ročenky, v nichž zveřejňuje různé úspěchy svých žáků a nejdůležitější události, jež se staly v předešlém školním roce.¹⁵³

---

¹⁵⁰ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² HOŠTIČKA, J., *Komunikace mezi školou a rodiči žáků*. [online].

¹⁵³ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.

4.4 Chyby ve vzájemné komunikaci

Dobrá volba komunikační metody mezi školou a rodinou je určitě velmi důležitá, avšak i přes dobrou volbu může nastat situace, v níž se jedna či druhá strana dopustí nějaké chyby v komunikaci, a celý proces může být narušen. O těchto chybách se zmíním v následující kapitole.

Jelikož chybovat je lidské a jak rodič tak pedagog jsou jen lidé, tak se i během jejich vzájemné komunikace často dopouštějí celé řady chyb. „Jde většinou o omyly nezáměrného charakteru, podvědomé, často emocionální. Je to způsobeno tím, že sociální vnímání druhých lidí má subjektivní charakter. Většinou tendenci posuzovat ostatní podle sebe, svých názorů, postojů, přesvědčení.“¹⁵⁴ Mezi nejčastější chyby v posuzování lidí patří tzv. *haló efekt*. Jeho podstatou je vytvoření názoru o člověku na základě prvního dojmu, tento názor pak dále ovlivňuje postoje, další komunikaci i další setkání s daným člověkem.

Další chybou je chování, kdy si na člověku všímáme buď stejných, nebo naopak odlišných vlastností, než jsou ty naše, a podle nich k němu zaujmeme postoj. Tato chyba se nazývá *projekce* a patří sem i případ, kdy lidem připisujeme vlastnosti podle toho, koho nám připomínají. Pokud člověku připisujeme vlastnosti na základě našich sympatií nebo naopak antipatií mluvíme o tzv. *černobílém vidění člověka*. Neschopnost tolerovat a respektovat příslušníky jiných kultur se v souvislosti s komunikačními chybami nazývá *mezikulturní nevnímavost*.

Schématismus neboli také „škatulkování“ je chyba způsobená zařazováním lidí do určitých skupin, kategorií podle společných znaků. Pokud je naše komunikace s druhým člověkem ovlivněna na základě pouze jedné nebo dvou zkušeností či informací o něm, hovoříme o *zobecňování*. Předem vytvořené, racionálně neodůvodněné, tradované nebo nekriticky přejaté soudy, kterým věříme se nazývají *předsudky*. Pokud člověka posuzujeme podle tradic, zvyklostí a obyčejů jde o chybu „*tradice*“. *Časová chyba* se zase projevuje tehdy, když přeceňujeme často se objevující projevy a naopak podceňujeme ty méně časté projevy člověka.

---

¹⁵⁴ BEDNAŘÍKOVÁ, I. Sociální komunikace. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2008, s. 63.

Na komunikaci má také pochopitelně značný vliv *nálada* a psychický stav. Posledním faktorem promítajícím se do mezilidské komunikace je *figura a pozadí*. Do dojmu, který si o lidech vytváříme, promítá i pozadí, v rámci něhož je vnímáme.¹⁵⁵

Všech těchto zmíněných chyb se mohou dopouštět oba aktéři komunikace, tedy jak rodič, tak zástupce školy, tedy učitel, ředitel, výchovný poradce a další. Žádoucí by však bylo, aby se zejména pedagogové jakožto profesionálové těmto chybám vyvarovali a aby předešli možným konfliktům. Možnostmi, jak zvládnout případný vzniklý konflikt, se bude zabývat následující kapitola.

4.4.1 Možné strategie řešení konfliktů

To, že mezi lidmi během komunikace dochází ke konfliktům, je naprosto běžné. Důvodů pro vznik konfliktu ve školním prostředí může být spousta. Obvykle to bývají rozdílné představy, názory na výchovné postupy a metody a další. Dále jsou uvedeny ty typy konfliktů, které jsou podstatné a vyžadují řešení.

Informační konflikty, které se týkají nedostatečné nebo chybné informace, relevantnosti, interpretace informací. *Strukturální konflikty*, v nichž se vyžaduje projednání o rovnováhách moci a kompetencí. Jsou to konflikty potřeb a zájmů, v nichž se řeší otázky o skutečné podstatě a obsahu, zájmech, potřebách, času. *Vztahové konflikty* znamenají především všudypřítomné prosvětlování a vysvětlování rozdílnosti emocí, komunikace a modelů chování. Mohou to být konflikty lidských hodnot pojednávajících např. o kritériích hodnocení, názorech na morálku a zdravém etickém jednání, životních stylech.¹⁵⁶

Řešení konfliktních situací v mezilidských vztazích má svá specifická pravidla. Nyní se zmíním o vybraných námětech směřujících k dobré vzájemné domluvě:

- efektivní naslouchání a komunikace;
- zachování vážného přístupu;
- struktura diskuze;
- jasná formulace problému;
- stanovení oblastní vzájemné shody;

---

¹⁵⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, I. Sociální komunikace. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2008.

¹⁵⁶ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.

- nově formulovaný kontext výpovědí;
- snaha o pochopení zájmů, nikoliv pozice;
- chápání komunikace jako procesu vyjednávání;
- umožnění zachovat si vlastní tvář;
- využití třetí strany při komunikaci;
- podrobná analýza celého konfliktu;
- volba nejvhodnějších slov;
- koncentrace na vyřešení situace;
- osobní setkání;
- zvolení vhodného času pro diskusi;
- využití grafických pomůcek pro diskusi;
- sumarizování a objasňování názorů;
- přesná formulace problémů;
- vytváření a ověřování možných řešení.¹⁵⁷

4.5 Znevýhodnění rodičů z neúplných rodin

Na závěr této části práce záměrně zařazuji tuto kapitolu, ve které bych ráda shrnula předcházející poznatky. V předešlých částech jsem se dosti podrobně věnovala specifičnosti a rozdílům mezi rodinou úplnou a neúplnou. Vyzdvihla jsem faktory, v nichž neúplná rodina znevýhodňuje dítě. To je zejména oblast absence vzoru jednoho z rodičů, dále pak nedostatek času toho rodiče, s nímž dítě zůstalo, a to vlivem velkého pracovního vytížení. V neposlední řadě je to také ekonomické znevýhodnění, které je důsledkem nepřítomnosti druhého příjmu v rodině. Tato situace je obtížná nejen pro dítě samotné, ale také pro rodiče, jež dítě nebo děti vychovávají sami. Proto je pochopitelné, že rodič může v některých oblastech selhávat a neplnit svou funkci dostatečně, jak již bylo zmíněno v kapitole o funkcích rodiny. Úkolem následující praktické části bude tedy zjistit, zda se tato znevýhodňující situace rodičů nějakým způsobem promítá do spolupráce a komunikace se školou.

---

¹⁵⁷ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.

5 Základní škola Náchod–Plhov

Jako poslední kapitolu teoretické části zařazuji kapitolu věnující se Základní škole Náchod-Plhov, a to z toho důvodu, že dotazníkové šetření empirické části této práce bylo prováděné právě na této škole.

Tato škola je plně organizovaná základní škola pavilónového typu s bezbariérovým přístupem. Zahrnuje základní školu, školní družinu, školní klub a školní jídelnu. Škola je příspěvkovou organizací a jejím zřizovatelem je město Náchod. V současné době škola vyučuje podle vlastního školního vzdělávacího plánu *Klíče k životu* v 1. - 4. ročníku a v 6. - 9. ročníku, zatímco v 5. ročníku podle programu *Základní škola*. Od pátého ročníku je vždy v jedné třídě rozšířené vyučování tělesné výchovy.¹⁵⁸ Škola má v tomto školním roce (2009/2010) celkem 415 žáků a 19 tříd.

Tabulka 2: Počet žáků ZŠ Náchod-Plhov.

Školní rok 2009/2010	počet tříd	počet ročníků	počet žáků	průměrný počet žáků na třídu
1. stupeň	9	5	177	20
2. stupeň	10	4	238	24
Σ	19	9	415	22

5.1 Formy spolupráce s rodiči, které škola využívá

V následujícím přehledu bych ráda rozebrala konkrétní možnosti komunikace s rodinou, které škola nabízí v návaznosti na komunikační platformy zmíněné v předchozí kapitole.

Pravidelné setkání s rodiči škola organizuje čtyřikrát v roce. Klasické *třídní schůzky* se konají dvakrát ročně (listopad, duben). Zde jsou rodiče seznámeni s organizačními informacemi, prospěchem a chováním svých dětí. Také se tu projednávají otázky ze strany Rady školy.

---

¹⁵⁸ Výroční zpráva o činnosti školy ZŠ Náchod-Plhov 2008-2009. [online].

Konzultační schůzky se také konají dvakrát ročně (leden, květen). Velkou výhodou těchto schůzek spatřuji v možnosti přítomnosti samotných žáků, ti mají možnost vyjádřit se k případným připomínkám učitele a nedochází potom k nedorozuměním. Dítě také nemá pocit, že se záležitosti týkající se především jeho řeší za jeho zády.

Den otevřených dveří škola pořádá jak pro budoucí žáky, kteří si mohou společně s rodiči přijít prohlédnout prostory a vybavení školy, tak také pro současné žáky a jejich rodiče, kteří tak posílí vzájemné vztahy se školou. Mimo tyto dny škola organizuje různé sportovní či jiné akce, jako jsou besídky, výtvarné dílny aj. určené pro žáky a jejich rodiče.

Možnost komunikace rodičů, učitelů či vedení školy je po vzájemné domluvě možná prakticky kdykoliv stejně tak jako možnost konzultace pomocí telefonu. Ohledně písemné komunikace považuji za velmi zajímavé využití tzv. **školního diáře**, který je alternativou klasické žákovské knížky. Byl vytvořen školou pro její konkrétní potřeby a na základě dlouhodobé praxe pedagogů. Kromě klasických stránek určených pro zápis klasifikace z jednotlivých předmětů, či pro omlouvání absence a obecných údajů diář obsahuje i další kolonky. Na závěr každého čtvrtletí je u každého předmětu prostor pro sebehodnocení žáků, kde uvádějí, jak podle svého přesvědčení zvládli dané učivo. Následuje prostor pro vyjádření učitele a vyjádření rodiče.

Škola se dále prezentuje pomocí moderních **webových stránek**, jež poskytují pravidelně aktualizované informace jak rodičům a žákům, tak široké veřejnosti. Jsou zde zveřejněny fotografie, plán různých akcí a událostí týkajících se školy, dále je tu možnost nahlédnout do dokumentů, jako jsou školní vzdělávací plány, výroční zprávy atd. Plán školního roku a nabídky zájmových útvarů škola zveřejňuje i na mnohých **nástěnkách** umístěných v budově školy, v *Náchodském zpravodaji* a jiných periodikách, případně prostřednictvím **regionální televize** nebo formou letáčků. Škola zjišťuje názory rodičů a žáků pomocí **anket či dotazníků** a dvakrát ročně realizuje **schůze Rady školy**, na nichž jsou přítomni zástupci všech tříd z řad rodičů a vedení školy.

Domnívám se, že množství způsobů spolupráce, které škola poskytuje, je maximálně dostačující a škola tím vychází vstříc všem rodičům i žákům.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Zaměření praktické části

Zaměření praktické části již předznamenala část teoretická, která nás uvedla do problematiky úplných a neúplných rodin a jejich spolupráce, ale především komunikace se školou.

V odborné literatuře v poslední době významně přibývá zmínek zaměřených na vzájemné vztahy rodiny a školy, které vyzdvihují jejich důležitost. Mnoho publikací se také orientuje na posilování či řešení vzniklých konfliktů mezi rodiči a pedagogy. V naší společnosti však také přibývá rodin s nějakým problémem, díky kterému často nedokážou fungovat zcela bez problémů, a často potřebují pomoc či zohlednění okolí. Právě z tohoto důvodu jsem se rozhodla podívat se blíže na problém neúplných rodin ve vztahu ke komunikaci se školou dítěte.

Důvod, proč jsem si pro svůj výzkum zvolila právě Základní školu Náchod-Plhov, byl prostý. Se školou jsem již dříve spolupracovala a v prvním pololetí tohoto školního roku (2009/2010) jsem zde působila jako zastupující třídní učitelka v pátém ročníku. Tato pozice mi umožnila získat cenné zkušenosti v mnoha oblastech, ale zejména mi pomohla lépe pochopit vztah mezi rodiči a školou. Měla jsem mnoho příležitostí si takovou komunikaci zažít osobně, včetně vedení třídních a konzultačních schůzek. Při této komunikaci jsem si uvědomila, že přístupy rodičů jsou různorodé a že každý rodič očekává od školy a od komunikace s učitelem něco jiného a že je nutné se do jisté míry těmto očekáváním přizpůsobit.

Dalším neméně důležitým důvodem mé volby byl fakt, že vztahy ve škole na mě působily velmi pozitivně. Dle mého názoru škola poskytuje mnoho možností v oblasti komunikace a snaží se žákům a jejich rodičům vyjít maximálně vstříc. Proto mne zajímalo, zda jsou rodiče s touto nabídkou a způsobem jednání spokojeni, zda vědí o všech možnostech, které mohou využít, a zda jsou tyto podmínky dostatečné i pro rodiče, jež vychovávají své dítě bez pomoci druhého partnera.

7 Pedagogický průzkum zaměřený na učitele

7.1 Formulace průzkumných otázek

Jak již bylo uvedeno v teoretické části, komunikačních platform existuje celá řada a každá škola využívá jednotlivé platformy v různé míře. Kvalitu vzájemné spolupráce s rodiči však ovlivňuje ještě celá řada faktorů. Především je to dostatečná informovanost rodičů o jednotlivých možnostech, které škola poskytuje a pochopitelně i dostatečně kvalifikovaný a zkušený pedagogický personál školy.

Tento pedagogický průzkum se orientuje na povědomí třídních učitelů o rodinných poměrech jejich žáků a názory učitelů na komunikaci mezi nimi a rodiči.

Byly stanoveny tyto průzkumné otázky:

1. Mají učitelé povědomí o rodinných poměrech svých žáků?
2. Jaký mají učitelé názor na spokojenost rodičů s komunikačními možnostmi školy?

7.2 Popis použitých metod

Pro průzkum názorů učitelů byla použita metoda dotazování pomocí nestandardizovaného dotazníku. Dotazník patří k nejpoužívanějším technikám v pedagogickém výzkumu a řadíme ho mezi explorační metody. Předností této techniky je možnost oslovit velký počet respondentů, a tak získat velké množství dat. Jistým problémem je validita takto získaných údajů, jelikož respondent nemusí odpovídat pravdivě, což se stává zejména u otázek intimnějšího charakteru. Podstatou dotazníku je zjištění dat a informací o respondentovi, ale také jeho názorů a postojů. Zde je nutné počítat se subjektivitou získaných údajů.¹⁵⁹

Dotazník pro třídní učitele byl rozdělen do dvou částí. První zjišťovala pouze obecné informace o třídě daného učitele. Druhá část se zabývala názory učitelů na komunikaci s rodiči. Obě části dotazníku byly zpracovány pomocí tabulek četností a na ně navazujících grafů.

---

¹⁵⁹ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007.

7.3 Popis výzkumu

Průzkum byl realizován pomocí dotazníkového šetření na Základní škole Náchod-Plhov. Dotazník pro učitele jsem rozdala osobně všem učitelům a poučila je o způsobu vyplnění jednotlivých otázek. Učitelé měli na vyplnění dotazníku jeden týden, během něhož mi všech 19 třídních učitelů dotazníky osobně a bez problémů odevzdalo. Před samotnou realizací dotazníkového šetření jsem konzultovala vhodnost jednotlivých položek dotazníku s vedením školy, jež mi vyšlo ve spolupráci maximálně vstřícně.

7.4 Charakteristika vzorku

Dotazníkové šetření bylo uskutečněno mezi třídními učiteli devíti ročníků Základní školy Náchod-Plhov. Tato skupina čítá celkem devět učitelů prvního a deset učitelů druhého stupně školy. Díky nízkému počtu respondentů byla návratnost dotazníků stoprocentní, tedy z celkem devatenácti distribuovaných dotazníků se jich vrátilo všech devatenáct.

7.5 Výsledky pedagogické průzkumu

Dotazník pro učitele je koncipován do dvou částí. První obecná část obsahuje pět otázek a zaměřuje se na informace o konkrétních žácích z úplných a neúplných rodin dle povědomí třídního učitele. Druhá část se skládá z šestnácti položek, které jsou orientovány na způsob komunikace mezi rodinou a školou. Otázky z tohoto dotazníku jsou zpracované pomocí tabulek četností a pro lepší přehlednost také pomocí grafů. Tabulky četností obsahují relativní četnosti (f_i) počtů jednotlivých odpovědí. Tato četnost pak udává informaci o tom, jak velká část z celkového počtu připadá v dané otázce na danou odpověď. Všechny získané údaje odrážejí osobní mínění třídních učitelů, tudíž je nutné brát v úvahu určitou subjektivitu odpovědí.

I. Údaje o rodinách.

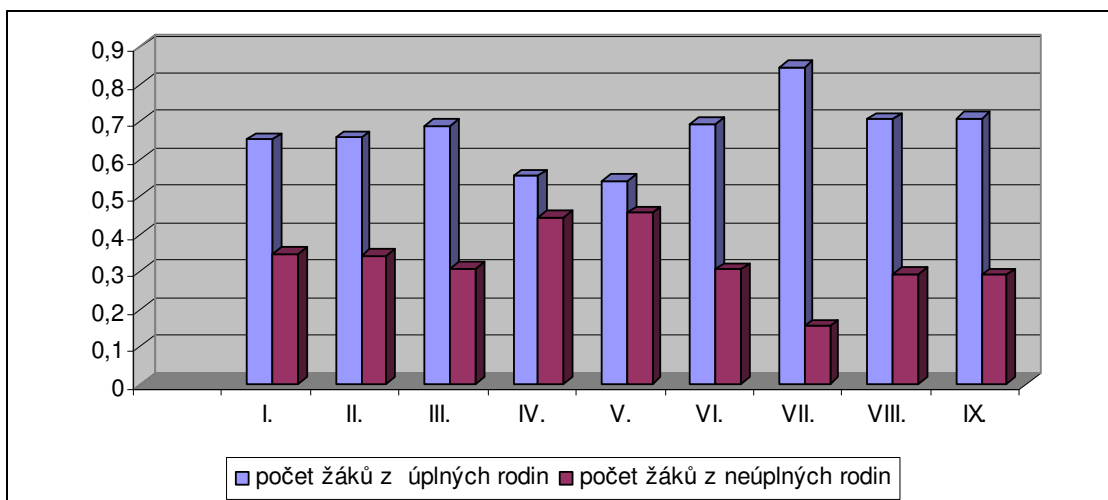
Celá tato část se skládala z pěti otázek a orientovala se na údaje o počtu žáků s ohledem na to, zda pocházejí z úplné či neúplné rodiny. Ze získaných údajů vyšla následující tabulka (č. 4), která zachycuje jak celkový počty žáků v jednotlivých ročnících, tak počty žáků z úplných a neúplných rodin, a to podle vyjádření třídních učitelů. Kromě počtu žáků v jednotlivé skupině měli učitelé možnost uvést počet žáků, jejichž rodinné poměry neznají. Zde však bylo zanedbatelné procento odpovědí, proto zde nejsou uvedeny.

Tabulka 3: Počet žáků z úplných a neúplných rodin dle vyjádření třídních učitelů.

Ročník	Počet žáků	Počet žáků z úplných rodin		Počet žáků z neúplných rodin	
	n	n_i	f_i	n_i	f_i
I.	23	15	0,652	8	0,348
II.	41	27	0,659	14	0,341
III.	42	29	0,690	13	0,310
IV.	36	20	0,556	16	0,444
V.	35	19	0,543	16	0,457
VI.	49	34	0,694	15	0,306
VII.	52	44	0,846	8	0,154
VIII.	75	53	0,707	22	0,293
IX.	62	44	0,710	18	0,290
Σ	415	285	0,687	130	0,313

Následující graf č. 2 pak zobrazuje rozdíly mezi počtem žáků z úplných a neúplných rodin dle vyjádření třídních učitelů. Nejnižší počet žáků z neúplných rodin byl zaznamenán v sedmém ročníku. Naopak nejvyšší počet žáků z neúplných rodin najdeme ve čtvrtém a pátém ročníku. Toto zjištění je zajímavé, jelikož, jak bylo zmíněno v teoretické části této práce, rozvodovost (jako nejčastější příčina neúplnosti rodiny) je velmi individuální, a nelze tedy jasně říci, v jakém věku dítěte se rodiče rozcházejí více či méně.

Graf 2: Porovnání počtu žáků z úplných a neúplných rodin.

II. Způsob komunikace rodiny a školy

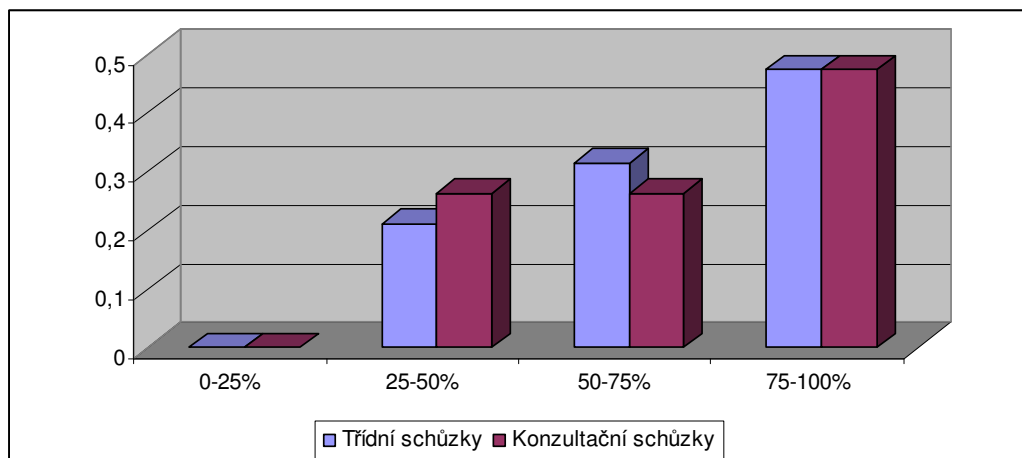
Druhá část dotazníku se skládala z šestnácti otázek a zaměřovala se na názory učitelů týkající se komunikace školy a rodiny.

Prvních osm otázek dotazníku pro učitele se zabývalo třídními a konzultačními schůzkami. Všechny následující tabulky a grafy vyjadřují názory třídních učitelů. Otázky č. 1 a 5 byly zaměřené na procentuální návštěvnost rodičů na jednotlivých typech schůzek. Učitelé měli na výběr čtyři možné odpovědi.

Tabulka 5: Procentuální návštěvnost třídních a konzultačních schůzek.

	Třídní schůzky (n_i)	f_i	Konzultační schůzky (n_i)	f_i
0-25%	0	0	0	0
25-50%	4	0,211	5	0,263
50-75%	6	0,315	5	0,263
75-100%	9	0,474	9	0,474
Σ	19	1,000	19	1,000

Graf 3: Docházka rodičů na třídní a konzultační schůzky.

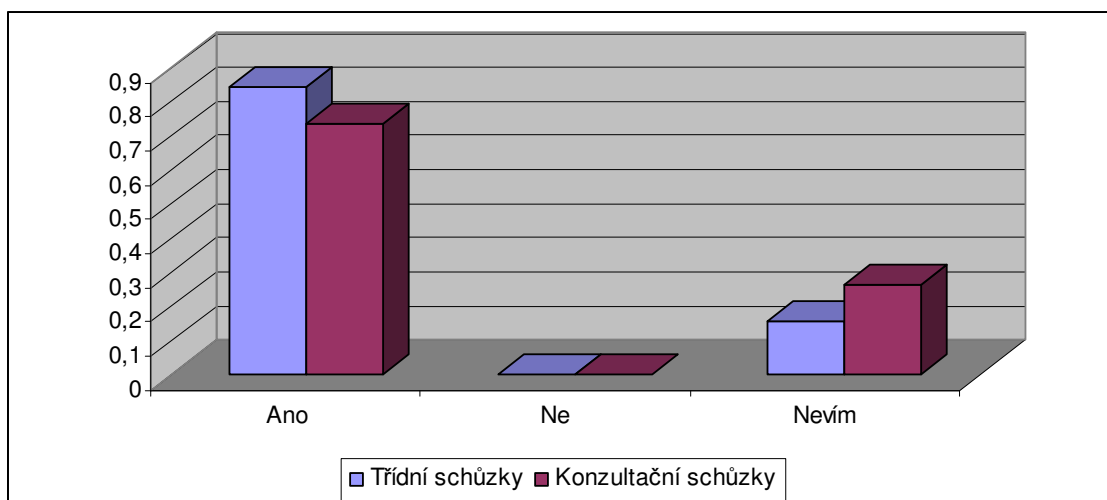
Jak vyplývá z výše uvedené tabulky a k ní patřícímu grafu, více než 47 % učitelů uvedlo, že na oba typy schůzek chodí více než 75 % rodičů. Naopak možnost, že schůzky navštíví méně než 25 % rodičů, neoznačil žádný učitel. Toto zjištění potvrzuje informaci uvedenou již v teoretické části, kde byli třídní a konzultační schůzky uvedeny jako nejčastější komunikační platforma mezi školou a rodinou. Tyto schůzky jsou také z pohledu rodičů vnímané jako jakási povinnost či projev zájmu o dítě, a navštěvují je tedy i rodiče, kteří jiné typy komunikace dále nevyužívají.

V otázkách č. 2 a 6 učitelé odpovídali na otázku, zda rodičům podle jejich zkušeností vyhovuje četnost třídních a konzultačních schůzek během školního roku. Možnost, že by četnost schůzek rodičům nevyhovovala, neoznačil žádný učitel. Většina učitelů označila možnost *ano*. To vychází obvykle z jejich osobní zkušenosti podložené neexistencí stížností ze strany rodičů na četnost konání schůzek. Myslím, že pro rodiče, kteří jsou i tak časově dost vytížení, je realizace celkem čtyř setkání dostačující a v případě zvýšené potřeby komunikace se vždy s učitelem domluví na individuálním setkání.

Tabulka 6: Spokojenost rodičů s četností schůzek během školního roku.

	Třídní schůzky (n_i)	f_i	Konzultační schůzky (n_i)	f_i
Ano	16	0,842	14	0,737
Ne	0	0	0	0
Nevím	3	0,158	5	0,263
Σ	19	1,000	19	1,000

Graf 4: Spokojenost rodičů s četností schůzek během školního roku.

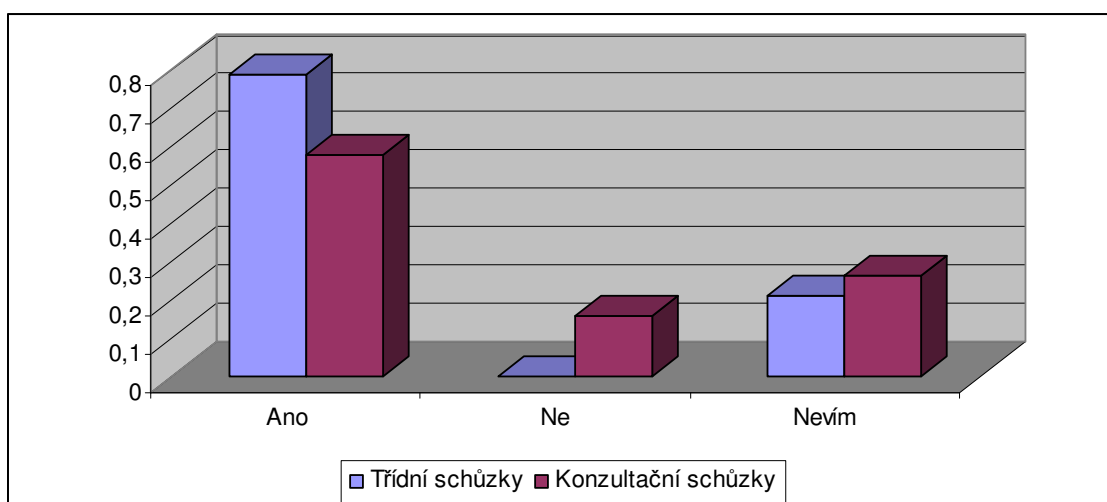
Otázky č. 3 a 7 byly zaměřené na spokojenost rodičů s časem konání třídních a konzultačních schůzek. Stejně jako v předešlé otázce většina učitelů odpověděla, že dle jejich zkušeností rodičům čas konání schůzek vyhovuje. Pouze tři učitelé byli opačného názoru v případě schůzek konzultačních. Jako důvod tohoto tvrzení uvedli, že rodiče na konzultační schůzky přijdou v určenou dobu, ale jelikož každý hovoří s učitelem jednotlivě, musí někdy dlouhou dobu čekat, než na ně přijde řada.

Myslím, že tato nespokojenost je způsobena tím, že konzultační schůzky jsou jakousi novinkou v oblasti komunikace rodiny a školy a rodiče jsou stále zvyklí přijít tak jako na třídní schůzky ve stanovenou dobu. Oproti tomu na konzultační schůzky je možné přijít kdykoliv ve stanoveném časovém rozmezí a rodiče se tak vyhnou dlouhému čekání.

Tabulka 7: Spokojenost rodičů s časem konání schůzek.

	Třídní schůzky (n_i)	f_i	Konzultační schůzky (n_i)	f_i
Ano	15	0,790	11	0,579
Ne	0	0	3	0,158
Nevím	4	0,210	5	0,263
Σ	19	1,000	19	1,000

Graf 5: Spokojenost rodičů s časem konání schůzek.

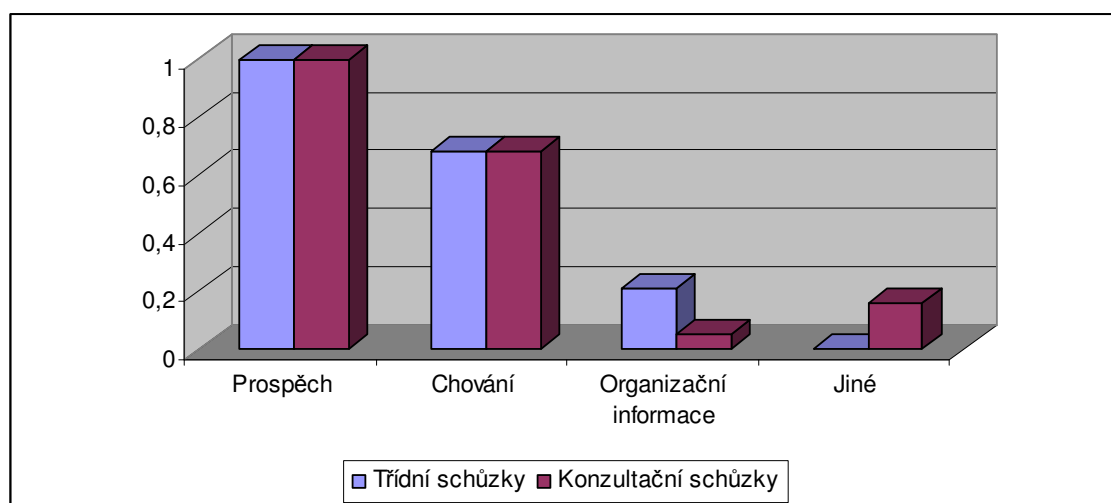

Poslední dvě otázky zaměřené na schůzky (č. 4 a 8) se týkaly toho, o jaké nejčastější oblasti se rodiče na schůzkách zajímají. Učitelé měli vybrat ze čtyř nabízených možností tu nejčastější, avšak nikdo z dotázaných učitelů nedbal pokynů v dotazníku a označil více možností. Proto tyto odpovědi zahrnu do následující tabulky.

Tabulka 8: Oblasti, o něž rodiče projevují na schůzkách největší zájem.

Oblasti zájmu rodičů	Třídní schůzky (n_i)	f_i	Konzultační schůzky (n_i)	f_i
Prospěch	19	1,000	19	1,000
Chování	13	0,682	13	0,682
Organizační informace	4	0,211	1	0,053
Jiné	0	0	3	0,158

Graf 6: Oblasti zájmu rodičů na schůzkách.

Jak vyplývá z tabulky a také z grafu, největší zájem mezi rodiči je o prospěch a o chování. O tyto dvě informace se rodiče zajímají shodně jak na třídních, tak konzultačních schůzkách. Na třídních schůzkách se více než na schůzkách konzultačních zajímají o organizační informace. Na konzultačních schůzkách, jak učitelé vyplnili, je zájem i o jiné informace. Dle jednoho kantora jsou to informace týkající se možnosti zlepšení klasifikace a podle zbylých dvou kantorů jde

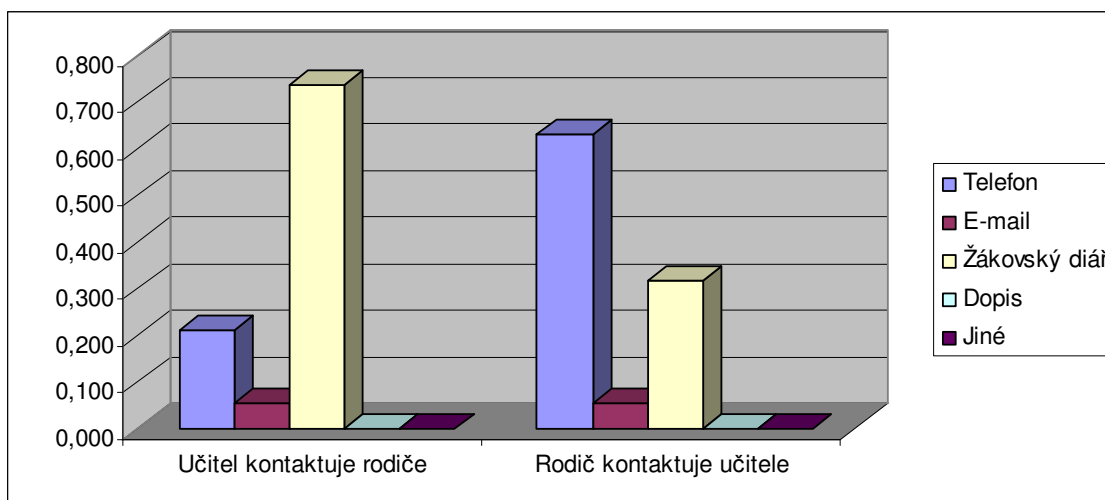
na schůzkách i o jakési osobnější povídání mezi rodičem, žákem a učitelem. Toto zjištění chápu jako logické vzhledem k tomu, že konzultační schůzky jsou určitým způsobem osobnější a jsou založené na individuálním přístupu na rozdíl od schůzek třídních, kde se jedná obvykle o sdělení organizačních informací a poté informaci o prospěchu žáka.

Otázky č. 9 a 10 se orientovaly na nejčastější způsoby kontaktu mezi učitelem a žákem. Učitelé měli na výběr z nejčastěji využívaných komunikačních platforem, přičemž pokud jim nabízené možnosti nevyhovovaly, mohli využít i volné odpovědi v kolonce jiné. Těto možnosti však nikdo nevyužil.

Tabulka 9: Nejčastější způsob kontaktu mezi učitelem a rodičem.

Způsob kontaktu	Učitel kontaktuje rodiče (n _i)	f _i	Rodič kontaktuje učitele (n _i)	f _i
Telefon	4	0,210	12	0,631
E-mail	1	0,053	1	0,053
Žákovský diář	14	0,737	6	0,316
Dopis	0	0	0	0
Jiné	0	0	0	0
Σ	19	1,000	19	1,000

Graf 7: Nejčastější způsob kontaktu mezi učitelem a rodičem.

Z grafu a tabulky jasně vyplynulo, že nejčastějším způsobem v případě, kdy učitel potřebuje kontaktovat rodiče, je využití zápisu do žákovského diáře a na druhém místě použití telefonu. Naproti tomu rodič kontaktuje učitele častěji prostřednictvím telefonu a školní diář je až na druhém místě. Ostatní způsoby mají zanedbatelný podíl. Toto zjištění není nijak překvapující vzhledem k tomu, že učitel má ve škole na starost obvykle více jak 20 žáků, proto raději využije zápis do diáře, než aby osobně telefonoval každému rodiči.

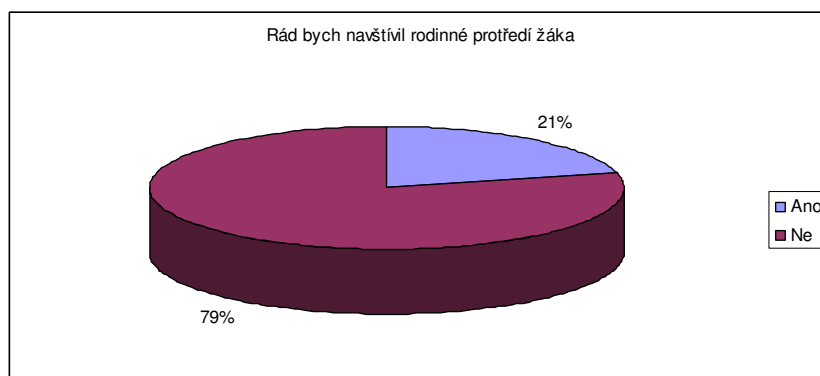
V další položce dotazníku (č. 11) týkající se možnosti rodičů nahlédnout do prací svého dítěte odpovědělo všech devatenáct učitelů, tedy 100 % dotazovaných, že rodičům tuto možnost poskytuje, tudíž zde neuvádím graf ani tabulku. Myslím, že tato možnost je samozřejmostí pro každého učitele a i výzkum to potvrdil.

V následující dvanácté otázce jsem se učitelů ptala, zda by měli zájem navštívit rodinné prostředí svých žáků a případně proč. Jak je vidět v následující tabulce a grafu, 79 % učitelů by zájem nemělo, zatímco 21 % učitelů by o návštěvu rodinného prostředí žáků stálo. Z výše zmíněných 79 % učitelů dva zdůvodnili svou odpověď slovy „z časových důvodů“. Argumentem pro návštěvu naopak pro tři učitele bylo lepší poznání rodinného prostředí žáka a snazší pochopení jeho osobnosti. Osobně si myslím, že převaha nezájmu o návštěvu je způsobena velkým vytížením učitelů.

Tabulka 10: Zájem učitelů o návštěvu rodiny žáka.

Možnost návštěvy rodiny žáka	n_i	f_i
Ano	4	0,211
Ne	15	0,789
Σ	19	1,000

Graf 8: Zájem učitelů o návštěvu rodiny žáka.

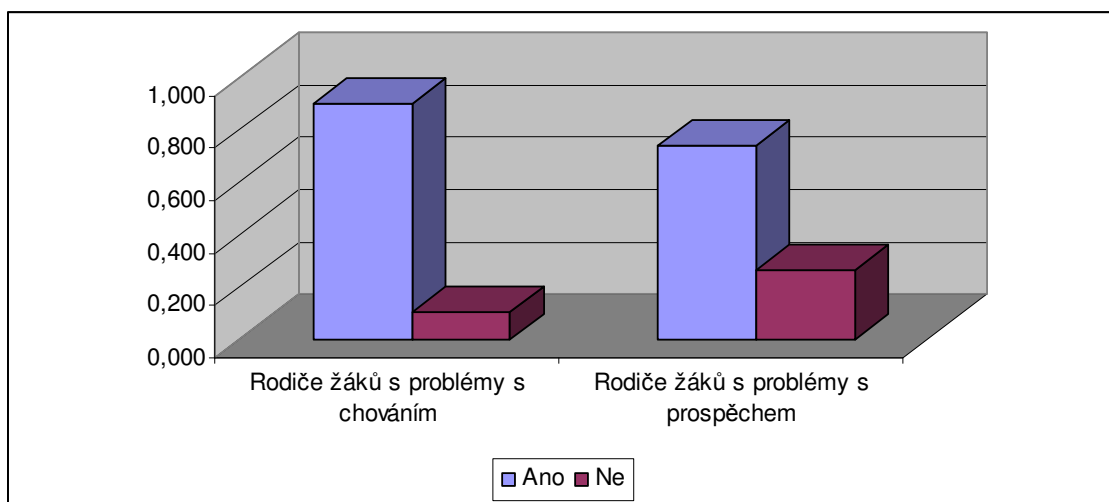
Otázky č. 13 a 14 se orientovaly na zjištění toho, zda se učitelé častěji setkávají s rodiči, jejichž děti mají problémy s chováním či prospěchem než s jinými rodiči.

U kategorie rodičů, jejichž děti mají problémy s chováním, uvedlo více jak 89 % učitelů, že se s nimi setkávají častěji. Zatímco u rodičů, jejichž děti mají problémy s prospěchem, to bylo více jak 73 % učitelů. Domnívám, se že toto zjištění není nijak překvapivé, jelikož žáci s nějakými potížemi potřebují individuální přístup, do něhož patří i pravidelné konzultace rodičů s učiteli. Zjištění, že tomu v praxi tak opravdu je, je určitě pozitivní.

Tabulka 11: Rodiče, s nimiž se učitel častěji setkává osobně.

Zvýšená četnost kontaktu	Rodiče žáků s problémy v chování (n _i)	f _i	Rodiče žáků s problémy s prospěchem (n _i)	f _i
Ano	17	0,895	14	0,737
Ne	2	0,105	5	0,263
Σ	19	1,000	19	1,000

Graf 9: Rodiče, s nimiž se učitel častěji setkává osobně.

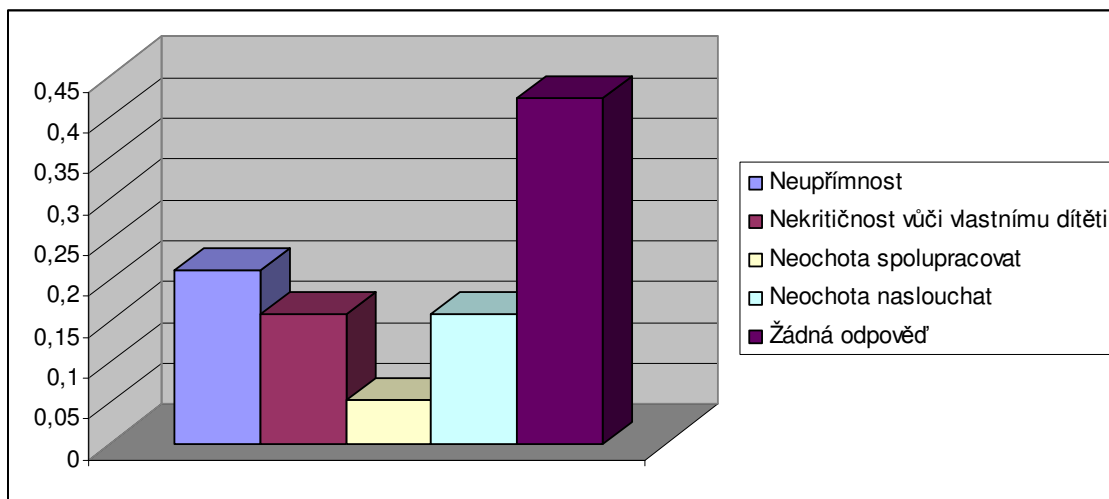

Patnáctá otázka v dotazníku byla otevřená a učitelé zde měli možnost vyjádřit, zda jim něco vadí na komunikaci s rodiči. Ve většině případů učitelé tuto kolonku nechali bez odpovědi, v případech, kdy ale otázku vyplnili, se jejich odpovědi dost podobaly. Použité odpovědi shrnuje následující tabulka a graf. V případě, že učitelé kolonku vyplnili, shledali největší problém v neupřímnosti rodičů a poté v jejich nekritičnosti vůči svému dítěti. Nekritičnost a určitým způsobem i neupřímnost rodičů zřejmě pramení ze snahy bránit své dítě a také možná z pokusu ukrýt vlastní výchovné nedostatky rodičů.

Tabulka 12: Oblasti, jež učitelům nejvíce vadí na komunikaci s rodiči.

Oblast	n_i	f_i
Neupřímnost	4	0,211
Nekritičnost vůči vlastnímu dítěti	3	0,157
Neochota spolupracovat	1	0,053
Neochota naslouchat	3	0,158
Žádná odpověď	8	0,421
Σ	19	1,000

Graf 10: Co učitelům nejvíce vadí na komunikaci s rodiči.

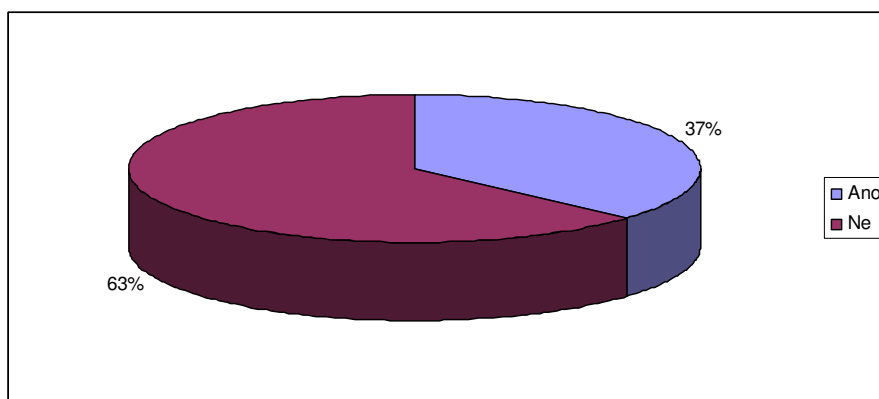

Poslední otázka dotazníku pro učitele se zabývala tím, zda učitelé vnímají nějaký rozdíl mezi komunikací s rodinou úplnou či neúplnou. Z následujícího grafu (č.11) vyplynulo, že 63 % učitelů žádný rozdíl nepociťuje.

Tabulka 13: Vnímají učitelé rozdíl mezi komunikací s rodinou žáka z úplné a neúplné rodiny.

Odpověď	n_i	f_i
Ano	7	0,368
Ne	12	0,632
Σ	19	1,000

Graf 11: Vnímaný rozdíl mezi komunikací s rodinou žáka z úplné a neúplné rodiny.

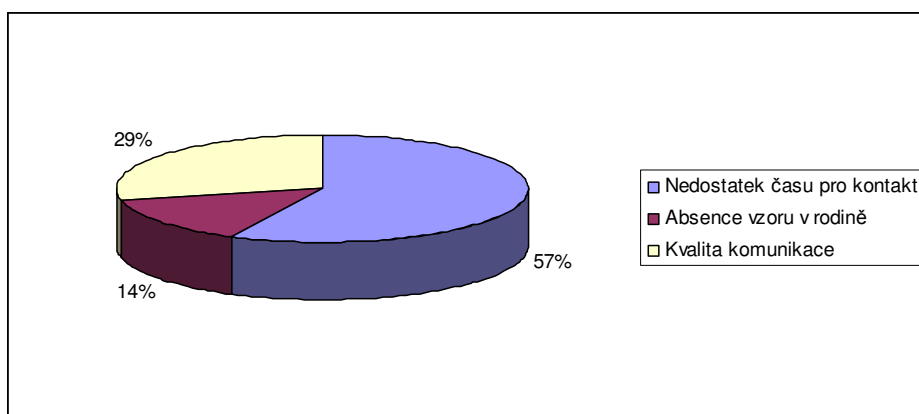
Poslední tabulka a graf zachycují odpovědi učitelů, kteří v předchozí otázce odpověděli kladně. Je v nich vyčíslen poměr nejčastějších důvodů obtížnější komunikace. Více jak polovina z těchto učitelů napsala, že problém vidí v nedostatku času rodičů na dítě a též i v kontaktu se školou. Celých 29 % učitelů vidí potíže v kvalitě komunikace a zbývající vnímají problémy u samotného dítěte, a to v absenci vzoru jednoho z rodičů v rodině.

Nedostatek času rodičů, jež vychovávají dítě bez pomoci druhého partnera, byl již zmíněn v teoretické části. Tento průzkum to jen dokládá. Stejně tak absence vzoru byla zmíněna v teoretické části jako problém neúplných rodin. Kvalitu komunikace bych též viděla v souvislosti s nedostatkem času na dítě, který se váže k nutnosti zajistit chod celé domácnosti bez pomoci partnera.

Tabulka 14: Oblasti, v nichž učitelé vnímají problém v komunikaci s neúplnou rodinou.

Oblasti	n_i	f_i
Nedostatek času pro kontakt	4	0,571
Absence vzoru v rodině	1	0,143
Kvalita komunikace	2	0,286
Σ	7	1,000

Graf 12: V čem učitelé vnímají problém v komunikaci mezi rodinou úplnou a neúplnou.

7.6 Shrnutí pedagogického průzkumu

Z dotazníku směřovaného k třídním učitelům je zřejmé, že učitelé mají dobré povědomí o rodinách svých žáků, jelikož nikdo z nich se nevyjádřil, že by neznal rodinou situaci svých žáků. Jak z dotazníku také vyplynulo, dle zkušeností učitelů jsou rodiče převážně spokojeni s nabídkou a organizací jednotlivých komunikačních platforem. Většina učitelů neshledává rozdíl mezi komunikací s rodinou úplnou a neúplnou. Ti učitelé, jež nějaký rozdíl v komunikaci s těmito typy rodin shledali, obvykle uvedli důvody, jež byly zmíněny v teoretické části práce. Proto se domnívám, že záměr pedagogického výzkumu byl splněn a výzkumné otázky byly dostatečně zodpovězeny.

8 Výzkumné šetření zaměřené na rodiče

8.1 Formulace problému

V následujícím výzkumu se budu zabývat otázkou, zda úplnost či neúplnost rodiny nějakým způsobem ovlivňuje komunikaci rodičů se školou.

Výzkumné problémy:

1. Existuje souvislost mezi úplností rodiny a jejím povědomím o možnostech komunikace rodiny se školou?
2. Je rozdílná aktivní komunikace mezi školou a rodiči z úplných a neúplných rodin?
3. Má úplnost či neúplnost rodiny vliv na spokojenost rodičů s možnostmi komunikace se školou?

8.2 Cíle a hypotézy

Cílem empirické části práce je potvrzení, či vyvrácení domněnky, že **komunikace s rodiči žáka z neúplné rodiny je obtížnější než s rodiči žáka z úplné rodiny.**

Hlavní hypotéza A: Mezi úplností rodiny a jejím povědomím o možnostech komunikace rodiny se školou existuje souvislost.

Pracovní hypotézy:

A1: Mezi úplností rodiny a povědomím o četnosti třídních schůzek je souvislost.

A2: Mezi úplností rodiny a povědomím o četnosti konzultačních schůzek je souvislost.

A3: Mezi úplností rodiny a tím, zda rodiče vědí o možnosti účasti dítěte na konzultačních schůzkách, existuje souvislost.

A4: Mezi povědomím rodičů o tom, že škola vydává letáky, brožury a časopisy, a úplností rodiny je souvislost.

A5: Mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o existenci školních webových stránek je souvislost.

A6: Mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o možnosti přítomnosti ve vyučování je souvislost.

A7: Mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o uskutečňování anket na škole je souvislost.

A8: Mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o možnosti nahlédnout do prací svého dítěte je souvislost.

A9: Mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o pořádání dnů otevřených dveří je souvislost.

Hlavní hypotéza B: Aktivní komunikace školy a rodičů z úplných a neúplných rodin je rozdílná.

Pracovní hypotézy:

B1: Mezi úplností rodiny a docházkou rodičů na třídní schůzky je souvislost.

B2: Mezi úplností rodiny a docházkou rodičů na konzultační schůzky je souvislost.

B3: Mezi úplností rodiny a zájmem rodičů o informace poskytované letáky a časopisy je souvislost.

B4: Mezi úplností rodiny a tím, zda rodiče sledují webové stránky školy, je souvislost.

B5: Mezi úplností rodiny a zájmem rodičů účastnit se vyučování je souvislost.

B6: Mezi úplností rodiny a tím, zda rodiče kontrolují zápisky v žákovském diáři, je souvislost.

B7: Mezi úplností rodiny a způsobem, jak rodiče kontaktují učitele, je souvislost.

B8: Mezi úplností rodiny a způsobem, jak učitel kontaktuje rodiče, je souvislost.

B9: Mezi úplností rodiny a přáním rodičů, aby učitel navštívil jejich rodinu, je souvislost.

Hlavní hypotéza C: Úplnost či neúplnost rodiny má vliv na spokojenost rodičů s možnostmi komunikace se školou.

Pracovní hypotézy:

C1: Mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s četností třídních schůzek je souvislost.

C2: Mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s časem konání třídních schůzek je souvislost.

C3: Mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s organizací třídních schůzek je souvislost.

C4: Mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s četností konzultačních schůzek je souvislost.

C5: Mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s časem konání konzultačních schůzek je souvislost.

C6: Mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s organizací konzultačních schůzek je souvislost.

C7: Mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s možnostmi komunikace, které škola nabízí, je souvislost.

8.3 Popis užitých metod

Stejně jako v předešlém pedagogickém průzkumu jsem využila metody dotazování (viz kapitola 7.2). Dotazník pro rodiče je koncipován do dvou částí. První část obsahuje otázky zaměřené na samotnou rodinu a je vyhodnocen pomocí *tabulek četností*, pro lepší přehlednost i následným zobrazením v grafu. Druhá část dotazníku se zaměřuje na komunikaci rodiny a školy a je též rozpracována do tabulek četností a grafů. Zároveň jsem využila statistického zpracování pomocí *testu nezávislosti chí-kvadrát* pro kontingenční tabulku. Tímto testem významnosti jsem chtěla ověřit závislost mezi úplností a neúplností rodiny a komunikací se školou.

8.4 Popis výzkumu

Dotazník pro rodiče jsem předala osobně třídním učitelům před realizací konzultačních schůzek. Učitelé byli požádáni, aby na těchto schůzkách dotazníky rodičům rozdali a požádali je o jejich vyplnění, a to buď přímo na místě, nebo o vrácení dotazníku prostřednictvím svých dětí. Rodičům, jež se na konzultační schůzky nedostavili, byli dotazníky poslány po jejich dětech. Návratnost dotazníků

od rodičů je popsána v podkapitole 8.5. Třídní učitelé se osobně angažovali v rozdávání dotazníků rodičům.

8.5 Charakteristika výzkumného vzorku

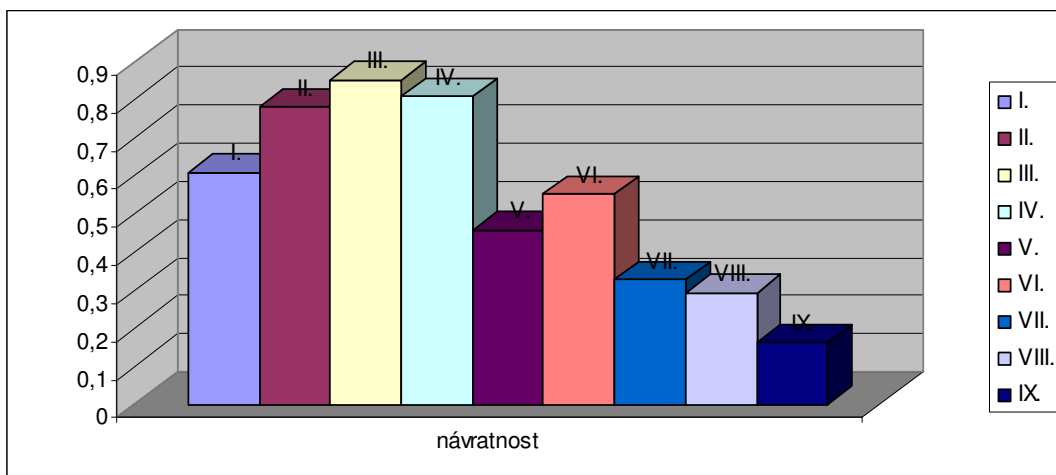
Výzkumný vzorek tvořili rodiče žáků Základní školy Náchod-Plhov¹⁶⁰. Počet rozdaných a vrácených dotazníků demonstruje následující tabulka. Vzhledem k tomu, že dotazník byl anonymní a rodiče uváděli pouze ročník, jež navštěvuje jejich dítě, není tabulka rozdělena na jednotlivé třídy, ale pouze na ročníky.

Tabulka 15: návratnost dotazníku pro rodiče.

Ročníky	Rozdané dotazníky n_i	Vrácené dotazníky n_i	Návratnost
I.	23	14	0,609
II.	41	32	0,780
III.	42	36	0,851
IV.	36	29	0,806
V.	35	16	0,457
VI.	49	27	0,551
VII.	52	17	0,327
VIII.	75	22	0,293
IX.	62	10	0,161
Σ	415	203	0,489

¹⁶⁰ Celkový počet žáků byl uveden v části 5. *Základní škola Plhov-Náchod*, kde je přiložena Tabulka č. 2.

Graf 13: Návratnost dotazníku pro rodiče.

Nejvyšší návratnost jsem zaznamenala ve třetím ročníku a naopak nejnižší v ročníku devátém, což není nijak neobvyklé, jelikož jde o žáky, kteří za nedlouho školu opustí, a tudíž zájem rodičů o navázání vzájemného vztahu se školou již není tak silný. Poněkud nižší počet dotazníků v prvním ročníku ve srovnání s ostatními ročníky na prvním stupni lze také vysvětlit tím, že žáci navštěvují školu pouze krátce, a rodiče se tudíž mohli setkat s tím, že neznali na řadu otázek odpovědi, a proto dotazník raději nevyplnili.

8.6 Výsledky výzkumného šetření

Dotazník pro rodiče byl rozdělen na dvě části. První část se skládá z pěti otázek a je zaměřena na údaje o žákovi a jeho rodině. Druhá část obsahující celkem 25 položek byla zaměřená na komunikaci mezi rodinou a školou.

I. Údaje o žákovi a jeho rodině.

První část dotazníku zabývající se rodinou žáka byla orientovaná na získání údajů o úplnosti a neúplnosti rodiny, zejména na informace, kdo z rodiny se více zajímá o školní výsledky žáka a jak probíhá komunikace se školou. Údaje z první části dotazníku jsou analyzovány pomocí tabulek četností a pro lepší přehlednost také pomocí grafů.

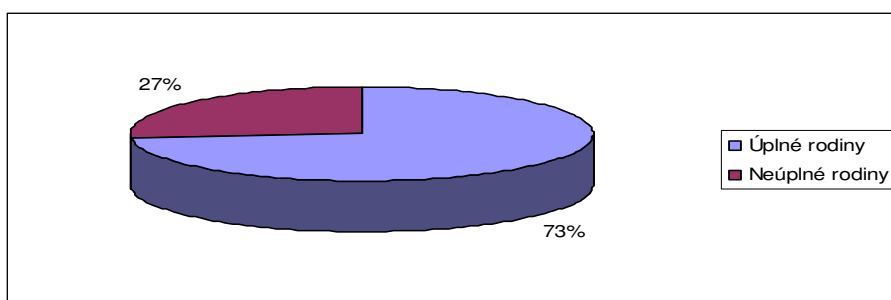
V úvodní otázce měli rodiče uvést, zda je jejich rodina úplná či neúplná, a to na základě přiložené definice neúplné rodiny „*Za neúplnou rodinu se pokládá taková rodina, ve které žije jen jeden z rodičů spolu se svými nezletilými dětmi nebo dítětem. Druhý biologický rodič není v rodině přítomen. Za neúplnou rodinu se tedy považuje i ta rodina, kde má jeden z rodičů nového partnera.*“

Na základě této definice odpovědělo 73 % rodičů, že jejich rodina je úplná, zatímco 23 % dotazovaných rodičů uvedlo, že jejich rodina je neúplná. Zjištěné informace dokládá přiložená tabulka (č. 16) a k ní příslušející graf.

Tabulka 16: Počet úplných a neúplných rodin.

Typ rodiny	n_i	f_i
Úplná rodina	149	0,734
Neúplná rodina	54	0,266
Σ	203	1,000

Graf 14: Procentuální vyjádření počtu úplných a neúplných rodin.

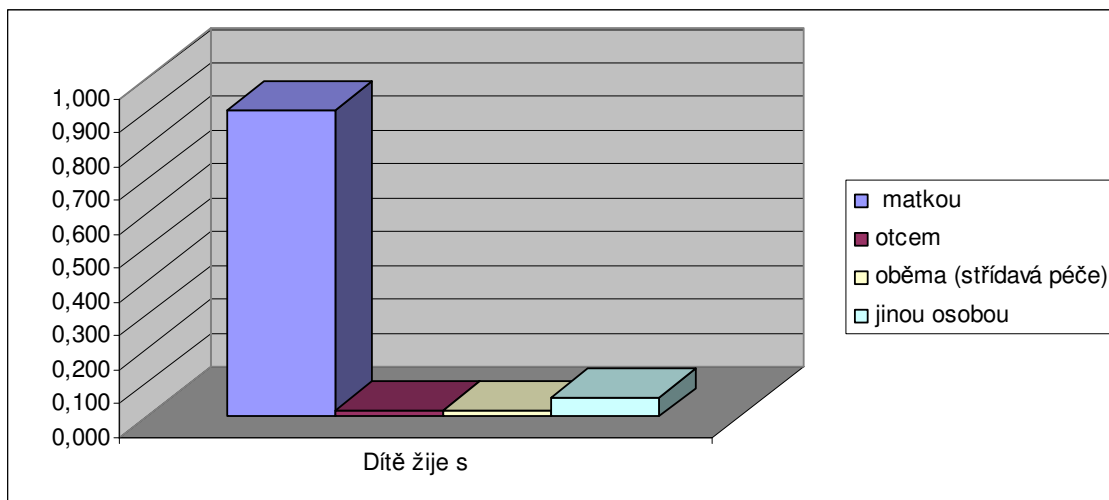
Následující otázka byla určena pouze rodičům, kteří v předešlé otázce uvedli, že jejich rodina je neúplná. Měli zde označit, zda dítě žije s matkou, otcem, ve střídavé péči, či s jinou osobou. U této možnosti pak měli prostor pro bližší specifikaci této osoby. Jak vyplývá z uvedené tabulky (č. 17), převážná část dětí, tedy více jak 90 % z nich, žije s matkou. Pouze v jednom případě žije dítě s otcem a jen v jednom případě rodiče využívají střídavou péči. Mezi respondenty se také vyskytly tři rodiny, v nichž dítě vychovává jiná osoba než rodič, a to babička.

Tento poznatek je opět dokladem informací z teoretické části, kde bylo řečeno, že převážná část neúplných rodin je u nás tvořena matkou a jejími dětmi.

Tabulka 17: S kým žije dítě v případě neúplné rodiny.

Dítě žije s	n_i	f_i
matkou	49	0,906
otcem	1	0,019
oběma (střídavá péče)	1	0,019
jinou osobou	3	0,056
Σ	54	1,000

Graf 15: S kým žije dítě v případě neúplné rodiny.

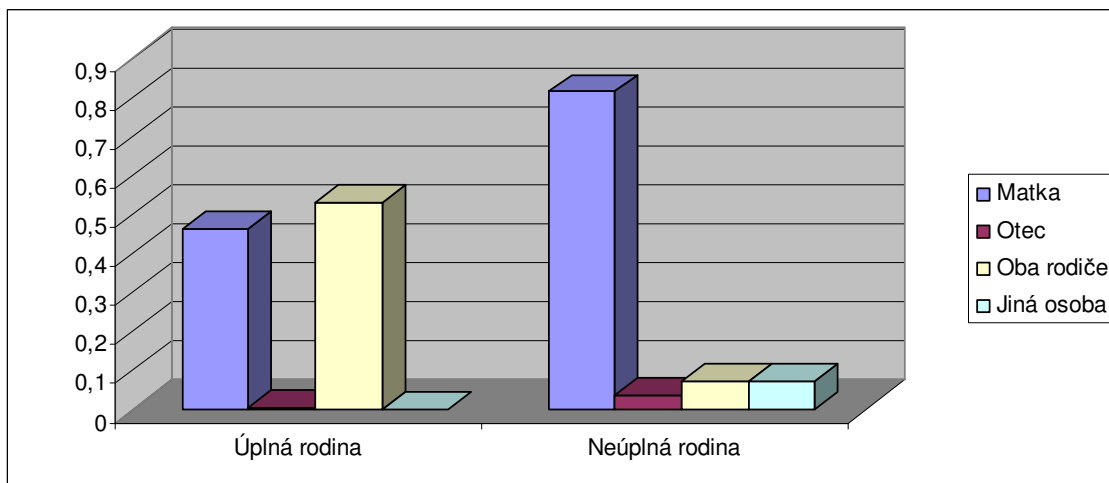

Ve čtvrté otázce v této části dotazníku jsem se rodičů dotazovala, kdo z rodiny se převážně stará o školní záležitosti dítěte. Zatímco u rodin úplných převládá odpověď „oba rodiče“, u rodin neúplných je to téměř vždy matka. Dle mého názoru je toto zjištění pochopitelné, jelikož je jasné, že v neúplné rodině se o školu stará převážně ten rodič, jenž s dítětem žije, a v rodině úplné se rodiče o tyto záležitosti dělí. To opět dokládá obtížnější pozici osaměle vychovávajícího rodiče.

Tabulka 18: Kdo se převážně stará o školní záležitosti dítěte.

O školní záležitosti dítěte se stará převážně	Úplná rodina (n_i)	f_i	Neúplná rodina (n_i)	f_i
matka	69	0,463	44	0,815
otec	1	0,007	2	0,037
oba rodiče	79	0,530	4	0,074
jiná osoba	0	0	4	0,074
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 16: Kdo se převážně stará o školní záležitosti dítěte.

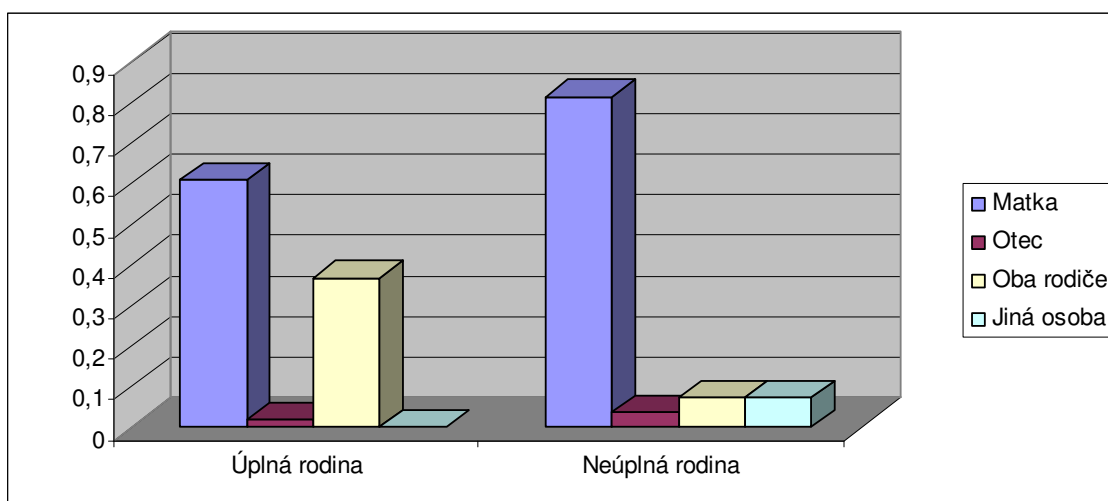

Na pátou otázku, kdo z rodičů obvykle komunikuje se školou, odpovídají rodiče podobně nehledě na typ jejich rodiny. Zatímco u neúplných rodin opět jasně převažuje aktivita matky, v odpovědích rodičů z úplných rodin jsem zaznamenala změnu, o komunikaci se školou se stará matka. Tento rozdíl oproti předešlé otázce vidím zejména v tradiční pečovatelské roli matky, která vždy zajišťovala jakousi péči o dítě, zatímco otec se staral o materiální zabezpečení rodiny. Pochopitelně to souvisí s druhem povolání, které rodič vykonává, a zda mu toto povolání z hlediska času umožňuje komunikaci se školou.

Tabulka 19: Kdo z rodičů obvykle komunikuje se školou.

Se školou obvykle komunikuje	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
matka	91	0,611	44	0,815
otec	3	0,020	2	0,037
oba rodiče	55	0,369	4	0,074
jiná osoba	0	0	4	0,074
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 17: Kdo z rodičů obvykle komunikuje se školou.

II. Komunikace mezi rodinou a školou

Tato část dotazníku je pro potřeby analýzy rozdělena do třech oblastí:

- I. Otázky zaměřené na povědomí rodičů o komunikačních možnostech, které škola nabízí.
- II. Otázky zaměřené na aktivní účast a spolupráci rodičů se školou.
- III. Otázky zaměřené na spokojenost rodičů s možnostmi komunikace, které škola nabízí.

I. Povědomí rodičů o komunikačních možnostech, které škola nabízí

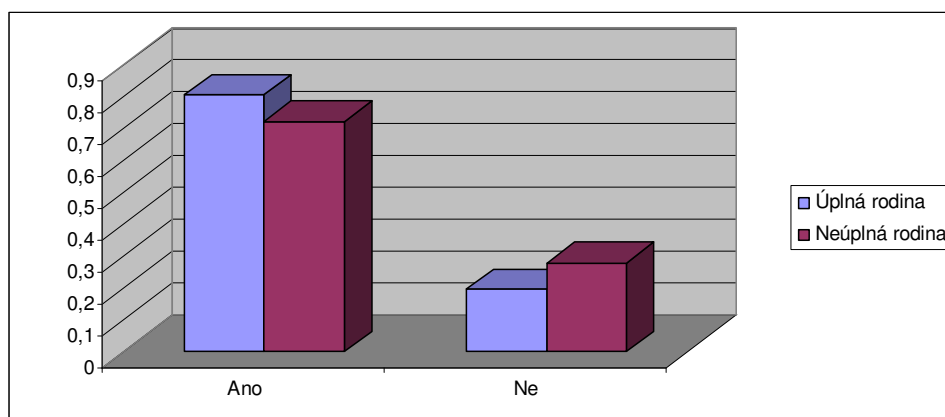
První vyhodnocovaná oblast v dotazníku se skládá z devíti položek a zaměřuje se na povědomí rodičů o komunikačních možnostech, které škola rodičům nabízí.

V otázce č. 1 a 6 jsem se rodičů ptala, zda vědí, jak často se na jejich škole uskutečňují třídní schůzky, případně konzultační schůzky. Rodiče měli možnost vybírat ze tří možností. Z grafů i tabulek obou typů schůzek vyplývá, že většina rodičů ví, jak často se schůzky uskutečňují. Dobrá informovanost je dle mého názoru způsobena tím, že termíny schůzek škola plánuje již na začátku školního roku, a rodiče mají tudíž dostatek času se s touto informací seznámit.

Tabulka 20: Povědomí rodičů o četnosti třídních schůzek.

Odpověď	Úplná rodina (n_i)	f_i	Neúplná rodina (n_i)	f_i
Ano	120	0,805	39	0,722
Ne	29	0,195	15	0,278
Σ	149	1,000	54	1,000

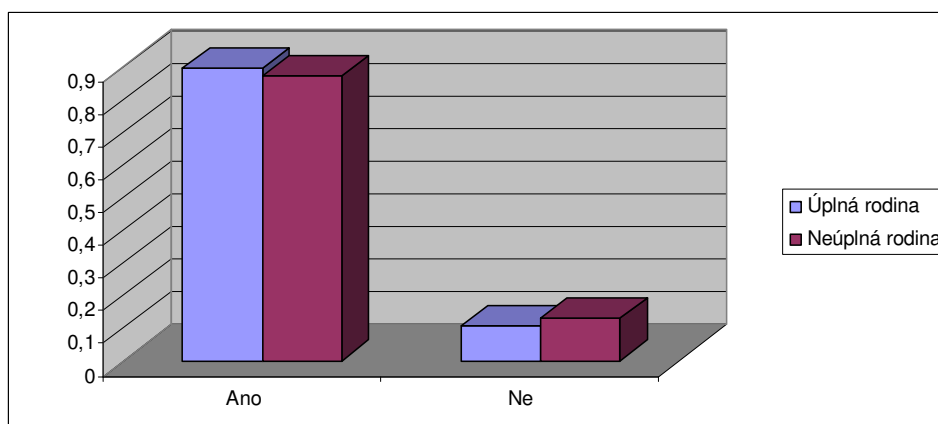
Graf 18: Povědomí rodičů o četnosti třídních schůzek na škole.

Tabulka 21: Povědomí rodičů o četnosti konzultačních schůzek.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	133	0,893	47	0,870
Ne	16	0,107	7	0,130
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 19: Povědomí rodičů o četnosti konzultačních schůzek.

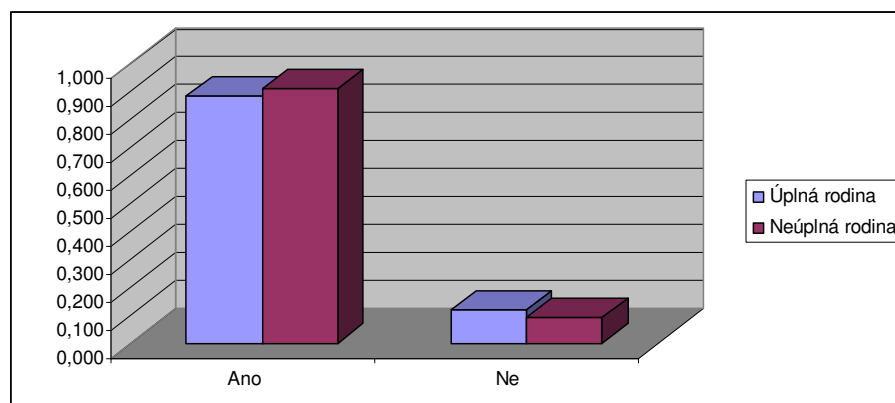

Otázka č. 11 velmi úzce souvisí s předcházející. Většina rodičů ví o možnosti účasti dítěte na konzultačních schůzkách. Jelikož samotní žáci především na prvním stupni vítají možnost zúčastnit se po boku svých rodičů těchto schůzek, jsou to právě oni, kdo o této možnosti rodiče informuje.

Tabulka 22: Povědomí rodičů o možnosti účasti dítěte na konzultačních schůzkách.

Odpověď	Úplná rodina (n_i)	f_i	Neúplná rodina (n_i)	f_i
Ano	131	0,880	49	0,907
Ne	18	0,120	5	0,093
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 20: Povědomí rodičů o možnosti účasti dítěte na konzultačních schůzkách.

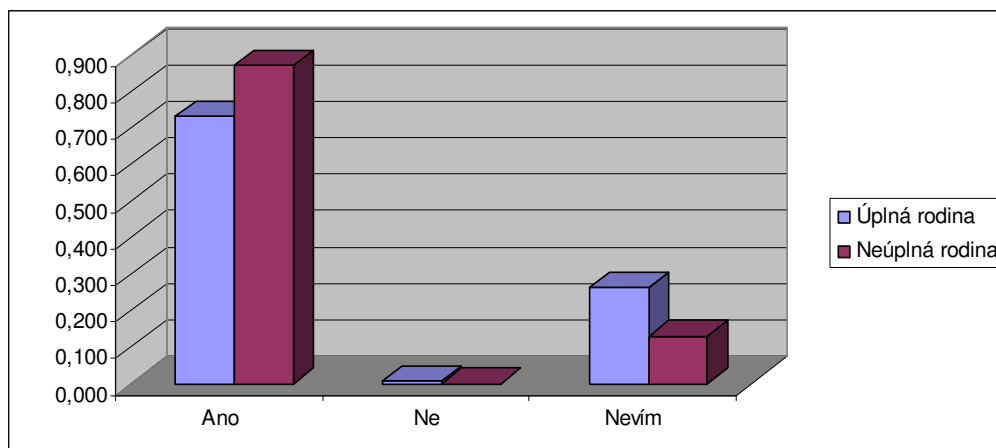

Na to, zda rodiče vědí, že škola vydává informační letáky, prospekty, časopisy, jsem se ptala ve dvanácté otázce v dotazníku. Většina rodičů odpověděla kladně.

Tabulka 23: Povědomí rodičů o informačních prospektech vydávaných školou.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	109	0,731	47	0,870
Ne	1	0,007	0	0
Nevím	39	0,262	7	0,130
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 21: Povědomí rodičů o informačních prospektech vydávaných školou.

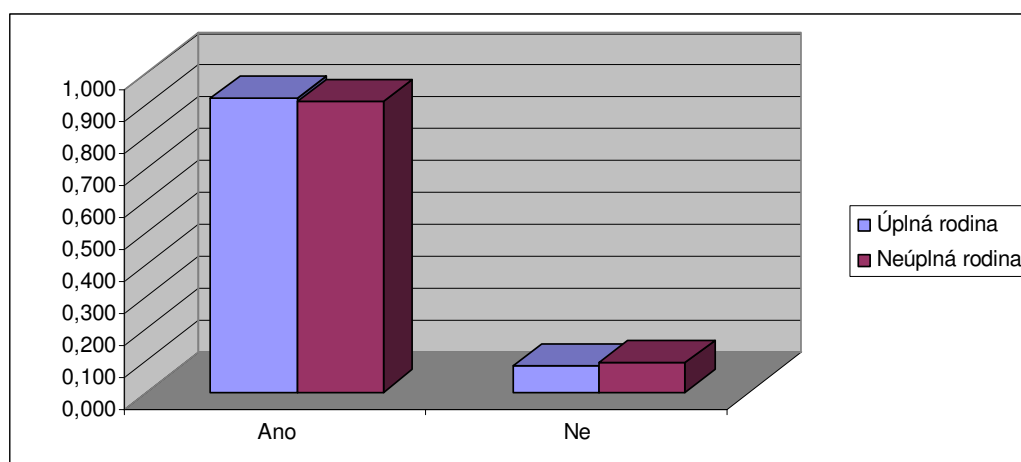

Na povědomí o existenci školních webových stránek se zaměřuje otázka č. 14. Více jak 90 % rodičů o jejich existenci ví, což dle mého názoru vypovídá nejen o zájmu samotných žáků o tyto stránky, ale i o tom, že škola o jejich existenci pravidelně informuje.

Tabulka 24: Povědomí rodičů o existenci školních webových stránek.

Odpověď	Úplná rodina (n_i)	f_i	Neúplná rodina (n_i)	f_i
Ano	137	0,920	49	0,907
Ne	12	0,080	5	0,093
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 22: Povědomí rodičů o existenci školních webových stránek.

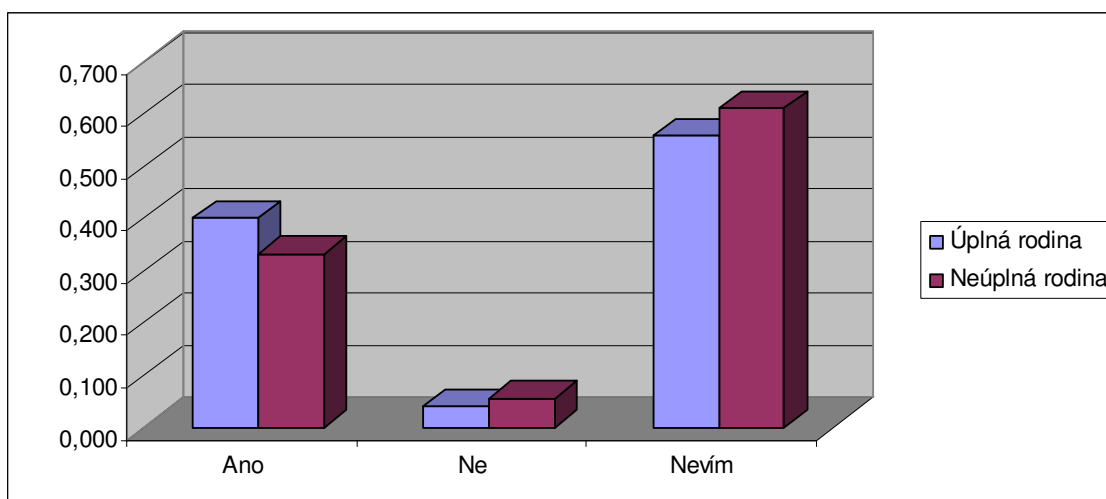

Otázka šestnáctá se zaměřuje na to, zda škola poskytuje rodičům možnost být přítomen ve vyučování. Více jak polovina rodičů v obou typech rodin uvedla, že neví, zda škola tuto možnost nabízí.

Tabulka 25: Povědomí o možnosti přítomnosti rodičů ve vyučování.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	60	0,402	18	0,333
Ne	6	0,040	3	0,056
Nevím	83	0,558	33	0,611
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 23: Povědomí o možnosti přítomnosti rodičů ve vyučování.

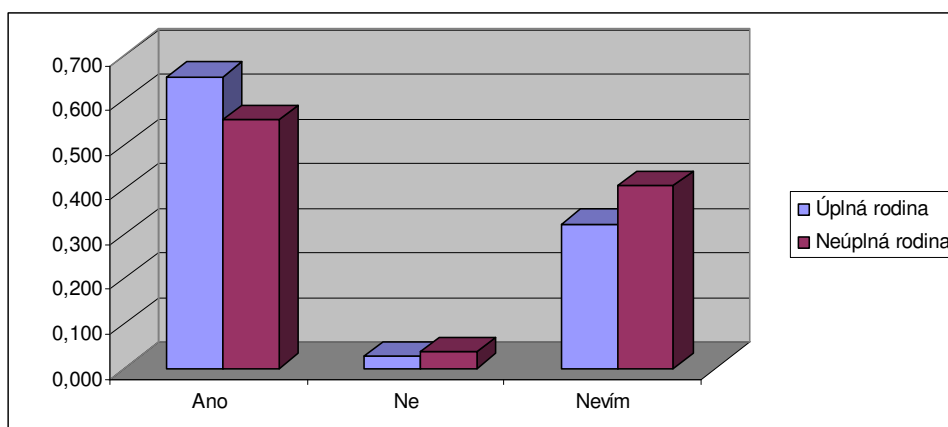

Dle vyjádření rodičů na otázku č. 18, zda škola uskutečňuje ankety zjišťující názory rodičů, vyšlo najevo, že většina rodičů toto povědomí má. Zároveň bylo zjištěno, že 30 % ze všech dotazovaných vůbec netuší, že škola tyto ankety uskutečňuje.

Tabulka 26: Povědomí rodičů o tom, zda škola realizuje ankety.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	97	0,651	30	0,556
Ne	4	0,027	2	0,037
Nevím	48	0,322	22	0,407
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 24: Povědomí rodičů o tom, zda škola realizuje ankety.

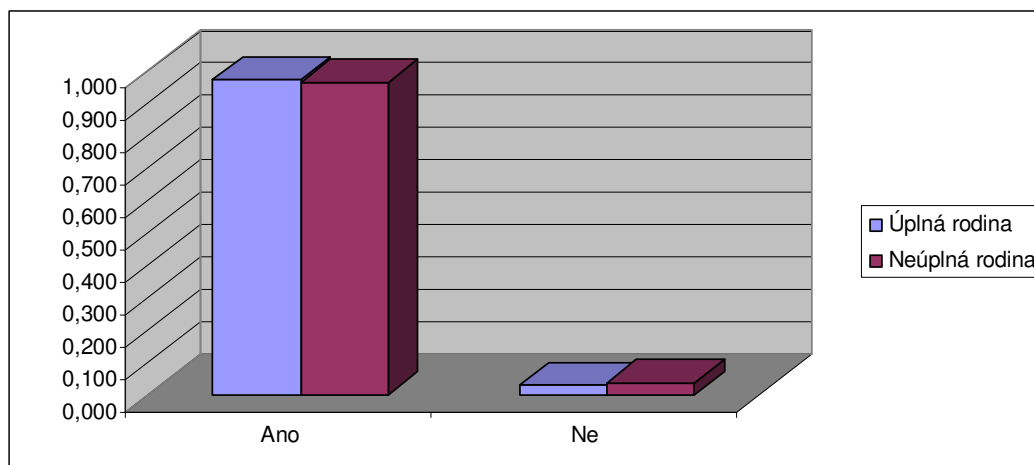

V otázce č. 22 bylo zkoumáno povědomí rodičů o tom, že mohou nahlédnout do prací svého dítěte. Více jak 90 % rodičů o této možnosti ví. Většina rodičů o této možnosti je informována.

Tabulka 27: Povědomí rodičů o možnosti nahlédnout do prací svého dítěte.

Odpověď	Úplná rodina (n_i)	f_i	Neúplná rodina (n_i)	f_i
Ano	145	0,973	52	0,963
Ne	4	0,027	2	0,037
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 25: Povědomí rodičů o možnosti nahlédnout do prací svého dítěte.

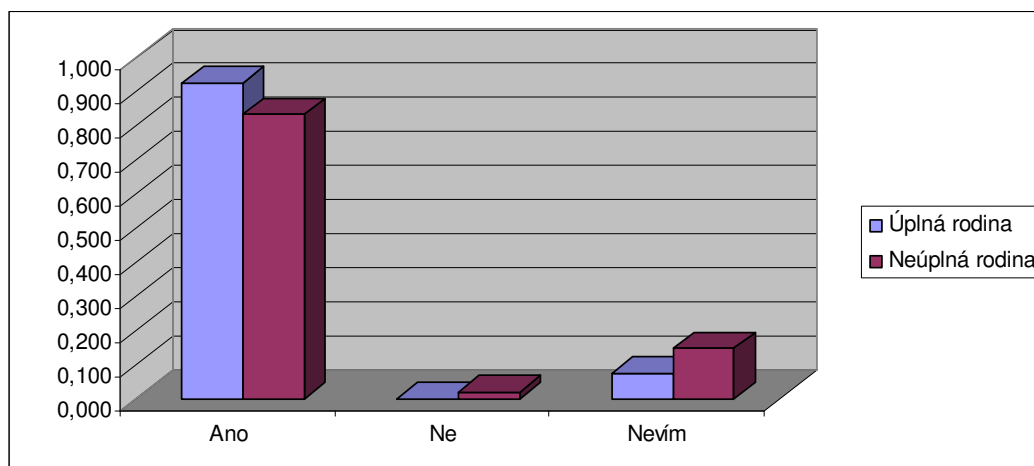

Poslední otázka v této části se vztahuje k povědomí rodičů o dnech otevřených dveří. Většina z dotazovaných odpověděla kladně. Pravděpodobně z toho důvodu, že škola poskytuje dostatečné informace o těchto dnech s velkým časovým předstihem.

Tabulka 28: Povědomí rodičů o realizaci dnů otevřených dveří.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	138	0,926	45	0,833
Ne	0	0	1	0,019
Nevím	11	0,074	8	0,148
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 26: Povědomí rodičů o realizaci dnů otevřených dveří.

II. Aktivní spolupráce rodiny se školou

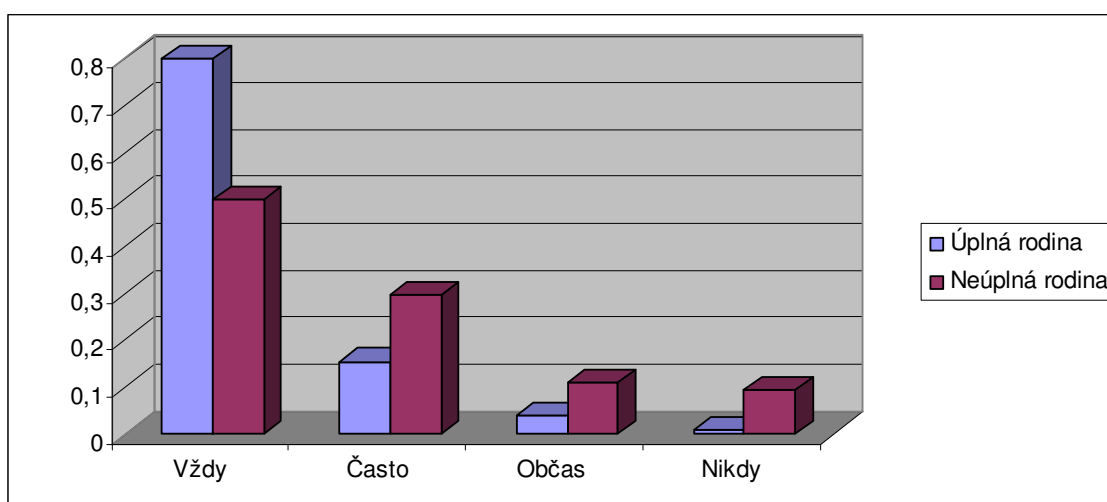
Do oblasti druhé spadají otázky zabývající se aktivní spoluprací rodiny a školy a zahrnuje celkem devět otázek.

Položky č. 4 a 9 z dotazníku se zabývaly otázkami, zda se někdo z rodiny účastní třídních a konzultačních schůzek. Rodiče měli na výběr čtyři možné odpovědi. Jejich reakce zachycují následující tabulky a grafy. Z grafů jasně vyplývá, že návštěvnost obou typů schůzek je poměrně velká. Podle mého názoru je to proto, že tento způsob komunikace je pro rodiče snadno dostupný a jsou na něj zvyklí.

Tabulka 29: Četnost návštěv rodiny na třídních schůzkách.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Vždy	119	0,799	27	0,500
Často	23	0,154	16	0,296
Občas	6	0,040	6	0,111
Nikdy	1	0,007	5	0,093
Σ	149	1,000	54	1,000

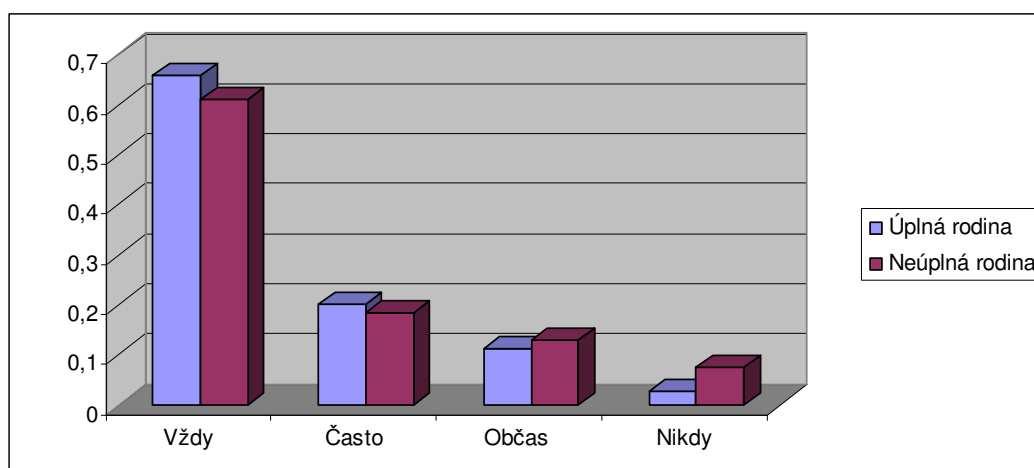
Graf 27: Četnost návštěv rodiny na třídních schůzkách.

Tabulka 30: Četnost návštěv rodiny na konzultačních schůzkách.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Vždy	98	0,658	33	0,611
Často	30	0,201	10	0,185
Občas	17	0,114	7	0,130
Nikdy	4	0,027	4	0,074
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 28: Četnost návštěv z rodiny na konzultačních schůzkách.

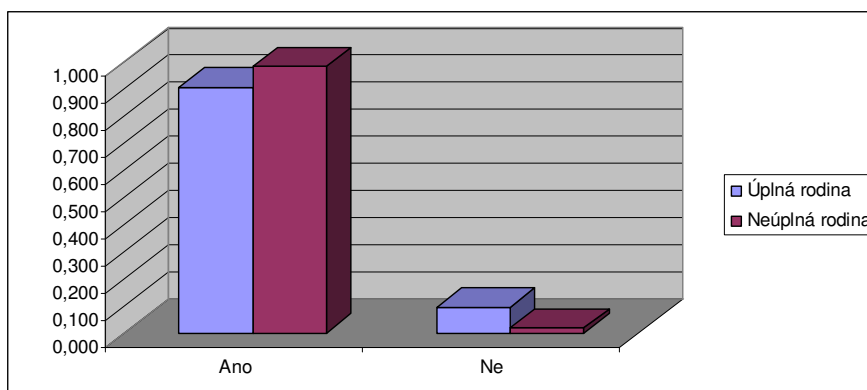

Třináctá otázka se zabývala tím, zda rodiče mají zájem o informace poskytované prostřednictvím letáků, prospektů a časopisů. Více jak 90 % rodičů má o takovýto způsob informací zájem. Letáky a časopisy a podobné informace jsou podle mě pro rodiče leckdy dostupnější než např. internetové stránky, a právě proto mají rodiče o tyto informace zájem.

Tabulka 31: Zájem rodičů o informace pomocí letáků a dalších zdrojů.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	135	0,906	53	0,981
Ne	14	0,094	1	0,019
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 29: Zájem rodičů o informace pomocí letáků a dalších zdrojů.

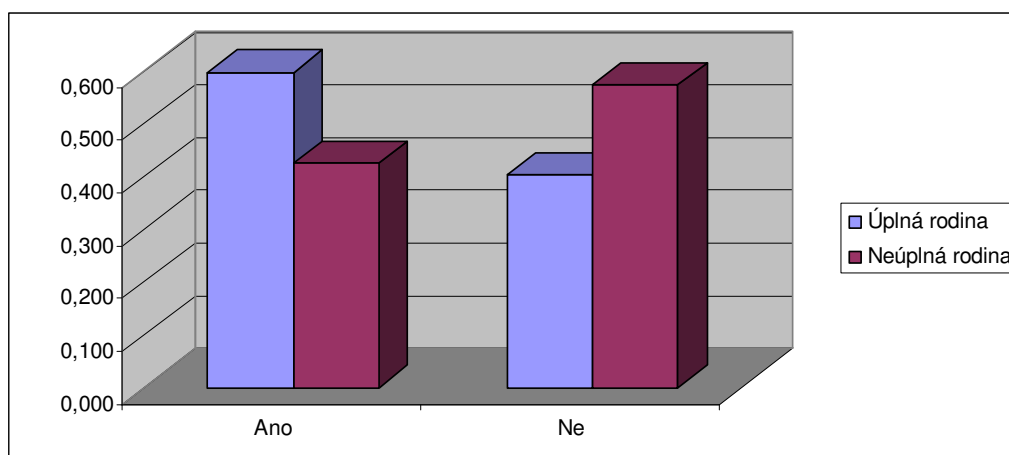

Výsledek patnácté otázky mě poněkud překvapil, jelikož z jejího výsledku vyplývá, že rodiče i přes to, že mají povědomí o existenci školních webových stránek, tyto stránky příliš nesledují. Tento fakt bych nejspíš přisoudila nedostatku času rodičů na sledování těchto informací.

Tabulka 32: Sledovanost školních webových stránek.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	89	0,597	23	0,426
Ne	60	0,403	31	0,574
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 30: Sledovanost školních webových stránek.

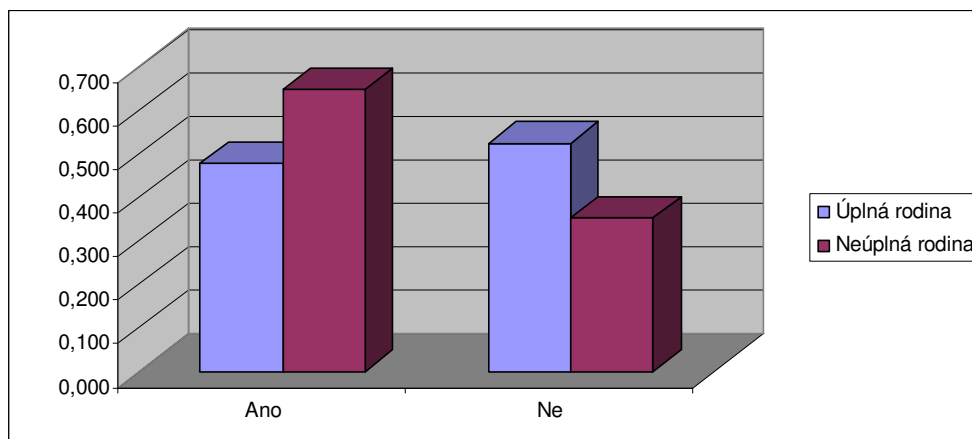

V pořadí sedmnáctá otázka dotazníku se rodičů vztahovala k tomu, zda mají zájem o možnost být přítomni ve vyučování. V tabulce a grafu si můžeme všimnout rozdílného postoje u rodin úplných, u nichž má o tuto možnost zájem pouze necelých 50 % rodičů, a u rodin neúplných, v rámci nichž by tuto možnost uvítalo více jak 60 % rodičů. Dle mého názoru se to dá chápat jako jistá snaha rodičů z neúplných rodin projevit zvýšený zájem o školní prospěch dítěte. U mnohých rodičů pramení nezájem o tuto možnost z důvodu velkého pracovního vytížení.

Tabulka 33: Zájem rodičů o možnost přítomnosti ve vyučování.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	71	0,477	35	0,648
Ne	78	0,523	19	0,352
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 31: Zájem rodičů o možnost přítomnosti ve vyučování.

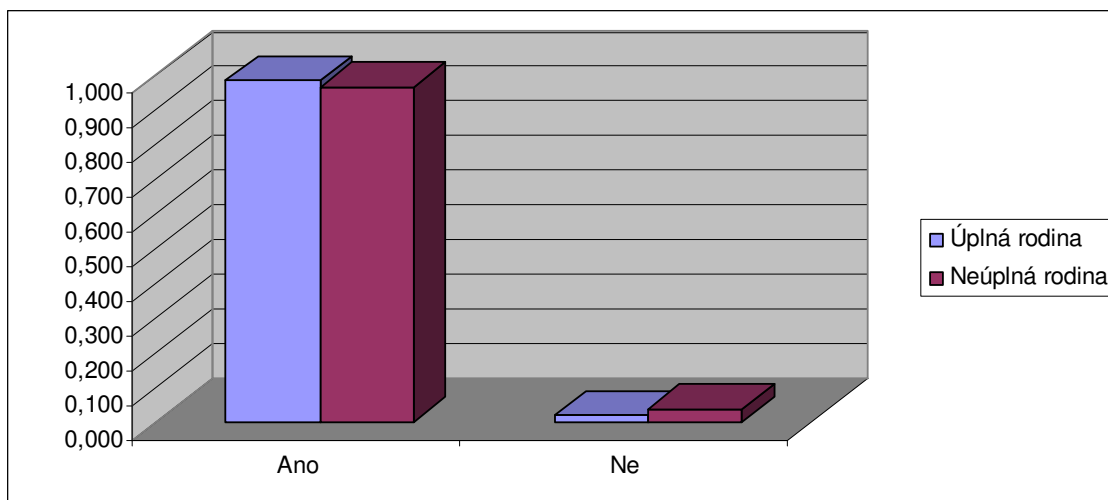

Otázka č. 19 se rodičů tázala na to zda pravidelně kontrolují zápisky v žákovském diáři. Z výsledků vyplývá, že více jak 95 % rodičů tak činí. Myslím, že pro rodiče je žákovský diář snadnou cestou k získání informací o prospěchu i chování dítěte a proto jej kontrolují pravidelně.

Tabulka 34: Pravidelná rodičovská kontrola zápisů ve školním diáři.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	146	0,980	52	0,963
Ne	3	0,020	2	0,037
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 32: Pravidelná rodičovská kontrola zápisů ve školním diáři.

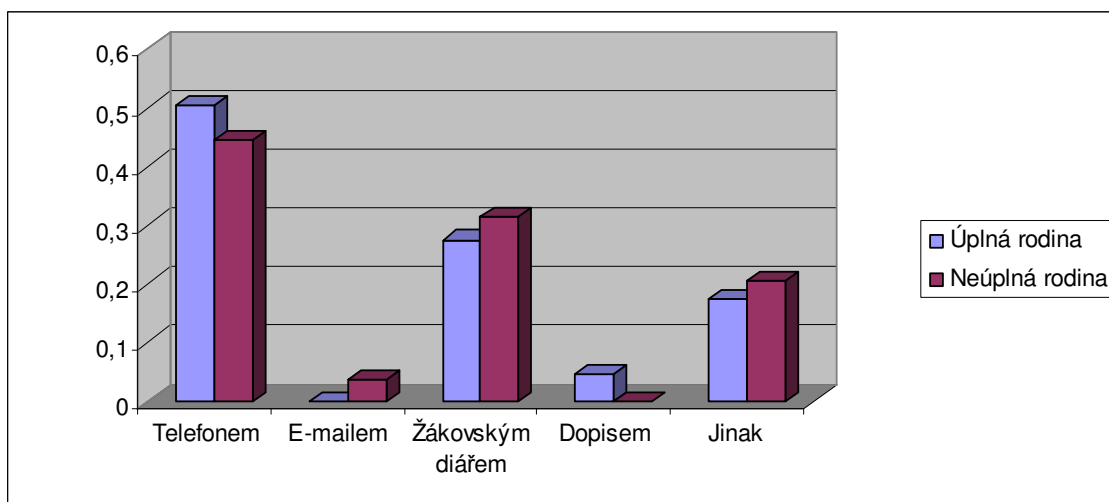

Otázky č. 20 a 21 se zabývají nejčastějšími formami kontaktu mezi učitelem a rodičem. Počty jednotlivých odpovědí zobrazují následující tabulky a grafy. U těchto otázek měli rodiče možnost volné odpovědi v případě, že zvolili možnost jiné. Ve všech případech, kdy si rodiče nevybrali nabízenou možnost, uvedli, že kontakt probíhá osobně.

Tabulka 35: Formy komunikace nejčastěji využívané rodičem při kontaktu učitele.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Telefonem	75	0,504	24	0,444
E-mailem	0	0	2	0,037
Žákovským diářem	41	0,275	17	0,315
Dopisem	7	0,047	0	0
Jinak	26	0,174	11	0,204
Σ	149	1,000	54	1,000

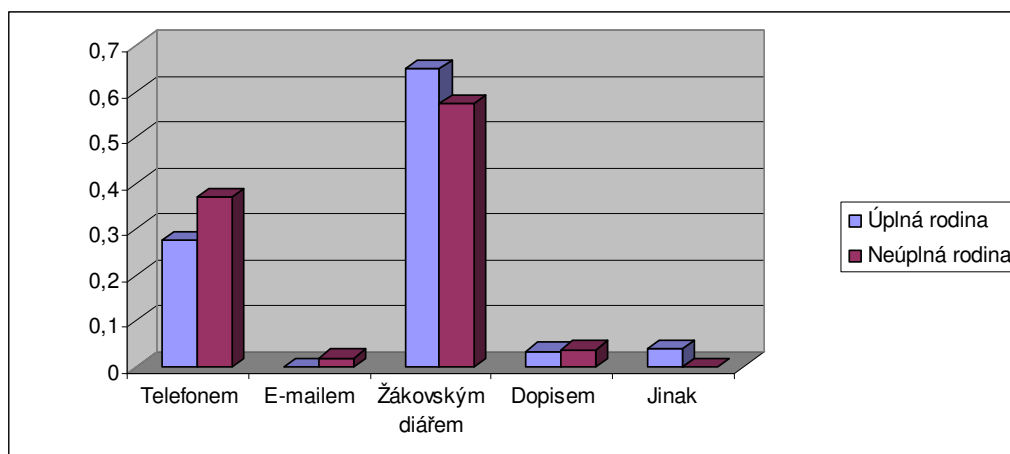
Graf 33: Formy komunikace nejčastěji využívané rodičem při kontaktu učitele.

Tabulka 36: Formy komunikace nejčastěji využívané učitelem při kontaktu rodiče.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Telefonem	41	0,275	20	0,370
E-mailem	0	0	1	0,019
Žákovským diářem	97	0,651	31	0,574
Dopisem	5	0,034	2	0,037
Jinak	6	0,040	0	0
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 34: Formy komunikace nejčastěji využívané učitelem při kontaktu rodiče.

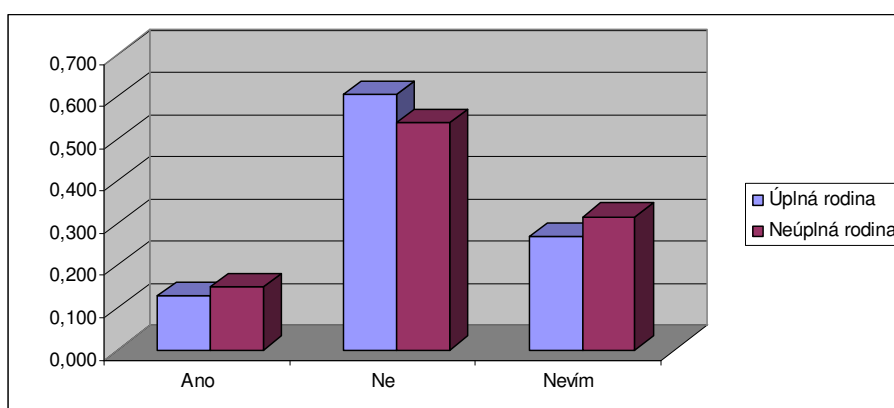

V poslední otázce této části jsem se rodičů ptala na to, zda by uvítali návštěvu učitele ve své rodině. Tuto možnost by uvítalo méně jak 15 % rodin. Myslím, že nezájem rodičů o návštěvu učitele je způsoben především snahou chránit si rodinné soukromí a také časovou vytížeností rodičů.

Tabulka 37: Zájem rodičů o návštěvu učitele v rodině.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	19	0,128	8	0,148
Ne	90	0,604	29	0,537
Nevím	40	0,268	17	0,315
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 35: Zájem rodičů o návštěvu učitele v rodině.

III. Spokojenost rodičů s možnostmi komunikace, které škola nabízí

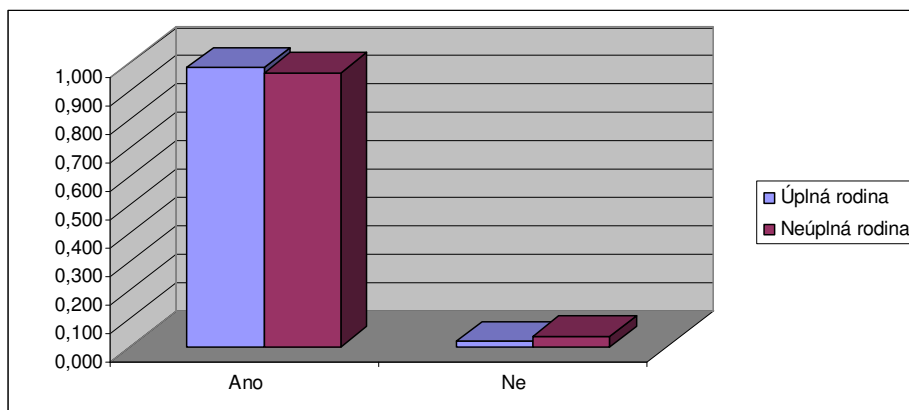
V třetí oblasti dotazníku pro rodiče se zaměřuji na zjištění spokojenosti rodičů s možnostmi komunikace a spolupráce, které škola nabízí. Tato část se skládá celkem ze sedmi položek.

Otázky č. 2 a 7 se zaměřovaly na spokojenost rodičů s četností třídních a konzultačních schůzek během školního roku. Jak ukazují následující grafy, rodiče jsou s četností spokojeni. Jak již bylo zmíněno u dotazníku směřovaného učitelům, tak celkem čtyři schůzky během roku jsou pro rodiče dostačující, v případě potřeby si mohou s učitelem sjednat schůzku individuální.

Tabulka 38: Spokojenost rodičů s četností třídních schůzek.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	146	0,980	52	0,963
Ne	3	0,020	2	0,037
Σ	149	1,000	54	1,000

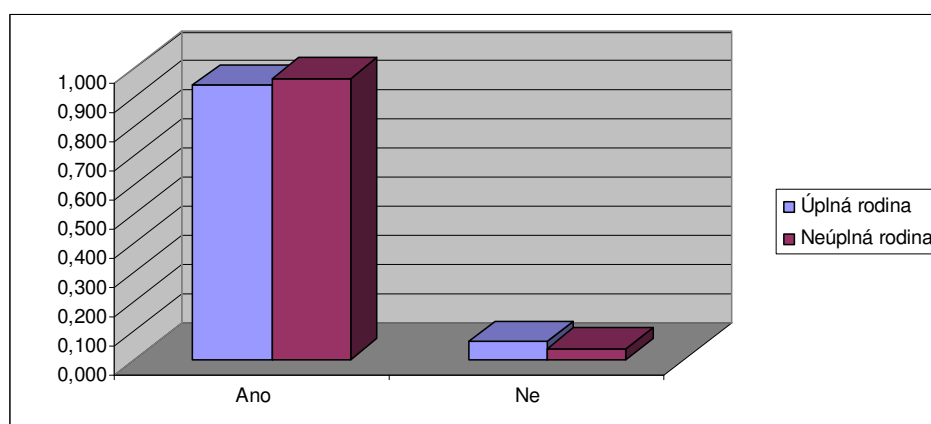
Graf 36: Spokojenost rodičů s četností třídních schůzek.

Tabulka 39: Spokojenost rodičů s četností konzultačních schůzek.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	140	0,940	52	0,963
Ne	9	0,060	2	0,037
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 37: Spokojenost rodičů s četností konzultačních schůzek.

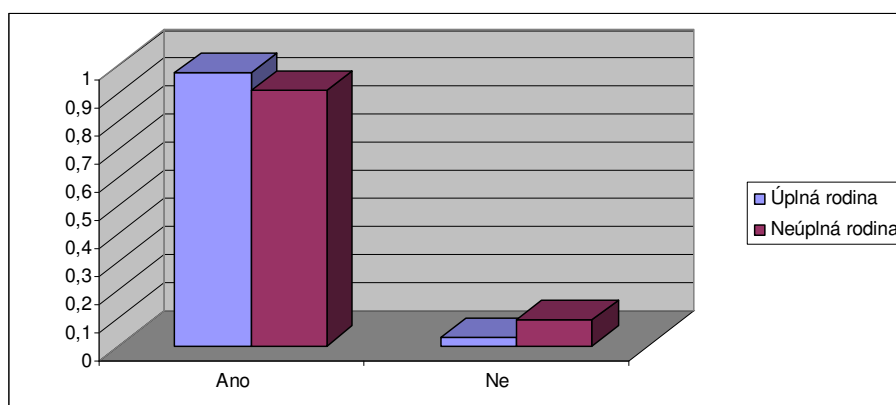

Na to, zda vyhovuje rodičům čas konání třídních a konzultačních schůzek, se zaměřovaly otázky č. 3 a 8 dotazníku. Čas konání schůzek většině rodičů vyhovuje. Poněvadž rodiče vědí o schůzkách s velkým předstihem, mají možnost si čas naplánovat tak, aby se mohli na schůzky dostavit. Také si myslím, že jelikož se uskutečňují až v odpoledních hodinách, je to pro většinu rodičů přijatelné.

Tabulka 40: Spokojenost rodičů s časem konání třídních schůzek.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	145	0,973	49	0,907
Ne	4	0,027	5	0,093
Σ	149	1,000	54	1,000

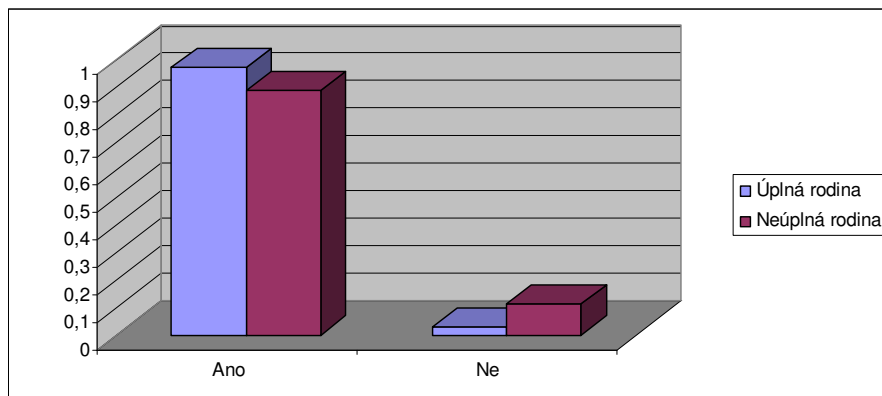
Graf 38: Spokojenost rodičů s časem konání třídních schůzek.

Tabulka 41: Spokojenost rodičů s časem konání konzultačních schůzek.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	145	0,973	48	0,889
Ne	4	0,027	6	0,111
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 39: Spokojenost rodičů s časem konání konzultačních schůzek.

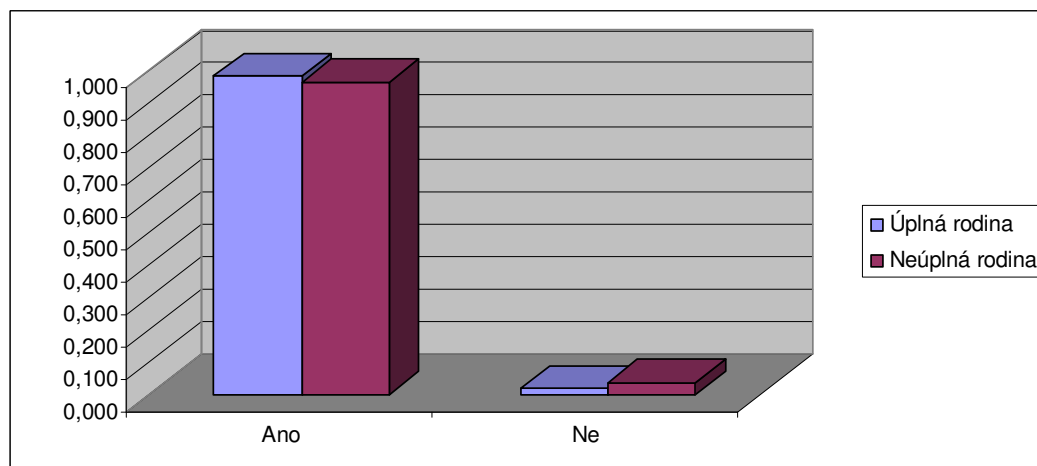

Na celkovou spokojenost s organizací obou typů schůzek jsem se rodičů ptala v otázkách č. 6 a 10. Většina rodičů opět odpověděla, že jsou spokojeni. Přitom dotazovaní měli v této otázce možnost volného vyjádření, co by v případě nespokojenosti navrhovali zlepšit.

Tabulka 42: Spokojenost rodičů s organizací třídních schůzek.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	146	0,980	52	0,963
Ne	3	0,020	2	0,037
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 39: Spokojenost rodičů s organizací třídních schůzek.

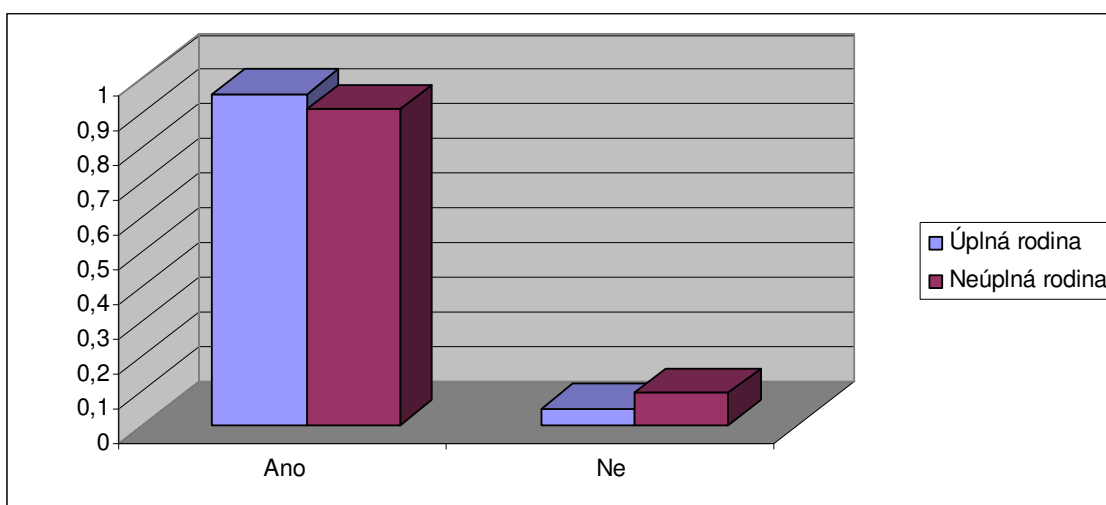

Tabulka 43: Spokojenost rodičů s organizací konzultačních schůzek.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	142	0,953	49	0,907
Ne	7	0,047	5	0,093
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 40: Spokojenost rodičů s organizací konzultačních schůzek.

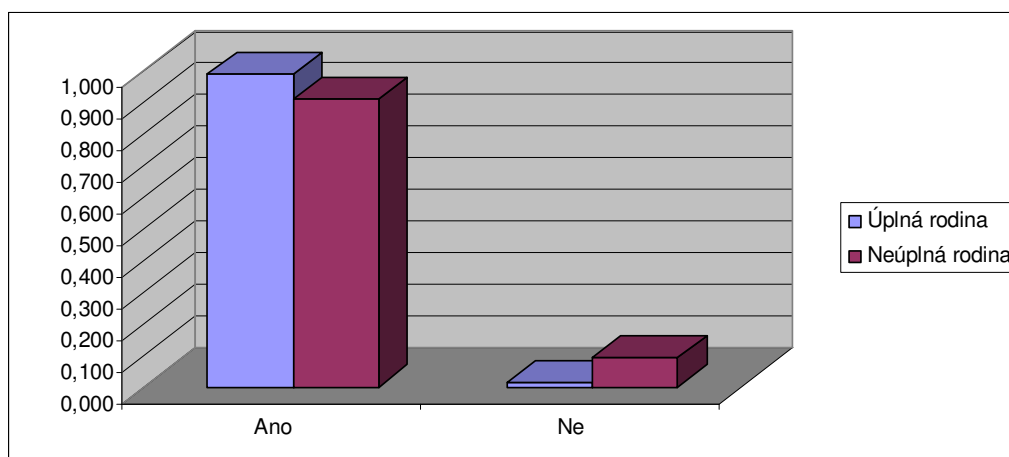
I když malé procento rodičů vyjádřilo, že jsou nespokojeni s organizací schůzek, nevyjádřili se, co by si přáli zlepšit. Pouze u čtyř dotazníků se v oblasti konzultačních schůzek objevilo přání, aby rodiče byli zváni na tyto schůzky dle časového rozvrhu a aby nemuseli čekat, než na ně přijde řada. Domnívám se však, že tento požadavek není v možnostech školy zrealizovat, jelikož délka hovoru učitele s jednotlivými rodiči je velmi individuální a nelze ji dopředu předvídat.

V celkově poslední otázce dotazníku se měli rodiče vyjádřit, zda považují možnosti komunikace mezi rodinou a školou za dostačující, případně měli možnost napsat, co by navrhli jako zlepšení. Dotazovaní převážně označili možnost, že jsou s komunikačními možnostmi spokojeni. V prostoru pro vyjádření návrhů na zlepšení komunikace zaznamenali pouze čtyři z nich návrh na větší možnost účasti rodičů při různých aktivitách školy (výletech, exkurzích apod.).

Tabulka 44: Spokojenost rodičů s možnostmi komunikace.

Odpověď	Úplná rodina (n _i)	f _i	Neúplná rodina (n _i)	f _i
Ano	147	0,987	49	0,907
Ne	2	0,013	5	0,093
Σ	149	1,000	54	1,000

Graf 41: Spokojenost rodičů s možnostmi komunikace.

Na závěr této části bych ráda shrnula poznatky, jichž bylo dosaženo. V převážné většině mají rodiče dobré povědomí o možnostech komunikace, které škola nabízí. Zároveň bylo zjištěno, že těchto možností využívají. Poslední část přinesla poznatek o tom, že rodiče jsou s touto nabídkou komunikačních možností spokojeni.

8.7 Statistické zpracování výzkumného šetření

V této části práce se budu zabývat vyhodnocením dotazníku pro rodiče (resp. jeho části o komunikaci mezi rodinou a školou), a to pomocí statistického testu významnosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

Test začíná formulací nulové a alternativní hypotézy pro každou otázku. Dále je pro každou otázku zpracována kontingenční tabulka. Ta uvádí vždy *pozorovanou četnost*, která vyjadřuje počet respondentů, jež odpověděli určitým způsobem na danou otázku a zároveň určitým způsobem na otázku druhou.

Další uvedenou hodnotou je *očekávaná četnost*, která odpovídá platnosti nulové hypotézy. Očekávanou četnost pro příslušné pole jsem vypočítala vynásobením odpovídající marginální četnosti v tabulce, tento součin jsem pak dělila celkovou četností. Na základě pozorovaných a očekávaných četností jsem vypočítala hodnotu $(P-O)^2/O$ pro každé pole tabulky. Součtem těchto vypočítaných hodnot jsem vypočítala *testové kritérium* χ^2 . To je ukazatelem rozdílu mezi alternativní a nulovou hypotézou. Pro posouzení vypočítané hodnoty χ^2 je dále nutné určit počet *stupňů volnosti* daného kritéria. Počet stupňů volnosti se určuje dle vzorce $f = (r - 1) * (s - 1)$, přičemž r = počet řádků v tabulce a s = počet sloupců v tabulce. Testování významnosti je u všech otázek provedeno na hladině významnosti 0,05. Poté ve statistických tabulkách je nutné vyhledat (dle vypočítaných stupňů volnosti a zvolené hladiny významnosti) kritickou hodnotu testového kritéria $\chi^2_{0,05}$ (stupeň volnosti) a porovnat ji s vypočítanou hodnotou.

Pokud je vypočítaná hodnota testového kritéria menší než kritická hodnota, bude přijata nulová hypotéza, a tudíž zjišťujeme, že mezi uvedenými jevy není statisticky významný rozdíl. Pokud je vypočítaná hodnota testového kritéria větší nebo rovna kritické hodnotě, přijímáme hypotézu alternativní, a tudíž zjišťujeme, že mezi uvedenými jevy je statisticky významný rozdíl.¹⁶¹

---

¹⁶¹ CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. Olomouc: UP Olomouc, 2006.

I. Souvislost mezi povědomím rodičů o možnostech komunikace školy a rodiny a úplností rodiny

První oblast otázek se zaměřuje na potvrzení, či vyvrácení **hlavní hypotézy A: Mezi úplností rodiny a jejím povědomím o možnostech komunikace rodiny se školou existuje souvislost.** Pro vyloučení, či přijetí této hlavní hypotézy využijí pracovní hypotézy A1 – A9.

Hypotéza A1 zjišťuje, zda je mezi úplností rodiny a povědomím o četnosti třídních schůzek souvislost.

H_0 : Mezi povědomím o četnosti třídních schůzek a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi povědomím o četnosti třídních schůzek a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	120	39	159	116,704	42,296	159
Ne	29	15	44	32,296	11,704	44
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{1,614}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = \underline{3,841}$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi povědomím o četnosti třídních schůzek a úplností rodiny není souvislost. Pracovní hypotéza A1 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza A2 zjišťuje, zda existuje souvislost mezi úplností rodiny a povědomím o četnosti konzultačních schůzek.

H_0 : Mezi povědomím o četnosti konzultačních schůzek a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi povědomím o četnosti konzultačních schůzek a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	133	47	180	132,118	47,882	180
Ne	16	7	23	16,882	6,118	23
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 0,195$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi povědomím o četnosti konzultačních schůzek a úplností rodiny není souvislost. Pracovní hypotéza A2 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza A3 zjišťuje, zda je souvislost mezi úplností rodiny a tím, zda rodiče vědí o možnosti účasti dítěte na konzultačních schůzkách.

H_0 : Mezi povědomím o možnosti účasti dětí na konzultačních schůzkách a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi povědomím o možnosti účasti dětí na konzultačních schůzkách a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	131	49	180	132,118	47,882	180
Ne	18	5	23	16,882	6,118	23
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 0,313$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi vědomím o možnosti účasti dítěte na konzultačních schůzkách a úplností rodiny není souvislost. Pracovní hypotéza A3 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza A4 zjišťuje souvislost mezi povědomím rodičů o tom, že škola vydává letáky, brožury a časopisy, a úplností rodiny.

H_0 : Mezi povědomím o publikační činnosti školy a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi povědomím o publikační činnosti školy a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	109	47	156	114,502	41,498	156
Ne	1	0	1	0,734	0,266	1
Nevím	39	7	46	33,764	12,236	46
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 4,408$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(2) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi povědomím rodičů o tom, že škola vydává letáky, brožury a časopisy, a úplností rodiny není souvislost. Pracovní hypotéza A4 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza A5 zjišťuje, zda existuje souvislost mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o existenci školních webových stránek.

H_0 : Mezi povědomím o existenci školních webových stránek a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi povědomím o existenci školních webových stránek a úplností rodiny existuje souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	137	49	186	136,522	49,478	186
Ne	12	5	17	12,478	4,522	17
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 0,076$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi povědomím rodičů o existenci školních webových stránek a úplností rodiny není souvislost. Pracovní hypotéza A5 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza A6 se zaměřuje na to, zda je souvislost mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o možnosti přítomnosti ve vyučování.

H_0 : Mezi povědomím o možnosti přítomnosti ve vyučování a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi povědomím o možnosti přítomnosti ve vyučování a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	60	18	78	57,251	20,749	78
Ne	6	3	9	6,606	2,394	9
Nevím	83	33	116	85,143	30,857	116
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{0,905}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(2) = \underline{5,991}$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(2) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o možnosti přítomnosti ve vyučování není souvislost. Pracovní hypotéza A6 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza A7 se zabývá tím, zda existuje souvislost mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o realizaci anket na škole.

H_0 : Mezi povědomím o realizaci anket na škole a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi povědomím o realizaci anket na škole a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	97	30	127	93,217	33,783	127
Ne	4	2	6	4,404	1,596	6
Nevím	48	22	70	51,379	18,621	70
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{1,552}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(2) = \underline{5,991}$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(2) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o realizaci anket na škole není souvislost. Pracovní hypotéza A7 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza A8 je zaměřená na souvislost mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o možnosti nahlédnout do prací svého dítěte.

H_0 : Mezi povědomím rodičů o možnosti nahlédnout do prací svého dítěte a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi povědomím rodičů o možnosti nahlédnout do prací svého dítěte a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	145	52	197	144,596	52,404	197
Ne	4	2	6	4,404	1,596	6
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 0,143$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o možnosti nahlédnout do prací svého dítěte není souvislost. Pracovní hypotéza A8 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza A9 se zabývá otázkou, zda existuje souvislost mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o pořádání dnů otevřených dveří.

H_0 : Mezi povědomím o pořádání dnů otevřených dveří a úplností rodiny neexistuje souvislost.

H_A : Mezi povědomím o pořádání dnů otevřených dveří a úplností rodiny existuje souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	138	45	183	134,320	48,680	183
Ne	0	1	1	0,734	0,266	1
Nevím	11	8	19	13,946	5,054	19
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{5,466}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(2) = \underline{5,991}$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(2) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a povědomím rodičů o pořádání dnů otevřených dveří není souvislost. Pracovní hypotéza A9 se tudíž nepotvrdila.

Na základě vyhodnocení první oblasti otázek bylo zjištěno, že mezi povědomím rodičů o možnostech komunikace, které škola nabízí, a úplností rodiny není statisticky významný rozdíl. Tudíž **hlavní hypotéza A se nepotvrdila.**

II. Souvislost mezi aktivní spolupráci rodiny se školou a úplností rodiny.

Druhá oblast otázek se zaměřuje na potvrzení, či vyvrácení **hlavní hypotézy B: Aktivní komunikace školy a rodičů z úplných a neúplných rodin je rozdílná**. Pro potvrzení, či vyvrácení této hlavní hypotézy využiji pracovní hypotézy B1 – B9.

Hypotéza B1 zjišťuje, zda je souvislost mezi úplností rodiny a docházkou rodičů na třídních schůzky.

H_0 : Mezi návštěvností třídních schůzek a úplností rodiny není závislost.

H_A : Mezi návštěvností třídních schůzek a úplností rodiny je závislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Vždy	119	27	146	107,162	38,838	146
Často	23	16	39	28,626	10,374	39
Občas	6	6	12	8,808	3,192	12
Nikdy	1	5	6	4,404	1,596	6
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{22,328}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = \underline{7,815}$

$\chi^2 > \chi^2_{0,05}(3) \rightarrow$ přijímáme alternativní a odmítáme nulovou hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a docházkou rodičů na třídních schůzky je souvislost. Pracovní hypotéza B1 se tudíž potvrdila.

Hypotéza B2 se zaměřuje na to, zda existuje souvislost mezi úplností rodiny a docházkou rodičů na konzultační schůzky.

H_0 : Mezi návštěvností konzultačních schůzek a úplností rodiny není závislost.

H_A : Mezi návštěvností konzultačních schůzek a úplností rodiny je závislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Vždy	98	33	131	96,152	34,848	131
Často	30	10	40	29,360	10,640	40
Občas	17	7	24	17,616	6,384	24
Nikdy	4	4	8	5,872	2,128	8
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{2,51}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = \underline{7,815}$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(3) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a docházkou rodičů na konzultační schůzky není souvislost. Pracovní hypotéza B2 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza B3 se zabývá otázkou, zda je možné najít souvislost mezi úplností rodiny a zájmem rodičů o informace poskytované letáky a časopisy.

H_0 : Mezi zájmem rodičů o informace poskytované letáky a časopisy a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi zájmem rodičů o informace poskytované letáky a časopisy a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	135	53	188	137,990	50,010	188
Ne	14	1	15	11,010	3,990	15
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{3,297}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = \underline{3,841}$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a zájmem rodičů o informace poskytované letáky a časopisy není souvislost. Pracovní hypotéza B3 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza B4 zjišťuje, zda je souvislost mezi úplností rodiny a tím, zda rodiče sledují webové stránky školy.

H_0 : Mezi tím, zda rodiče sledují webové stránky školy, a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi tím, zda rodiče sledují webové stránky školy, a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	89	23	112	82,207	29,793	112
Ne	60	31	91	66,793	24,207	91
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 4,707$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$\chi^2 > \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a tím, zda rodiče sledují webové stránky školy, je souvislost. Pracovní hypotéza B4 se tudíž potvrdila.

Hypotéza B5 se zabývala tím, zda existuje souvislost mezi úplností rodiny a zájmem rodičů účastnit se vyučování.

H_0 : Mezi zájmem rodičů účastnit se vyučování a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi zájmem rodičů účastnit se vyučování a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	71	35	106	77,803	28,197	106
Ne	78	19	97	71,197	25,803	97
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 4,68$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$\chi^2 > \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme alternativní a odmítáme nulovou hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a zájmem rodičů účastnit se vyučování je souvislost. Pracovní hypotéza B5 se tudíž potvrdila.

Hypotéza B6 zjišťuje, zda se vyskytuje souvislost mezi úplností rodiny a tím, zda rodiče kontrolují zápisky v žákovském diáři.

H_0 : Mezi tím, zda rodiče kontrolují zápisky v žákovském diáři, a úplností rodiny se vyskytuje souvislost.

H_A : Mezi tím, zda rodiče kontrolují zápisky v žákovském diáři, a úplností rodiny se vyskytuje souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	146	52	198	145,330	52,670	198
Ne	3	2	5	3,670	1,330	5
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 0,475$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a tím, zda rodiče kontrolují zápisky v žákovském diáři, není souvislost. Pracovní hypotéza B6 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza B7 se zabývá tím, zda je souvislost mezi úplností rodiny a způsobem, jak rodiče kontaktují učitele.

H_0 : Mezi způsobem kontaktu učitele rodiči a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi způsobem kontaktu učitele rodiči a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Telefonem	75	24	99	72,665	26,335	99
E-mailem	0	2	2	1,468	0,532	2
Diář	41	17	58	42,571	15,429	58
Dopis	7	0	7	5,138	1,862	7
Jinak	26	11	37	27,158	9,842	37
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 8,741$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(4) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a způsobem, jak rodiče kontaktují učitele, není souvislost. Pracovní hypotéza B7 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza B8 zjišťuje, zda je souvislost mezi úplností rodiny a způsobem, jakým učitel komunikuje s rodiči.

H_0 : Mezi způsobem, jakým učitel komunikuje s rodiči, a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi způsobem, jakým učitel komunikuje s rodiči, a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Telefonem	41	20	61	44,773	16,227	99
E-mailem	0	1	1	0,734	0,266	2
Diář	97	31	128	93,951	34,049	58
Dopis	5	2	7	5,138	1,862	7
Jinak	6	0	6	4,404	1,596	37
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{6,514}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(4) = \underline{9,488}$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(4) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a způsobem, jakým učitel komunikuje s rodiči, není souvislost. Pracovní hypotéza B8 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza B9 má odpovědět na to, zda existuje souvislost mezi úplností rodiny a přáním rodičů, aby učitel navštívil jejich rodinu.

H_0 : Mezi přáním rodičů, aby učitel navštívil jejich rodinu, a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi přáním rodičů, aby učitel navštívil jejich rodinu, a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	19	8	27	19,818	7,182	27
Ne	90	29	119	87,345	31,655	119
Nevím	40	17	57	41,837	15,163	57
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 0,735$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(2) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a přáním rodičů, aby učitel navštívil jejich rodinu, není souvislost. Pracovní hypotéza B9 se tudíž nepotvrdila.

Z analýzy druhé oblasti dotazníku vyplynulo, že v určitých záležitostech je rozdíl mezi komunikací se školou v rodině úplné a neúplné. **Hlavní hypotéza B se tudíž nepotvrdila ani nevyvrátila.**

III. Souvislost mezi spokojeností rodičů s možnostmi komunikace, které škola nabízí, a s úplností rodiny

Třetí oblast otázek se zaměřuje na potvrzení, či vyvrácení **hlavní hypotézy C: Úplnost, či neúplnost rodiny má vliv na spokojenost rodičů s možnostmi komunikace se školou.** Pro potvrzení, či vyvrácení této hlavní hypotézy použijí pracovní hypotézy C1 – C7.

Hypotéza C1 se zabývá otázkou, zda lze najít souvislost mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s četností třídních schůzek.

H_0 : Mezi spokojeností s četností třídních schůzek a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi spokojeností s četností třídních schůzek a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	146	52	198	145,331	52,669	198
Ne	3	2	5	3,669	1,331	5
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{0,471}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = \underline{3,841}$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s četností třídních schůzek není souvislost. Pracovní hypotéza C1 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza C2 zjišťuje, zda existuje souvislost mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s časem konání třídních schůzek.

H_0 : Mezi spokojeností s časem konání třídních schůzek a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi spokojeností s časem konání třídních schůzek a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	145	49	194	142,394	51,606	194
Ne	4	5	9	6,606	2,394	9
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 4,045$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$\chi^2 > \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme alternativní a odmítáme nulovou hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s časem konání třídních schůzek je souvislost. Pracovní hypotéza C2 se tudíž potvrdila.

Hypotéza C3 je zaměřena na možnou souvislost mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s organizací třídních schůzek.

H_0 : Mezi spokojeností rodičů s organizací třídních schůzek a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi spokojeností rodičů s organizací třídních schůzek a úplností rodiny není souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	146	52	198	145,330	52,670	198
Ne	3	2	5	3,670	1,330	5
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 0,475$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s organizací třídních schůzek není souvislost. Pracovní hypotéza C3 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza C4 zjišťuje možnou souvislost mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s četností konzultačních schůzek.

H_0 : Mezi spokojeností s četností konzultačních schůzek a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi spokojeností s četností konzultačních schůzek a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	140	52	192	140,926	51,074	192
Ne	9	2	11	8,074	2,926	11
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = 0,422$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s četností konzultačních schůzek není souvislost. Pracovní hypotéza C4 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza C5 se zaměřuje na možnou souvislost mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s časem konání konzultačních schůzek.

H_0 : Mezi spokojeností s časem konání konzultačních schůzek a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi spokojeností s časem konání konzultačních schůzek a úplností rodiny je souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	145	48	193	141,660	51,340	193
Ne	4	6	10	7,340	2,660	10
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{6,01}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = \underline{3,841}$

$\chi^2 > \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme alternativní a odmítáme nulovou hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s časem konání konzultačních schůzek je souvislost. Pracovní hypotéza C5 se tudíž potvrdila.

Hypotéza C6 se zabývá tím, zda se vyskytuje souvislost mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s organizací konzultačních schůzek.

H_0 : Mezi spokojeností rodičů s organizací konzultačních schůzek a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi spokojeností rodičů s organizací konzultačních schůzek a úplností rodiny není souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	142	49	191	140,192	50,808	191
Ne	7	5	12	8,808	3,192	12
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{1,482}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = \underline{3,841}$

$\chi^2 < \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme nulovou a odmítáme alternativní hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s organizací konzultačních schůzek není souvislost. Pracovní hypotéza C6 se tudíž nepotvrdila.

Hypotéza C7 zjišťuje, zda existuje souvislost mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s možnostmi komunikace, které škola nabízí.

H_0 : Mezi spokojeností rodičů s možnostmi komunikace, které škola nabízí, a úplností rodiny není souvislost.

H_A : Mezi spokojeností rodičů s možnostmi komunikace, které škola nabízí, a úplností rodiny není souvislost.

Tabulka pro výpočet:

Odpověď	Pozorované četnosti		Σ	Očekávané četnosti		Σ
	Úplná rodina	Neúplná rodina		Úplná rodina	Neúplná rodina	
Ano	147	49	196	143,862	52,138	196
Ne	2	5	7	2,138	1,862	7
Σ	149	54	203	149,000	54,000	203

Testové kritérium $\chi^2 = \underline{7,462}$

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = \underline{3,841}$

$\chi^2 > \chi^2_{0,05}(1) \rightarrow$ přijímáme alternativní a odmítáme nulovou hypotézu

Vypočítaná hodnota vypovídá o tom, že mezi úplností rodiny a spokojeností rodičů s možnostmi komunikace, které škola nabízí, je souvislost. Pracovní hypotéza C7 se tudíž potvrdila.

Také ve třetí oblasti otázek dotazníku byly zjištěny rozdíly mezi komunikací úplných a neúplných rodin se školou. **Hlavní hypotéza C se tudíž nepotvrdila ani nevyvrátila.**

8.8 Shrnutí výzkumného šetření

Na základě vyhodnocení provedeného dotazníkového šetření jsem došla k následujícím závěrům. Dotazník směřovaný k rodičům byl vyhodnocen dvěma způsoby. První fáze analýzy se zabývala rodinnými poměry žáků. Pomocí tabulek četností a grafů bylo zjištěno, že 27 % z dotázaných rodin tvořily rodiny neúplné. Z více jak 90 % těchto případů tvoří neúplnou rodinu matka a její dítě, případně děti. Již v otázce zabývající se tím, kdo se převážně stará o školní záležitosti dítěte, se objevil rozdíl mezi oběma typy rodin. Zatímco v rodině úplné se o školní záležitosti dítěte převážně starají oba rodiče, v rodině neúplné je to pochopitelně matka. Avšak co se týče komunikace rodiny se školou, je to i v úplné rodině převážně záležitost matky.

Vyhodnocení druhé části dotazníku dle tabulek četností přineslo poznatek, že celkově mají rodiče dobrý přehled o komunikačních možnostech školy. Pokud jde o aktivní spolupráci a komunikaci, z grafů jasně vyplývá, že rodiče se účastní obou typů poskytovaných schůzek dostatečně a současně i jejich zájem o poskytované informace je velký. Jediná otázka, u níž rodiče dali najevo menší zájem, se týkala přítomnosti ve vyučování. Nezájem pak projevíli rodiče o návštěvu učitele v jejich rodině. Mezi nejčastější formy komunikace patří dle rodičů telefon či žakovský diář, avšak, jak naznačuje vysoké zastoupení rodičů na schůzkách, oblíbený je i osobní kontakt s učitelem. V poslední oblasti otázek bylo patrné, že rodiče jsou ve většině případů spokojeni s nabídkou, kterou škola v oblasti komunikace nabízí.

Již při vyhodnocení pomocí grafů se v odpovědích rodičů z úplných a neúplných rodin vyskytly patrné odchylky. Těm se důkladněji věnovalo statistické zpracování výzkumného šetření pomocí kontingenčních tabulek.

Vyhodnocení hlavních hypotéz

Hlavní hypotéza A: První oblast otázek jasně prokázala, že mezi úplností rodiny a jejím povědomím o možnostech komunikace školy a rodiny není statisticky významný rozdíl. Oba typy rodin jsou tudíž dobře informované o možnostech, jež jim škola nabízí. **Toto zjištění tudíž vyvrací hlavní hypotézu A „Mezi úplností rodiny a jejím povědomím o možnostech komunikace rodiny se školou existuje souvislost“.**

Hlavní hypotéza B: V oblasti druhé byly zjištěny v některých případech odchylky u jednotlivých typů rodin. Musím tedy konstatovat, že **hlavní hypotéza B „Aktivní komunikace školy a rodičů z úplných a neúplných rodin je rozdílná“ nebyla potvrzena. Potvrdily se pouze její dílčí oblasti.** Souvislost mezi úplnou a neúplnou rodinou byla zjištěna v oblasti docházky rodičů na třídní schůzky. Kde bylo zjištěno, že rodiče z neúplných rodin tyto schůzky navštěvují méně než rodiče z rodin úplných. Také v oblasti sledovanosti webových stránek byla zjištěna souvislost s úplností rodiny. Rodiny neúplné sledují tyto stránky méně často než rodiny úplné. Poslední oblast v níž byl zjištěn rozdíl mezi rodinou úplnou a neúplnou byl zájem rodičů o účast ve vyučování. Zde vykazovali větší zájem rodiče z rodin neúplných.

Hlavní hypotéza C: U třetí oblasti otázek zabývající se spokojeností rodičů s komunikačními možnostmi školy byly také zjištěny odchylky u jednotlivých typů rodin. **Hlavní hypotéza C „Úplnost, či neúplnost rodiny má vliv na spokojenost rodičů s možnostmi komunikace se školou“ se tudíž nepotvrdila. Potvrzeny byly pouze některé její části.** Souvislost s úplností rodiny byla prokázána u spokojenosti rodičů s časem konání třídních schůzek i konzultačních schůzek. Zde projeví rodiče z neúplných rodin větší nespokojenost než rodiče z rodin úplných. Rodiče z neúplných rodiny také projeví celkově větší nespokojenost s celkovými možnostmi komunikace, které škola nabízí.

ZÁVĚR

Komunikace jako taková je důležitá nejen ve spolupráci rodiny a školy, ale v mezilidských vztazích obecně. Ve své práci jsem se snažila poukázat na zvláštnosti této nezastupitelné činnosti rodiny a školy jakožto institucí usilujících o všestranný a harmonický rozvoj dítěte.

V teoretické části diplomové práce jsem přiblížila specifika dnešní rodiny jak úplné, tak také neúplné. Vymezila jsem školu jako instituci ve vztahu k rodině. V neposlední řadě jsem se zabývala možnostmi vzájemné komunikace a uvedla možnosti komunikace na konkrétní základní škole. Poukázala jsem na bohaté zastoupení této problematiky v literatuře i na různorodost pohledů na komunikaci a spolupráci rodiny a školy.

Praktická část se orientovala na zjištění existence vztahu mezi úplností rodiny a kvalitou její komunikace se školou. Pomocí dotazníkového šetření provedeného na vzorku třídních učitelů a rodičů žáků Základní školy Náchod-Plhov bylo zjištěno, že mezi úplností rodiny a její komunikací se školou není významný rozdíl. Tento výsledek můžeme chápat jako pozitivní ze dvou důvodů. V první řadě je vidět, že rodiče, jež vychovávají své dítě bez pomoci druhého partnera, svou roli zvládají i přes ztížené podmínky dobře. Druhým faktorem je zpětná vazba pro zmíněnou základní školu, která dle zjištěných výsledků poskytuje dostatečné možnosti komunikace a rodiče jsou s nimi převážně spokojeni.

Pochopitelné je, že výsledky zjištěné na základě šetření na jedné základní škole nelze žádným způsobem paušalizovat, avšak můžeme je chápat jako podnět pro realizaci výzkumů na větším vzorku respondentů.

Práce měla pro mě osobně bohatý přínos především v oblasti rozšíření přehledu v literatuře zabývající se rodinou a školou. Dále potom přispěla k lepšímu pochopení vztahu učitelů a rodičů a to, jak doufám, bude přínosem hlavně pro mou budoucí praxi.

SEZNAM PRAMENŮ

POUŽITÁ LITERATURA

1. BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Sociální komunikace*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2008. 79s. ISBN 80-244-1357-4.
2. ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1993. 416s. ISBN 80-7066-534-3.
3. ČERNÁ, M. *Rozvod, otcové a děti*. 1.vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 114s. ISBN 80-8643-211-4.
4. DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1986. 139s. ISBN – sine.
5. GRECMANOVÁ, H., et al. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 2000. 192s. ISBN 80-85783-24-X.
6. HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. 174s. ISBN 80-7178-635-7.
7. HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vydání. Praha: Grada, 2007. 280s. ISBN 978-80-247-1168-3.
8. CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. vydání. Olomouc: UP Olomouc, 2006. 200s. ISBN 80-544-1367-1.
9. JANIŠ, K. *Rodina a škola*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. 103s. ISBN 80-7041-170-8.
10. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 1. vydání. Olomouc: UP Olomouc, 1996. 63s. ISBN 80-7067-669-8.
11. KRÁLÍKOVÁ, M., SINGEROVÁ, J. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. 1. vydání. Praha: SPN, 1985. 100s. ISBN – sine.
12. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk, prostředí, výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199s. ISBN 80-7315-004-2.
13. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008. 215s. ISBN 978-8073-673-833.

14. KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Začít spolu, metodický průvodce pro I.stupeň základní školy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. 232s. ISBN 80-7178-695-0.
15. KUBIČKA, L. *Psychologie školního dítěte a jeho výchova v rodině*. 2., přeprac. vydání. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963. 206s. ISBN – sine.
16. MÁROVÁ, Z., MATĚJČEK, Z., RADVANOVÁ, S., *Výchova dětí v neúplné rodině*. 2. vydání. Praha: SPN, 1975. 120s. ISBN – sine.
17. MAŘÍKOVÁ, H., et al. *Velký sociologický slovník II*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1996. 749-1627s. ISBN 80-7184-311-3.
18. MATĚJČEK Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vydání. Praha: SPN, 1992. 223s. ISBN 80-0425-236-2.
19. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vydání. Praha: GRADA, 2002. 128s. ISBN 80-247-0332-7.
20. MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vydání. Praha: Portál, 1994. 100s. ISBN 80-85282-83-6.
21. MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. 2. vydání. Praha: Avicenum, 1986. 336s. ISBN 08-056-89.
22. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. rozšíř. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 114s. ISBN 80-858350-24-9
23. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. přepr. vydání. Praha: Portál, 2008. 272s. ISBN 978-80-7367-368-0.
24. MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 352s. ISBN 80-7367-002-X.
25. MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. 208s. ISBN 80-7178-624-1.
26. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina*. 1. vydání. Brno: Blok, 1990. 184s. ISBN 80-7029-018-8.
27. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 1.vydání. Praha: Academia, 1999. 288s. ISBN 80-200-0690-7.
28. PAULÍNOVÁ, L. *Psychologie pro tebe*. 1. vydání. Praha: Informatorium, 1998. 124s. ISBN 80-85427-30-0.

29. PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2007. 272s. ISBN 978-80-7184-569-0.
30. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 3. vydání. Praha: Portál, 2005. 481s. ISBN 80-7367-047-X.
31. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. 5. vydání. Praha: Portál, 2008. 322s. ISBN 978-80-7367-416-8.
32. RABUŠICOVÁ, M., et al. *Škola a (versus) rodina*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 176s. ISBN 80-2103-598-6.
33. SILLAMY, N. *Psychologický slovník*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2001. 248s. ISBN 80-244-0249-1.
34. SMITH, H. *Děti a rozvod*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. 184s. ISBN – 80-7178-906-2.
35. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 173s. ISBN 80-7178-559-8.
36. SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998. 64s. ISBN 80-7184-647-3.
37. ŠIMÍČKOVÁ, ČÍŽKOVÁ, J., et al. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: UP Olomouc, 2005. 176s. ISBN 80-244-0629-2.
38. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1. vydání. Praha: Karolinum: 2005. 430s. ISBN 80-2461-074-4.
39. VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 264s. ISBN 80-7178-291-2.
40. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 1998. 383s. ISBN 80-7178-269-6.

ZÁKONNÉ NORMY

1. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

1. ČSÚ. *Rodiny a domácnosti v ČR - Neúplné rodiny*. [online] Dostupné z URL: <[http://www2.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/o/1102-02-za_2__pololeti_2002-rodiny_a_domacnosti_v_cr_\(podle_sldb\)_](http://www2.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/o/1102-02-za_2__pololeti_2002-rodiny_a_domacnosti_v_cr_(podle_sldb)_)> [9.1.2010]
2. DĚTI A MY. 2/2002. *Komunikace mezi rodinou a školou*. [online] Dostupné z URL: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=323>> [14.3.2010]
3. HOŠTIČKA, J., *Komunikace mezi školou a rodiči žáků*. [online] Dostupné z URL: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/620/KOMUNIKACE-MEZI-SKOLOU-A-RODICI-ZAKU.html>> [4.3.2010]
4. *Maslowova pyramida potřeb a hodnot*. [online] Dostupné z URL: <<http://www.skuhry.com/img/maslow.gif>> [10.1.2010]
5. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online] Dostupné z URL: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>> [14.3.2010]
6. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní koncepce rodinné politiky*. 2005. s. 43-45. [online] Dostupné z URL: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf> [14.3.2010]
7. *Výroční zpráva o činnosti školy ZŠ Náchod – Plhov 2008-2009*. [online] Dostupné z URL: <http://www.zsplhov.cz/files/vyr_zprava_08_09.pdf> [11.3.2010]
8. ŠŤASTNÁ, A. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. Praha: VÚPSV, 2009. s. 26. [online] Dostupné z URL: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_296.pdf> [11.3.2010]

SOUBOR PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Dotazník pro učitele.

Příloha č. 2 – Dotazník pro rodiče.

Dotazník - UČITELÉ

Vážení učitelé,

v rámci svého studia Pedagogické fakulty UP v Olomouci, si Vás dovoluji požádat o vyplnění následujícího dotazníku, který slouží jako podklad výzkumu mé diplomové práce. Dotazník je anonymní a je zaměřen na komunikaci mezi školou a rodinou s ohledem na úplnost rodiny žáka. Mým cílem je zmapovat nejčastěji používané způsoby a formy komunikace mezi Vámi a školou a v případě zjištěných nedostatků navrhnout možná zlepšení. Vyplnění dotazníku není časově náročné (15-20 minut). Před vyplněním každé části si pozorně přečtete pokyny.

Předem děkuji za ochotu a vyplnění dotazníku.

Šofrová Klára

I. Obecné údaje (doplňte vhodnou odpověď)

1. Jsem třídní učitelkou/učitelem ..... ročníku.
2. Počet žáků v mé třídě: .....
3. Počet žáků z rodin úplných *): .....
4. Počet žáků z rodin neúplných*): .....
5. Počet žáků jejichž rodinné poměry neznám: .....

*) Za neúplnou rodinu se pokládá taková rodina, ve které žije jen jeden z rodičů spolu se svými nezletilými dětmi nebo dítětem. Druhý biologický rodič není v rodině přítomen. (Za neúplnou rodinu se tedy považuje i ta rodina, kde má jeden z rodičů nového partnera.)

II. Způsob komunikace školy s rodinou (zakroužkujte JEDNU odpověď nebo doplňte vhodnou odpověď)

1. **Třídních schůzek** se účastní:
  - a) 0-25%
  - b) 25-50%
  - c) 50-75%
  - d) 75-100% rodičů.

2. Vyhovuje rodičům **četnost třídních schůzek** během školního roku?
  - a) ANO
  - b) NE
  - c) NEVÍM
3. Vyhovuje rodičům **čas, kdy se konají třídní schůzky**?
  - a) ANO
  - b) NE
  - c) NEVÍM
4. Na třídních schůzkách **se rodiče nejvíce zajímají o**:
  - a) PROSPĚCH
  - b) CHOVÁNÍ
  - c) ORGANIZAČNÍ INFORMACE
  - d) JINÉ (prosím doplňte) .....
5. **Konzultačních schůzek** se účastní:
  - a) 0-25%
  - b) 25-50%
  - c) 50-75%
  - d) 75-100% rodičů.
6. Vyhovuje rodičům **četnost konzultačních schůzek**?
  - a) ANO
  - b) NE
  - c) NEVÍM
7. Vyhovuje rodičům **čas, kdy se konají konzultační schůzky**?
  - a) ANO
  - b) NE
  - c) NEVÍM
8. Na konzultačních schůzkách **se rodiče nejvíce zajímají o**:
  - a) PROSPĚCH
  - b) CHOVÁNÍ
  - c) ORGANIZAČNÍ INFORMACE
  - d) JINÉ (prosím doplňte) .....
9. **Rodiče kontaktují** v případě potřeby nejčastěji prostřednictvím:
  - a) TELEFONU
  - b) E-MAILU
  - c) ŽÁKOVSKÉHO DIÁŘE

- d) DOPISU
  - e) JINÝM ZPŮSOBEM (prosím uveďte jakým)
- .....

10. **Rodiče mě kontaktují** v případě potřeby nejčastěji prostřednictvím:

- a) TELEFONU
  - b) E-MAILU
  - c) ŽÁKOVSKÉHO DIÁŘE
  - d) DOPISU
  - e) JINÝM ZPŮSOBEM (prosím uveďte jakým)
- .....

11. Poskytuji rodičům **možnost nahlédnou do prací jejich dítěte?**

- a) ANO
- b) NE

12. Měl(a) bych zájem navštívit **rodinné prostředí svých žáků:**

- a) ANO
  - b) NE
- protože:
- .....

13. Setkávám se s rodiči jejichž děti mají **problémy v chování** častěji než s jinými:

- a) ANO
- b) NE

14. Setkávám se s rodiči jejichž děti mají **problémy s prospěchem** častěji než s jinými:

- a) ANO
- b) NE

15. Na komunikaci s rodiči mi nejvíce vadí: .....

.....

16. Vnímám nějaký rozdíl mezi komunikací s rodiči žáků z úplných a s rodiči žáků z neúplných rodin:

- a) ANO
  - b) NE
- jaký: .....

Mnohokrát děkuji za Váš čas, který jste věnovali vyplnění dotazníku.

Dotazník - RODIČE

Vážení rodiče,

v rámci svého studia Pedagogické fakulty UP v Olomouci, si Vás dovoluji požádat o vyplnění následujícího dotazníku, který slouží jako podklad výzkumu mé diplomové práce. Dotazník je anonymní a je zaměřen na komunikaci mezi školou a rodinou s ohledem na úplnost rodiny žáka. Mým cílem je zmapovat nejčastěji používané způsoby a formy komunikace mezi Vámi a školou a v případě zjištěných nedostatků navrhnout možná zlepšení. Vyplnění dotazníku není časově náročné (15-20 minut). Před vyplněním každé části si pozorně přečtete pokyny.

Vyplněný, případně i nevyplněný dotazník prosím pošlete po svém dítěti zpět třídnímu učiteli.

Předem děkuji za ochotu a vyplnění dotazníku.

Šofrová Klára

I. Obecné údaje (zakroužkujte JEDNU odpověď, nebo doplňte vhodnou odpověď)

1. Náš SYN / DCERA navštěvuje ..... třídu ZŠ Náchod-Plhov.
2. Naše rodina je:
  - a) ÚPLNÁ
  - b) NEÚPLNÁ *)

*) Za neúplnou rodinu se pokládá taková rodina, ve které žije jen jeden z rodičů spolu se svými nezletilými dětmi nebo dítětem. Druhý biologický rodič není v rodině přítomen. (Za neúplnou rodinu se tedy považuje i ta rodina, kde má jeden z rodičů nového partnera.)
3. Dítě žije s:
  - a) MATKOU
  - b) OTCEM
  - c) OBĚMA RODIČI
  - d) JINÉ (doplňte) .....

4. O školní záležitosti dítěte se stará převážně:
- a) MATKA
  - b) OTEC
  - c) OBA RODIČE
  - d) JINÉ (doplňte) .....
5. Se školou obvykle komunikuje:
- a) MATKA
  - b) OTEC
  - c) OBA RODIČE
  - d) JINÉ (doplňte) .....

II. Způsob komunikace školy s rodinou (zakroužkujte JEDNU odpověď, nebo doplňte vhodnou odpověď)

1. **Třídní schůzky** se uskutečňují:
- a) méně než 2x ročně
  - b) 4 x ročně
  - c) více než 4 x ročně
2. **Četnost třídních schůzek** během roku nám vyhovuje:
- a) ANO
  - b) NE
3. **Čas pořádání třídních schůzek** nám vyhovuje:
- a) ANO
  - b) NE
4. Někdo z rodiny **se třídních schůzek účastní**:
- a) VŽDY
  - b) ČASTO
  - c) OBČAS
  - d) NIKDY
5. Jsme spokojeni s **organizací třídních schůzek**:
- a) ANO
  - b) NE
- Navrhli bychom pro zlepšení: .....
6. **Konzultační schůzky** se uskutečňují:
- a) více než 5x ročně

- b) 2-5x ročně
  - c) méně než 2x ročně
7. **Četnost konzultačních schůzek** během roku nám vyhovuje:
- a) ANO
  - b) NE
8. **Čas pořádání konzultačních schůzek** nám vyhovuje:
- a) ANO
  - b) NE
9. Někdo z rodiny **se konzultačních schůzek účastní**:
- a) VŽDY
  - b) ČASTO
  - c) OBČAS
  - d) NIKDY
10. Jsme spokojeni **s organizací konzultačních schůzek**:
- a) ANO
  - b) NE
- Navrhli bychom pro zlepšení: .....
11. Víme, že dítě má **možnost účastnit se konzultačních schůzek**:
- a) ANO
  - b) NE
12. Vydává škola informační **letáky, prospekty, časopisy** s informacemi pro rodiče a žáky:
- a) ANO
  - b) NE
  - c) NEVÍM
13. Máme o takový způsob informací zájem:
- a) ANO
  - b) NE
14. Víme o existenci školních **webových stránek**:
- a) ANO
  - b) NE
15. **Sledujeme informace** na webových stránkách školy:
- a) ANO
  - b) NE
- Které informace nám na webových stránkách chybí:

.....
16. Poskytuje škola rodičům možnost **přítomnosti ve vyučování:**

- a) ANO
- b) NE
- c) NEVÍM

17. Máme o tuto možnost zájem:

- a) ANO
- b) NE

18. Uskutečňuje škola **ankety** zjišťující názory rodičů:

- a) ANO
- b) NE
- c) NEVÍM

Ankety (ne)vyplňujeme, protože: .....

19. Pravidelně kontrolujeme **zápisy v žákovském diáři:**

- a) ANO
- b) NE

20. V případě potřeby **kontaktujeme učitele** prostřednictvím:

- a) TELEFONU
- b) E-MAILU
- c) ŽÁKOVSKÉHO DIÁŘE
- d) DOPISU
- e) JINÝM ZPŮSOBEM (prosím uveďte jakým) .....

21. V případě potřeby **nás učitel kontaktuje** prostřednictvím:

- a) TELEFONU
- b) E-MAILU
- c) ŽÁKOVSKÉHO DIÁŘE
- d) DOPISU
- e) JINÝM ZPŮSOBEM (prosím uveďte jakým) .....

22. Máme možnost nahlédnout do **prací svého dítěte:**

- a) ANO
- b) NE

23. Škola pořádá **dny otevřených dveří:**

- a) ANO
- b) NE
- c) NEVÍM

ÚČASTNÍME / NEÚČASTNÍME se protože: .....

24. Byli bychom rádi, kdyby učitel **navštívil naši rodinu**, aby lépe pochopil prostředí, ve kterém dítě žije:

a) ANO

b) NE

c) NEVÍM

25. **Možnosti komunikace** mezi rodinou a školou považujeme za dostačující:

a) ANO

b) NE

Navrhli bychom pro zlepšení: .....

.....

Mnohokrát děkuji za Váš čas, který jste věnovali vyplnění dotazníku.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Klára Šofrová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Komunikace školy a rodiny s ohledem na úplnost rodiny.
Název v angličtině:	Communication between the school and the family in the light of family integrity.
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na komunikaci školy a rodiny s ohledem na úplnost rodiny. Teoretická část vymezuje rodinu úplnou a neúplnou, školu a způsoby její komunikace s rodinou. Praktická část je zaměřena na analýzu povědomí rodičů o způsobech komunikace, spokojenost s nabízenými možnostmi komunikace. Dále pak na aktivní spolupráci rodiny a školy.
Klíčová slova:	rodina úplná a neúplná, škola, spolupráce, komunikace rodiny a školy
Anotace v angličtině:	This diploma thesis deals with communication between a school and a family regarding the family's integrity. The theoretical part defines family with both parents and with only one parent, school and it's way of communication with family. The practical part is focused on the parents' awareness about the ways of communication, satisfaction with offered possibilities. Then it's focused o active cooperation of famiy and school.
Klíčová slova v angličtině:	Family with boht parents, family ith one parent, school, cooperation, communication between family and school
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Dotazník pro učitele. Příloha č. 2 – Dotazník pro rodiče.
Rozsah práce:	135 stran
Jazyk práce:	Český jazyk